

TÜRKİYE HUKUK

P L A T F O R M U

**25. YILINDA
28 ŞUBAT DARBESİ**

Yayına Hazırlayan
Av. Ahmet Akcan

Editör
Ömer Temel

Deşifre | Transkripsiyon
Ayşe Aysun Temel

Tasarım
Utku Aydın

Yayın
Lale Organizasyon

Tarih
İstanbul | 2022

ISBN
978-605-71924-1-7

Genel Koordinatör

Av. Ahmet Akcan

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Emine Gürsoy Naskali

Prof. Dr. Ahmet Gökçen

Dr. Rasim Koç

Dr. Murat Yılmaz

Proje Koordinasyon

Harun Çelik

Mehmet Şafi Özalp

Aysun Cihangir

Hümeyra Anbar

Emine Güldür

Organizasyon

Lale Organizasyon

07	GİRİŞ
08	Av. Ahmet Akcan - Türkiye Hukuk Platformu Genel Sekreteri
	AÇILIŞ KONUŞMALARI
12	Av. Yasin Şamlı - İstanbul 2 Nolu Baro Başkanı
18	Av. Eyüphan Korkmaz - Ankara 2 Nolu Baro Başkanı
22	Süleyman Soylu - T.C. İçişleri Bakanı
	1. OTURUM: TEKRAR
32	Dr. Murat Yılmaz - TEKRAR
38	Doç. Dr. Nebi Miş - TÜRKİYE'DE DARBELER VE DEMOKRATİKLEŞME
44	Dr. Rasim Koç - TÜRKİYE'DEKİ DARBE GELENEĞİNİN ZİHİNSEL ARKA PLANI
50	Prof. Dr. Emine Gürsoy Naskali - DARBELERİN GETİRDİĞİ AMBARGOLAR 27 MAYIS ÖRNEĞİ
58	Av. Ali Özkaya - 28 ŞUBAT DARBESİNİN HUKUK VE HUKUK KURUMLARINDA YOL AÇ- TIĞI TAHRİBAT
64	Prof. Dr. Birol Akgün - 28 ŞUBAT VE ULUSLARARASI KONJONKTÜR
	2. OTURUM: FARK
74	Prof. Dr. Kudret Bülbül - FARK
80	Mahmut Arslan - 28 ŞUBAT KARŞISINDA SENDİKAL MÜCADELE
86	Prof. Dr. Muharrem Kılıç - 28 ŞUBAT'TA HUKUK
92	Av. Hüsnü Tuna - SİVİL TOPLUMUN 28 ŞUBAT'LA İMTİHANI
98	Emin Pazarıcı - 28 ŞUBAT VE MEDYA: DARBENİN SÖYLEMSEL ANALİZİ
105	BASIN AÇIKLAMASI
111	SEMPOZYUM FOTOĞRAFLARI

GİRİŞ

Av. Ahmet Akcan

Türkiye Hukuk Platformu Genel Sekreteri

Türkiye Hukuk Platformu (THP), kuruluş amacına uygun olarak hukuk alanında ulusal ve uluslararası nitelikte önemli projeler gerçekleştirmektedir. Türkiye’de meydana gelen hukuk reformlarını desteklemenin yanında gerekli adımların atılması hususunda elini taşın altından hiçbir zaman çekmedi. Son on yılda otuzun üzerinde kitap yayımlandı, yurt içi ve yurt dışında toplam on iki sempozyum düzenlendi. Yerli - yabancı onlarca STK ile iş birlikleri kuran Platform, dört web sitesini de faaliyette tutmaya devam etmekte. Özellikle darbeler.com’da millet iradesini hedef alan darbe ve darbe girişimlerine karşı millî bir hafıza oluşturulmaktadır.

Söz konusu değerli çalışmaların yanında projeler ve sempozyumlarla “hatırda tutma”, kitap ve web siteleriyle de “millî hafıza oluşturma” amaçlanmaktadır. THP’nin gerçekleştirdiği ve hayata geçireceği çalışmaların kurumsal bir yapıda yarınlara taşınarak kalıcı hâle gelmesiye en büyük arzumuzdur.

Platformun, özellikle 2014 sonrası her yıl gündeme getirdiği bir konu var: Her türlü darbeye tam mücadele! Bu konu, ilk defa projelerle merkeze taşındığında Türkiye’de 12 Eylül ve 28 Şubat darbe yargılamaları devam etmekteydi. Ardından yaşanan 15 Temmuz kanlı darbe girişimi de çalışmaların böylesi önemli bir alana odaklanması gerektiğini acı şekilde gösterdi.

Bu ülkede şekli nasıl olursa olsun hiçbir vesayet aracı ve darbenin asla başarılı olmaması, demokrasi bilincinin tam anlamıyla yerleşmesi için her türlü katkıyı sunmaya hazırız. Bu bağlamda 28 Şubat’ın 25. yılına denk gelen 28 Şubat 2022 tarihinde Ankara’nın sembol yerlerinden Ulucanlar Cezaevi Kültür Merkezinde İçişleri Bakanımız Sayın Süleyman Soylu Bey’in de katılımıyla Tekrar ve Fark: Şubat 28, Şarkı Hep Ayn Sempozyumu düzenlendi. Değerli konuşmacıların deneyimlerini paylaştığı sempozyumda, tarihe not düşülecek konuşmalar gerçekleştirildi.

Darbelerle olan mücadelede tarihe kayıt düşmesi için hazırladığımız, sempozyum sunumlarının yer aldığı bu kitabı, yayımlamaktan büyük gurur duymaktayız. Çalışmanın okurlarda bırakacağı etki, Türkiye’de demokrasi bilincinin gelişmesine doğrudan katkı sunacaktır.

Bilgi ve içerik üretmek amacıyla düzenlenen programların faydasına inanarak bizden desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen devlet büyüğümüz ve bakanımız Sayın Süleyman Soylu’ya, ülkemizde demokrasi bilincinin gelişmesi için katkılarından dolayı hassaten şükranlarımı arz ederim.

AÇILIŞ KONUŞMALARI

Av. Yasin Şamlı

İstanbul 2 Nolu Baro Başkanı

28 Şubat Postmodern Darbesi, milletimize ve milletimizin inancına, dinî değerlerine karşı alenen açılmış savaşın adıdır. Bütün dünyanın kabul ettiği temel hak ve hürriyetlerin yine bütün dünyanın gözü önünde alenen ve küllen ihlali niteliğinde bir savaş...

Darbeyi planlayanlar ve maşa olarak kullandıkları kişiler milletimizin ekonomik varlığını da sömürmüştür. Ancak asıl darbe, milletin inanç ve değerlerine, bu devletin sahibi olan milletin kendisine vurulmuştur. Âdeta milletin geleceğine ipotek konulmuştur.

28 Şubat sürecinin başlangıcı zannedilenin aksine 1997 yılı olmayıp, Sovyetlerin ve komünizmin yıkılmasından sonra, ABD'nin İslamî ve Müslümanları düşman olarak göstermesiyle başlar. Bunun en önemli delillerinden biri; maşa olarak kullanılan generallerden birinin “Radikali, ılımlısı olmaz, İslamın hepsi tehlikedir” beyanıdır.

İslamî neden tehlike olarak gördüler? Aslında onlar ihtimalleri yasakladılar! İslamî savunan bir devlet ile değil, onu savunacak bir devlet olma ihtimali ile mücadele ettiler. Mesela, başörtüsü yasağını şöyle gerekçelendiriyorlardı, “Başı açıkları siz zorla örtündürürsünüz. Sizin gibi düşünenler iktidara gelirse herkesin başını zorla örttüreceksiniz ve hayat tarzınızı zorla dayatacaksınız”. Peki ne oldu? Türkiye tarihinde dinî hassasiyetlere sahip, muhafazakâr denebilecek yöneticiler de belli dönemlerde iktidar oldular ama hiçbiri böyle bir dayatma girişiminde dahi bulunmadı. Zira bu İslam dininin ruhu-na, özüne de aykırıdır.

28 Şubat'ta başı örtülü ve başı açık olan iki kardeşin arasına devlet girmiş ve onları düşmanlaştırmaya çalışmıştı. Bunun aksine hiçbir dönemde, özellikle de korktukları ve korkuttukları kimselerin iktidarı döneminde hiç kimseye baş örtüsü takmadığı için psikolojik veya fiziksel baskı yapılmamış, hak ve özgürlüklerinin kısıtlanması söz konusu olmamıştır. Herkes barış ve huzur içinde üniversiteye gidebilmiş ve öğretim görebilmiştir.

Hem 28 Şubat hem de 15 Temmuz esas itibarıyla İslami simge ve değerleri hayattan silme operasyonlarıdır. 28 Şubat'ın ruhu ve amacının İslami unsurları hayattan silme olduğunu yaşadığım üç örnekle izah etmek isterim.

Birinci örnek kamusal alan tartışması. 75 yaşında bir kanser hastası İstanbul Üniversitesi Çapa Tıp Fakültesine tedavi olmak üzere gitmişti. Başörtülü olduğu için yaşlı kadının tedavisini reddettiler. Gerekçe olarak ise kamusal alanda başörtülü olunamaz

deniyordu. Peki kamusal alan neresiydi? Parklar, bahçeler, sokaklar, caddeler vs. kamunun olabildiği her yer kamusal alandı. Peki orada başörtülü olunmayacaksa nerede olunabilirdi? Sadece evinizde!

İkinci örnek ise vakıf kavramı. 28 Şubat sürecinde bütün vakıflar ve dernekler hakkında kapatılma davası açıldı. Beni en çok yaralayan şeylerden biri o dönemde bir generalin “vakıf kavramını Türk mevzuatından çıkartalım” beyanı olmuştu. Bu ne demek biliyor musunuz? Selçuklu ve Osmanlı'nın bir vakıf medeniyeti olduğu düşünüldüğünde; tarihsel, zihni ve geçmiş birikimi silmek demektir. Bunun için mücadele vermek demektir.

Üçüncü örnek başörtüsü üzerinden. Neden başörtüsü ile mücadele tercih edildi? Çünkü başörtüsü görünür bir simgeydi ve onun görünür olmaması gerekiyordu. İmam hatip liseleri ile aynı şekilde mücadele ettiler ve onları kapatmaya çalıştılar. Kapatmaya diyorum çünkü yalnız katsayısı değil mevzu, binalarının da ellerinden alınıp adliye yapıldığını bizatihi müşahade ettik.

28 Şubat darbesine biraz da hukuki açıdan bakacak olursak, tamamlanmış bir darbe olduğunu ifade etmemiz gerekir. Hukukçu dostlarım ayrıntısı ile bilir, hukukçu olmayanlar için vurgulamak isterim ki suçun adı darbe değil “darbe teşebbüsü”dür. Hukuk düzeninde bu suçta istisnai olarak teşebbüs tam suç olarak kabul edilir yani tamamlanmış olarak kabul edilir ve ceza da ona göre verilir. Çünkü darbe tamamlandığında darbeciler anayasa ve kanunları değiştirirler. Kendilerini suçlu değil kanun koyucu hâline getirirler. TCK'da müeyyidesi en ağır cezalardan biri “darbe teşebbüsü” suçudur. Müeyyidesi ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasıdır.

28 Şubat'ta neler oldu çok kısa başlıklar hâlinde sizlere hatırlatmak istiyorum.

İslama ve İslami kurumlara, simgelere karşı savaş açıldı. Öyle bir savaş ki gerekirse silah kullanırız denilerek millet tehdit edildi.

- Üniversitelerden başörtülü öğrenciler atıldı.
- Kuran kursları kapatıldı.
- İmam Hatip Okulları kapatıldı.
- Başörtülü memurlar görevlerinden atıldı
- Bütün vakıf ve derneklerin kapatılması için davalar açıldı.

- Dinine bağlı subay ve astsubaylar ordudan atıldı.
- Yargı darbecilerin tahakkümü altına alındı.
- İstenilen kararları vermeyen hâkim ve savcılar sürgün edildi.
- Hükûmet baskı altına alınarak Başbakan ve Bakanlar Kurulu istifaya zorlandı.
- Anayasa Mahkemesi eliyle iktidar partisi kapatıldı. Anayasa Mahkemesi âdeta darbecilerin maşası gibi görev yaptı.
- Yurt dışında İslami yönüyle tanınan üniversite ve fakültelerin denklikleri iptal edildi.
- Başta TSK olmak üzere bütün kurumlar baskı altına alındı.
- “Yeşil Sermaye” denilerek İslami hassasiyeti olan müteşebbisler ve kurumlar ekonomik baskı altına alındı.
- Darbeciler liselerde Millî Güvenlik dersi hocalarını, toplum içinde ise kendi eşlerini ve çocuklarını toplum aleyhinde bir ajan gibi kullandı.
- Basın ve yayın organlarının tamamı baskı altına alınarak darbecilerin istediği gibi yayınlar yaptırıldı.
- YÖK, yargı, siyaset gibi kurumlar darbeciler tarafından maşa gibi kullanıldı.
- Basit protesto eylemi şüphelileri hakkında anayasal düzeni değiştirmeye teşebbüsten davalar açıldı. Bu konuda bir örnek vermek istiyorum.

İddianame Tarihi: 27.05.1999

Dava Konusu: Anayasal Düzeni Ortadan Kaldırmak

Yargılananlar:

1- Semra Ö. (Yaş:16 – Lise öğrencisi)

2- Nurcihan S. (Yaş:17 – Lise Öğrencisi)

3- Hilal Ç. (Yaş 17 – Lise Öğrencisi)

Dikkat buyurun, anayasal düzeni alt üst eden darbeciler ben lisede başörtülü olarak okumak istiyorum diyen 16 ve 17 yaşındaki kız çocukları hakkında anayasal düzeni değiştirmeye teşebbüsten dava açtıldılar. Bu ülkede hâkim savcı güvencesi yok diyenlere ithaf ederim. Bu iddianameyi düzenleyen sözüm ona savcı hakkında hiçbir işlem yapılmadı!

Darbe yaparak milletin demokratik yolla seçtiği başbakan ve bakanları asanlar bu cinayet gününü demokrasi bayramı ilan ettiler. 1960 kanlı darbesini yaparak anayasal düzeni değiştiren darbeciler, Merhum Başbakan ve Bakanları hangi suçtan mahkûm ettiler biliyor musunuz? Anayasal düzeni değiştirmeye teşebbüs!

Millete ve değerlerine savaş açan 28 Şubat darbecileri “yurtta sulh cihanda sulh” sloganı attılar. 15 Temmuz gecesi “yurtta sulh cihanda sulh” diyenler 251 vatandaşımızı şehit ettiler. Sulh söylemleri ve sloganları eşliğinde bunları yaptılar.

Darbe yaparak anayasal düzeni değiştirenler 16 yaşındaki bir kız çocuğuna sen anayasal düzeni değiştirmeye teşebbüs ettin diye dava açtılar. Bu darbeler karşısında, mesela 28 Şubat darbesi karşısında, başardığımız şeyler var. Öncelikle mukavim durduk. Çok ciddi mesafeler alındı. Milletin seçtiği temsilcilerin ardında mukavim durduk. Peki bunun neticesi ne oldu? Başörtüsü nedeniyle avukatlık yapamayan kardeşlerimiz hâkimler-savcılar kurulunda üye, kürsüde hâkim, ilçede kaymakam oldular.

Darbe yargulamaları yapıldı ki bunlar hakikaten Türkiye Cumhuriyeti tarihinin dönüm noktasıdır. 1960 Darbesi mağdurları için mevzuatta iadeyi itibar yapıldı. Yassıada mahkemesi! Kararanlarının hukuka aykırı olduğu TBMM tarafından kanun ile ortaya konuldu. Zira darbecilerin kanun diye isimlendirdikleri uyduruk kararları, 7248 sayılı ve 23.6.2020 tarihli kanunun “12/6/1960 tarihli ve 1 sayılı Kanununun 6’ncı maddesinin yürürlükten kaldırılması sebebiyle varlığı hukuki dayanaktan mahrum Yüksek Adalet Divanının hükümsüz hâle gelen bütün kararlarının adli sicil ve her türlü arşiv kayıtlarından silinmesi” hükmü ile hukuka aykırılığı tescillendi. Ve kayıtlardan silindi. 1980 darbecileri yargılandı. 28 Şubat darbecileri yargılandı. 15 Temmuz darbecileri yargılandı. Bunlar gerçekten 90’lı yıllarda yaşayan insanların muhayyilesine sığacak şeyler değildir.

Peki neleri yapamadık? Daha neler yapmamız gerekir? 28 Şubat’ın sinemasını, tiyatrosunu yaparak veya anılardan oluşan kitabını yazarak sair şekillerde çok daha kalıcı hâle getirebiliriz. Yalnızca başörtüsü mağduriyeti yaşayan kardeşlerimiz birer sayfa bu hatıralarını yazsalar yüz binlerce sayfa üzerinde bir belgesel doküman ortaya çıkacaktır. 15 Temmuz destanı milletimizin bir daha darbelere müsaade etmeyeceğini bütün dünyaya haykırışıdır. Hukukçular olarak bizler de her hâl ve şartta milletimizin haklarını korumaya devam edeceğiz.

Av. Eyüphan Korkmaz

Ankara 2 Nolu Baro Başkanı

Çeyrek asır sonra da olsa 28 Şubat bilincinin ayakta tutulması darbelere karşı gerek sivillerin duruşu gerekse de hukukçuların duruşunun korunması bağlamında düzenlenen sempozyumun çok kıymetli olduğunu düşünüyorum.

28 Şubat 1997... Ankara Hukuk'ta son sınıfta olan bir öğrenci iken Sincan'da tankların yürüdüğüne ve benim gibi orada bulunan diğer sivillerin de olan bitene hiçbir anlam veremediğine şahit olan bir kardeşinizim. O dönemi anlamak için kısa bir yakın tarih tahlili yapıldığında, MGK'nın tamamen askerî kimlikten oluşan yapısını tahayyül edince, ki nihayet gelinen evrede şu an MGK'nın sivil irade ile örtüşen daha uyuşan yapısı mevcuttur, darbelerin ne denli etkin olduğunu müşahade ediyoruz. Refah-Yol hükûmeti kendisine ancak yedi ay ömür biçilen bir koalisyon hükümetiydi. Türkiye'nin siyasi, idari, hukuki ve toplumsal alanlarında esaslı değişimlere sebebiyet veren Batı Çalışma Grubu, o dönem için Anayasal üç erk olan Yasama-Yürütme-Yargı erklerini bertaraf eden dördüncü bir güç olarak faaliyet sürdürmüştür. 28 Şubat sürecinde bizzat şahit olduğum, hâkim ve savcı arkadaşlarımin telefon konuşmalarında dahi selam almadıkları bir korku iklimi mevcuttu.

MGK'nın meşhur kararlarının akabinde alınan diğer kararları müşahade edince ibretlik vakalar ortaya çıkmaktadır. Özellikle, eğitim sistemimize yönelik ciddi müdahalelerin olduğunu görüyoruz. Ben imam hatip lisesi kökenli bir kardeşiniz olarak o dönemde imam hatiplilere yönelik ciddi bir kısıtlayıcı yapının getirildiğini belirtmek isterim. Sekiz yıllık kesintisiz eğitim adı altında imam hatiplere olan ön yargı nedeniyle diğer meslek liselilerin de önünün kapatıldığına şahit olduk. Kılık kıyafet yasaının ödünsüz bir biçimde uygulanması nedeniyle başörtülü kardeşlerimizin en temel insani ve anayasal hakkı olan "eğitim hakkı"nın ellerinden alındığına şahit olduk. Bizzat Sincan'da ikamet ederken Selçuk Hukuk'ta okuyan bir kız kardeşimizin ağzından o tarihte duyduğum ibretlik bir vakayı sizle paylaşmak isterim. Selçuk Tıp'ta 28 Şubat'ın akabinde kılık kıyafet ile ilgili yapılmak istenen düzenleme karşısında üniversiteli idareciler başörtüsü yasağını getirmişlerdir. Bunun üzerine o yıllarda yaygın olan uygulama olarak tesettürlü kız öğrenciler başörtüsü üzerine peruk takarak okula girmeye başlamışlardır. Bir iki gün sonra Selçuk Tıp'ta başörtüsünün üzerine peruk takan öğrencilere de müdahale edildiğini ifade etti. Daha da sonrasında ise başörtüsü yasağını peruk takarak aşma hadisesi söz konusu olunca bu sefer göğüs dekoltesinin kız öğrencilerde açık olması gerektiği söylenmeye başlamıştır. Kim tarafından? okul yönetimi. Bu kadar ileri giden yönetim ve anlayışla 28 Şubat'ta karşı karşıyaydık.

28 Şubat döneminde Anayasa Mahkemesi, Yargıtay ve Danıştay üyelerinin Genel Kurmay Başkanlığına çağrılarak, kendilerine askerlerce brifing verildiğine şahit olduk. Yargının en üst mercileri olan bu üyelerin dahi o dönem için bir direnç gösteremediklerine şahit olduk.

Bütün darbelerin arkasında bir siyasi görüşün hâkim olduğu hepimizin malumudur. Bunun ben tesadüf olmadığı inancındayım. Nihayetinde her on yılda bir darbelere maruz kalan toplum olarak, bu siyasi görüşlerin arkasında hep bir düşünce olduğunu görmüşüzdür. Kat sayı hadisesi ile imam hatiplilere üniversiteye girişte ciddi bir kısıtlama getirilmiş ve Türkiye birincisi dahi olsa bir imam hatiplinin hukuk fakültesine veya siyasal fakültesine girmesi imkânsız hâle getirilmiştir. Başörtüsü yasağı ile inançlı kızlarımızın okuma imkânı ellerinden alınmıştır. Ötekileştirilen imam hatipler ile de özel okulların önü açılmıştır. Bu fırsatı en iyi değerlendiren yapı ise maalesef FETÖ dür. FETÖ'nün panzehri imam hatiplerdi. Nihayetinde son yıllarda imam hatip okullarının sayısını artması önemli bir hadisedir. İmam hatiplilerin birçok bilimsel ve ilmi kaynaktan beslenmesi, özellikle İslami öğretilerde çok önemlidir. Bu aynı zamanda FETÖ gibi kapalı devre çalışan taassup isteyen yapıların istemediği bir durum olduğu aşikardır.

Her darbenin ardında blok hâlinde belli bir siyasi yapı ve düşünce varken şimdilerde başörtüsüne bir metrelik bez parçası diyen temsilcilerin çıkıp ben de 28 Şubat mağduruyum söylemi ibretlik bir durumdur. Şöyle ki, bu isimlerin en son 15 Temmuz darbe girişimi esnasında ne kadar aktif veya uzaktan seyirci olundu hususu milyonların takdirindedir.

Darbeler ile mücadelede önemli bir konu da baroların duruşudur. Yakın tarihimizde, kelime kökeni “haklar” olan “hukuk”un hayat bulmasını sağlayan en geniş insan kaynağı olan avukatların meslek örgütlerinin, hakların tecavüze uğradığı, bireylerin iradelerinin alaşağı edildiği, tek kural koyucunun silah ve ondan mütevellit korku iklimi olduğu müdahalelere sessiz kalması utanç vericidir. Her kimden gelirse gelsin ve her kime uygulanırsa uygulansın milletle gelenin milletle gideceği perspektifinde Ankara 2 Nolu Baro mensupları 15 Temmuz'da milyonların onurlu direnişine en önde iştirak ettikleri gibi her daim aziz milletin ruhuyla ve aklıyla beraber hareket edecektir. Çünkü mensuplarımız bu aziz millete ve vatana âşıktır.

Süleyman Soylu

T.C. İçişleri Bakanı

28 Şubat'ın 25. yılında, Ankara Ulucanlar Cezaevinde, birçok millet adına yaşanmış acı tarihi hem kendi zihinlerinde hem kendi dünyalarında tarihe de not düşerek bulunan ve yine aynı acı hatıraların yaşanmaması için sadece kenarda durup dua etmekle kendi sorumluluğunun ortadan kalkacağını düşünenlerin değil, bilakis bu mücadeleyi haklı bir zeminde ve bir hakkaniyet perspektifinde devam ettirenlerin huzurunda bir 28 Şubat sabahına başladık.

Her darbe, bir sonraki darbenin altlığını hazırlar. Önceki darbe, sonraki darbenin sözde hukuksal meşruiyetinin ve eylemsel adımlarının belirleyicisidir. Akabinde ise her darbe de olduğu gibi tüm bunları siyasete ve demokrasiye devrettiğini ilan eder. 1960 darbesi aynen böyledir. 1980 Darbesi de keza böyledir. 28 Şubat bütün altlığı, süreçleri ile beraber hazırlanarak daha sonra siyasete devredildiği ilan edilmiştir.

1986 yılında, o zaman bir yıl Karadeniz Teknik Üniversitesinde okudum. Üniversitede sınavı girdik ve ilk kez böyle bir şeyle karşılaşırıyordum; bir başörtülü kız arkadaşımız başörtüsü nedeniyle sınava alınmak istemedi! Sınava girdiğimiz anda yıl 1986'ydı. Okulun öğretim üyeleri sınıfa geldiler ve sınıfta bulunan hocayı da ciddiye almadan arkadaşımıza yönelerek "siz o başörtünüzü çıkartmak zorundasınız, yoksa bu sınavda bulunamazsınız" diyerek baskı oluşturdular. Sınıfta bulunanların her biri belki ilk kez böyle bir mesele ile karşılaşırıyordu. Duyanlar vardı, yaşayanlar vardı, ama o gün orada hangi fikre sahip olursa olsun bir değere ve bir özgürlüğe müdahale edilmesi tüm arkadaşlarımızın, ki daha sonra farklı fikirlerde ön noktada olanları da gördüm, tepkisini çekti. Bu yaşananın yanlış olduğu ve bu isteğin olamayacağı yönünde itiraz ederek hep birlikte hocaları sınıftan püskürtmüştük. Ben İstanbul da doğdum büyüdüm ama bir yıl Trabzon da okudum ve Trabzon' u da o zaman tanıdım, Maraş Caddesinin sonunda bir Trabzon PTT' si vardı, yüzlerce öğrenci hep beraber o PTT'ye gidip Cumhurbaşkanı Kenan Evren'e bir mektup yazdık. Hepimiz bu mektubu o postaneden Cumhurbaşkanı'na bir itirazın, haksızlıkla karşı karşıya kalanların ortaya koyduğu bir iddianın somut nişanesi olarak gönderdik.

Geçen hafta sayın Cumhurbaşkanımızla beraber Kongo'ya gittik. Bizim yüz ölçümümüzden 3 kat büyük, iki buçuk milyon kilometre kare olan bir ülke. Havalimanından Kongo'nun merkezine giderken fakirliğin, yoksulluğun kişi başına düşen ortalama beş yüz dolar gelirin çok daha altında yaşayan binlerce hatta on binlerce insanın hangi sefalet içinde yaşadıklarını gördük. Oysa uzun yıllar boyunca altları zengin olan üstleri de fakir olan bu ülkeleri Batı'nın acımasızca sömürdüğü gerçeğine, maalesef, çıplak gözlerimizle bir kez daha şahit olduk.

Bundan bir ay önce Bangladeş'e gittiğimizde Arakan Müslümanlarının bir kamp içinde bir milyon yüz binin tutulduğunu görünce, aslında birçok zenginliği olan ve adım atabilme kabiliyeti olan Bangladeş'inde farklı bir durumda olmadığını görmüş olduk. Bir taraftan hemen yanı başımızda Irak, Suriye vatandaşlarının aynı zulümlerle ve aynı yoksulluklarla karşı karşıya kaldığını görüyoruz. Amerika'nın işgalinden sonra karşı karşıya kaldığı sıkıntıların bütün dünyanın gördüğü ama ses çıkarmadığını Afganistan'a, Pakistan'a kadar zihnimde adı belki 28 Şubat, 27 Mayıs, 12 Eylül değil ama bu ülkelerin her birinin bir 28 Şubat'ı, 27 Mayıs'ı, 12 Eylül'ü olduğunu düşünüyorum.

Milletler var, efendiler var, tarihin behrinden gelen medeniyetler var, sözde oluşturulmaya çalışılan medeniyetler var, mücadelenin kimler arasında neyler arasında geçtiği apaçık ortadadır. Aylardan beri söylediğim bir meseleyi tekrar buradan da ifade etmek isterim, hepimiz 21.yy başlarken soğuk savaş döneminin ardında yaşananların da heyecanı, 21.yy'ın çok güçlü olabileceğine, özgürlükler sınırlarının genişleyeceğine, hakkaniyetin ve adaletin tüm yeryüzünde en üst seviyede yayılacağına inandık. O dönem için bu yüzyılı böyle değerlendirdik, doğrusu bize de böyle anlattılar. Küreselleşmenin her şeyi etkilediği, küresel büyük kuruluşların bütün dünyaya istedikleri nizamı vermeye çalışabilecekleri, haksızlıkların önüne geçebilecekleri, küresel zengin ülkelerin istedikleri ölçüde adımlarını atabilecekleri ve küçük ülkelerinde onların etrafında uydu gibi olabilecekleri gerçeği ile zorla yüzleştik. Küresel büyük devletlerin onlara tabi olan herkesi koruyabilecekleri bir öğretiyi aynen darbeler gibi bize dayattılar. 21.yy'ın ilk çeyreğinde şal ortadan kalkıpta maskeler düşünce hep beraber gerçeği görebildik. En son örneğini bugünlerde yaşadığımız, her birimizin içinin acıdığı savaşın acısını, bu topraklara olan bedelini de gördüğümüzde, aslında yirmi birinci asrın nasıl bir asır olduğunu anlayabiliyoruz. Yirminci yüzyılın bütün acımasızlıklarının yirmi birinci asra başka bir maske altında ulaştırıldığını görmüş olduk.

Afganistan'da Kabil havalimanında o meşhur uçağın kalkarken ortaya koyduğu fotoğraf, küreselleşmenin tam anlamıyla iflasının, büyük bir yalandan ibaret olduğunun belki de en net fotoğraflarından birisi olarak ortaya çıkmıştır. İfade etmeliyim ki, yirmi birinci asra nasıl bir siyaset tarzı, nasıl bir devlet yönetimi, nasıl bir politika tarzı oluşturmamız gerekir sorusu her birimizin hatta bütün milletlerin, bütün insanlığın düşünmesi gereken bir sorudur. Sadece düşünmek değil aynı zamanda adım atılması gereken bu konuda sarfınazar edilmek de yirmi birinci asrın temel gerçeklerinden bir tanesidir. Buna mahalle baskısı diyebilirsiniz, küresel baskı diyebilirsiniz.

Düşünmeyi sınırlayan ülkelerin kendi adına gelişmelerini sınırlayan ve esas itibarıyla medeniyeti bile dünyanın tek medeniyeti hâline getirmeye çalışan bir anlayışla yirmi birinci yüzyılda hepimiz karşı karşıya kaldık. Biz de ülke olarak bütün bu darbeler ve sonraki süreçlerin ardından kendi perspektifimizi geliştirdik. Elbette ki darbeciler nasıl her darbeden sonra kendi meşruiyetlerini oluşturmaya çalışıyorsa, bununla karşı karşıya kalanlar ve mağdur olanlar da kendilerini geliştirdiler. Darbecilere ve ortaklarına karşı refleks ortaya koymak, bu anlayışa karşı direnmek ve siyaset geliştirmek birlikte olmak anlayışı geliştirdiler. 1960 yılında hiç sesini çıkaramayan milletimiz, 1980’de çok ağır bir tahakküm altında kaldı. 28 Şubat’ta 28 Şubat’a karşı bir irade ortaya koymaya çalıştılar ve belki tamamlayamadılar ama 27 Nisan’da ucunu göstermeye çalışanlara karşı sert bir yumruk indirdiler. 15 Temmuz’da ise tam olarak darbecileri yere serdiler. Karşı karşıya kaldığımız darbeler, darbeciler ve vesayet odalarına karşı önemli bir birikme meydana gelmiştir. Bu rahatsızlığı kendi ruhunda, kimliğinde, bedeninde hisseden milletimiz, kendi bünyesinde ciddi bir direnç alışkanlığı oluşturmuştur. 15 Temmuz tam da bunun tezahürüdür.

Darbecilerin ortaya koyduğu süreçler kendi akılları değildir. Darbeler, ülke sınırlarının dışında tezgahlanır ve ülke içerisindeki ortaklarıyla, siyaseti kendi güçleriyle tanzim etmeyi düşünen gafillerle beraber tamamlanmaya çalışılır. Bunun bugünde örnekleri var. Günümüzde yine bir 28 Şubat ittifakıyla karşı karşıyayız. Bundan yüz yıl sonra 28 Şubat ittifakı yine olacaktır. Ama, millet onlara gerekli dersi yine verecektir. Çünkü millet, darbeleri yenmenin tadını almıştır ve bundan sonra darbelere, darbecilere, vesayete ve vesayetçilere fırsat vermeyecektir.

28 Şubat’ın hedefi darbeci zihnin kendi kurduğu cümleyle belirlenmiştir “bin yıl” denmiştir. Neden 900 değil, neden bin, yüz değil neden iki bin değil de neden bin yıl? Çünkü biz bin yıldır bu coğrafyadayız. Onlar bizim inancımızı, geleneğimizi, geçmişimizi, göreneğimizi, tarzımızı, törelerimizi, ananelerimizi, Kurban Bayramımızı, aile yapımızı, hak ve helal kavramlarımızı, bu coğrafyada mücadele ile ayakta kalma anlayışımızı hiç tasvip etmediler. 28 Şubat’ta esas yapmak istedikleri sadece bir darbe değil, bizim bin yılımızı, bütün medeniyetimizi, bütün anlayışımızı tarumar edip bize yeni bir elbise, yeni bir kılıf giydirmektedir.

Bir milleti kimliksizleştirmeye, inançsızlaştırmaya, yoksulluğa, topyekûn medeniyetsizleştirmeye doğru bir oyunu kurguladılar. Peki başarabildiler mi? Hayır! Başaramadılar ama bize bir maliyet oluşturdular mı? Evet bize büyük bir maliyet oluşturdular. Eğer

Türkiye yirmi birinci asrın teorisiyle beraber hareket etmiş olsaydı, bugün altında bir terör devleti kurulurdu. Çünkü yirmi birinci asrın teorisi şuydu, biraz önce bahsettiğim küresel güçlü yapılar, Birleşmiş Milletler'den IMF'ye kadar, NATO'dan diğer noktalara kadar, bütün ülkelerin onlara tabi olacakları ve istekleriyle hareket edecekleri bir anlayışı ortaya koyacaklardı. Büyük ülkelere ABD, Avrupa Birliği örnek verebiliriz. Eğer biz söylenene riayet etseydik, isteklerine uymuş olsaydık bugün parçalanmış bir Türkiye, daha zayıflamış bir Türkiye, savunma sanayisini 1920lerden 1980'lere çıkaramamış bir Türkiye ve en nihayetinde dünyanın enerjisine elini açıp nasıl olsa ihtiyacımızın iki bölü üçü dışardan gelir diye bekleyen bir Türkiye tablosu ile karşı karşıya kalırdık. Oysa Türkiye tersini yaptı ve yapmaya da devam ediyor. Tam küresel aklın dayatmasının dışında bir hareket ile Türkiye bölgede ikili ilişkilerini kurdu. Dünya ile önemli ticari ilişkilerini kurdu ve aslında küresel ilişkilere teslim olmanın dışında kendi medeniyetinin, kendi tarihinin, kendi ticari aklının, kendi komşuluğunun ortaya koyduğu sonuçlarla beraber büyük güç olma yolunda ilerledi. Biz Türkiye olarak, son dört yılda dünyada yoksulluğa düşmüş insanlara dünyanın en zengin ülkeleri gibi olmasak da onların önünde en çok yardım yapan ülkeyiz. Ülkece kendi göbeğimizi kendimiz keşbildiğimiz için ve etrafımızdaki ilişkileri küresel dayatmalarla değil kendi aklımızla, medeniyetimizle ve tarihimize değerlendirdiğimiz için bugün Libya'da haksızlıklara dur diyen bir ülkeyiz. Yıllarca bir sorun olarak duran, herkesin eli kolu bağlı biçimde izlediği Azerbaycan Karabağ meselesinde adım atmış, cesaret etmiş, Amerika ne diyor Rusya ne diyor diye beklemeden sonuç odaklı hareket etmiş bir ülkeyiz. Bütün bunlarla beraber, çocukluğumuzdan itibaren "siz Ayasofya'yı açarsanız dünya sizi tecrit eder" teranelerine ayak uydurmayan, tam anlamıyla kendi ayaklarımızın üzerinde durabilmeye başladığımız ilk andan itibaren üzerimizdeki vesayetleri tek tek elimizin tersiyle itmiş bir ülkeyiz. Soğuk savaş döneminden sonra oluşturulmaya çalışılan küresel dayatmalara ve küresel akla itirazımızı sadece söylemlerle değil, iyi bir siyaset ortaya koyarak Sayın Cumhurbaşkanımızın liderliğinde eylemlerimizle ortaya koyduk. Türkiye'de bundan yüz-iki yüz yıl sonra tüm bilim yuvalarında, tüm üniversitelerde nasıl ve ne şekilde başarılı olduğunun veya nasıl ve ne şekilde ayağa kalkıldığına bir örneği olarak nitelendirilecek adımlar attık. Eğer öyle olmasaydı, bunları yapamamış olsaydık bilmenizi isterdim ki belki de bizi 28 Şubat'tan, 27 Mayıs'tan, 80 Darbesinden çok daha sıkıntılı, çok daha fazla üzecek hatta gelecek neslimize de yüzümüzü karartacak bir tablo ile karşı karşıya kalabilirdik.

Bu nesil her şeyi gördü. Yüzde sekiz bini geçen faizleri gördü. Bu nesil tekrar ifade etmek isterim Amerika'dan bize defalarca parmak sallamayı gördü. Başbakanımızın

Amerika'ya gittiğinde ABD Başkanı'nın karşısında otururken aslında bir milleti küçümsemek için oturtulduğunun ve bunun bizim bütün kimyamızı alt üst ettiğini bu millet gördü. Bu millet yıllarca bu ülkeye hizmet edenlerin gecenin bir yarısında Ziraat Bankası'ndan emekli maaşı alabilmek için karda, yağmurda, çamurda kuyrukta beklediğini ve maalesef kalp krizi geçirdiğini ertesi günde gazetelerde manşetlerde yer aldığını gördü. Bu millet kendi değerleriyle, inançlarıyla, felsefesiyle sürekli olarak oynandığını, aşağılandığını, hor görüldüğünü, ötekileştirildiğini gördü. Bu millet "siz ancak şu kadar baraj imal edebilirsiniz üstünü imal edemezsiniz" diye kendisine tahdit koyulduğunu gördü. Bu nesil her şeyi gördü.

Şimdiki nesil bir taraftan 15 Temmuz'u, bir taraftan gezi olaylarının nasıl tezgahlandığını gördü. Hâlâ gezi olaylarının peşinden gidenlerin mahkemeleri baskı altına almak için kendi adamlarını oradan kurtarabilmek için neler yaptığını, bir ülkeyi hukuk açısından ve demokrasi açısından töhmet altında bırakmak için neler yaptığını görüyoruz. Onun için bu birliktelik, bu tarihî şahitlik ebetteki hepimiz açısından önem taşımaktadır. Yumağın ucunu bulduk çekip duruyoruz, yumağı tamamen sökene kadar çekip durmalıyız. Çünkü biraz önce anlattığım Afganistan'ın 28 Şubat'ı, Kongo'nun 27 Mayıs'ı, Yemen'in 12 Eylül'ü etrafımızdaki coğrafyada ve dünyada acımasızca uygulanmaktadır.

Sayın Cumhurbaşkanımızla yapmış olduğum birçok seyahatte ve ikili ilişkide tecrübe ettiğim bir şeyi ifade etmek isterim. Üst ülkeler var, orta ülkeler var, alt ülkeler var. Alt ülkeler ve orta alt ülkeler Batı'ya olan inancını tamamen kaybetmiş durumdadır. Batı'nın sömürüsüne itiraz ediyorlar. Batı'nın yalanlarını ve onların ortaya koymuş olduğu bütün sömürge mantığı içerisinde ilerleyen süreçleri çıplaklığı ile hissediyorlar. Döndükleri ve baktıkları bir yer var oda bu Anadolu coğrafyası ve Türkiye. Bunu hissediyor ve görüyorum. Yaklaşık 6 yılı aşkındır bakanlık görevi yapıyorum. Bunun 5 yılı aşkını İçişleri Bakanlığıdır. 6 yıl önceki dış temaslarımız da muhatap olduğumuz ülkelerin bize neler söylediğini de bugün neler söylediğini de çok iyi biliyorum. Beni bağışlayın ama kıyaslama kabiliyetine sahibim. Bugün dünya bambaşka bir yerdedir. Dünya dün aynı yerdedi, bugün biz farklı bir yerdeyiz. Eğer biz biraz daha farklı bir yerde olursak, eğer biz biraz daha adımımızı güçlü bir şekilde atarsak bu ülkeye ödetilmek istenen bedellerin bir daha yaşanmamasını sağlarız. Üstelik elimizi etrafımızdaki coğrafyaya ve dünyaya atarak, esas itibarıyla tersinden bir bedel ödettiririz. Bunu bütün dünya beklemektedir.

28 Şubat'ta ilçe başkanıydım. Refah-Yol iktidarı vardı. Refah Partisi ile o dönem hakikaten çok iyi bir uzlaşma içindeydik. Yakın tarih olduğu için belki hissettirmem daha kolay olabilir, gezi olayları başlamadan önce Türkiye'de faiz dört, dört buçuk civarındaydı. Türkiye'nin en büyük projeleri sayesinde Türkiye ciddi bir sıçrama kabiliyeti ile karşı karşıyaydı. Dokuz, on bin dolarlık kişi başına gelir seviyemiz vardı. Bugün de dokuz-on bin dolar var. Yani alt yapımızı tahkim ettik. Sayın Cumhurbaşkanımızın bilgeliği ile siyasi aklı ile milletimizin feraseti ile alt yapımızı bu on yılda çok güçlü bir tahkimatla gerçekleştirdik. Eğer gezi olayları olmamış olsaydı, belki bugün on beş bin dolarlardaydık. Belki daha yüksek bir noktadaydık. Belki etrafımızdaki coğrafyada yaşananlar İdlib'te yaşananlar, Cerablus'ta, Azez'de, Mali'de yaşananlar ve annelerini babalarını kaybetmiş yetim çocuklar olmayacaktı. Karşı karşıya kaldığımız süreçlerin sadece bizi ilgilendirmediğini ifade etmek istiyorum.

28 Şubat olduğunda parti genel merkezinden bize bir talimat geldi. Dediler ki, "kahve kahve gezeceksiniz ve bu süreci anlatacaksınız". Birilerinin ürktüğü, korktuğu bir dönem içerisinde Allah şahittir Gaziosmanpaşa'nın bütün kahvelerine arkadaşlarımızla beraber gidip 28 Şubat'ı ve 28 Şubatçı generalleri yargıladık. Bütün millete 28 Şubat'ı anlattık. Ben ve arkadaşlarım 28 Şubat'ın sadece bir siyasi retorik olmadığını biliyorduk. O dönem Allah'a niyaz ediyorduk bu haksızlıktan kurtulalım diye, çünkü daha önce 27 Mayıs'ta millet bu haksızlıkla karşı karşıya kalmış ve ağır bedelini ödemişti. 28 Şubat'ta o anlatılanlar, o söylenenler, okullara alınmayan o insanlar... hepsinin ortaya koyduğu etkileşim ve 27 Mayıs ile 12 Eylül'ün hıncı da eklenince, 15 Temmuz'da hep beraber bir milletin iradesi sokaklara döküldü. Çıplak elleriyle bu millet tankları durdurdu. Sadece tankları değil arkasında duran dünyanın en güçlü devleti olmasına rağmen onlara mağlubiyeti tattırdı. Bu büyük bir sonuçtur. Ama daha yeni başladığını anlattığım tarihin her bir anını kendinde yaşamış, arkadaşlarında yaşamış, işin içerisinde olmuş ve sıkıntısını yaşamış bir kişi olarak biraz da elem ederek söylemek isterim.

Bizim yapacağımız çok iş var. Bu ülkenin ve milletin yapacağı çok iş var. Bunu hep birlikte yapmak, az dinlenmek çok çalışmak ve dünyanın her tarafına ulaşmak hedefindeyiz. Ecdadımızın bize bırakmış olduğu karakteri her tarafta yeniden hatırlatmak zorundayız. Böyle bir sorumluluğumuz ve zorunluluğumuz var. Biz iyilikleri anlatmak kötülüklerden sakındırmak zorundayız.

Diğerleri 28 Şubat ittifakıyla yine bir masanın etrafında toplanabilirler. O toplanmalarının bize bir zararı yoktur. Tam tersi yeniden birbirimizi anlayabilmek adına, yeniden birbirimizi hissetmek adına, yeniden tarihin yaşanmış kötü izlerini onlarda tekrar görebilmek adına bize faydası vardır da zararı yoktur. Bunu böyle görmek bunu böyle anlamak gerekmektedir. Çünkü Batı ve küresel akıl bunlara maske takmayı iyi bilir. Maskeyle bunlara oyun oynamayı iyi bilir. Bunu hiçbir zaman unutmamak gerekir. Sayın Cumhurbaşkanımızın birçok kez söylediği ve bugün çok daha iyi anlaşıldığı üzere “Dünya beşten büyüktür” kavramının aslında siyasi bir retorik olmadığı, tam tersi dünyanın bir gerçeği olduğu ve bu gerçeği söylemeye cesaret edemeyenlere karşı bu gerçeğin yine bu coğrafyadan yükseldiğini bir vesile ile ifade etmek isterim.

Sahip olduğumuz dinin de inancın da sahibi Allah’tır. Biz buna inananlarız. Bu vesileyle bizlerin yapması gereken, elbette ki kendi 28 Şubatımızı sürekli hatırlamak değil dünyanın 28 Şubatlarının 27 Mayıslarının 12 Eylülünün tekrarlanmaması için basamakları emin ama biraz seri bir şekilde yukarı doğru çıkabilmektir. Bu sayede bizden ümidi olan o ülkelere ve o insanlara uzatabileceğimiz eli bir kez daha güçlü bir şekilde sunabilmeliyiz, buna olan inancımız tamdır.

Önemli olan hususlardan birisi de zamanında adımları atmak gerektiğidir. Sonra “keşkeler” söyleniyor. Bu millet bir daha keşkelerle karşılaşmasın. Bizler, bu nesil, ister adanmış nesil diyebilirsiniz istek yitik nesil diyebilirsiniz, bunu başarmalıdır. Gelecek nesillere böyle bir yükü bırakmamalıyız. Onlara dünyayla daha çok rekabet edebilecekleri, daha çok dertlerini anlatabilecekleri bir iklim sunmalıyız. Bizden öncekiler büyük fedakarlıklar yaptılar. Kimseyi kötülemeye gerek yok. İklimleri farklı idi, karşı karşıya kaldıkları tehditleri de farklıydı. Bugünse bizim sahip olduğumuz imkânlarımız o dönemlerde yaşayanlara göre çok daha farklı. Sahip olduğumuz bu farklı imkânlarla gelecek nesillerimize bir daha, “acaba biz yitik mi olacağız?, acaba onlardan daha çok adanmış mı olacağız?” sorusunu sordurmadan daha güçlü, daha büyük ve daha rahat hareket edebilecekleri bir Türkiye bırakmak bizim sorumluluğumuzdadır. Her 28 Şubat’ta bunu tekrar hatırlamalıyız, her 27 Mayıs’ta bunu tekrar hatırlamalıyız, her 12 Eylül’de bunu tekrar hatırlamak hem kaybolan nesillerimizin adına hem de kaybettiklerimiz adına bizim bir sorumluluğumuzdur.

Bu vesile ile burada bulunan hem hanımefendilere hem beyefendilere, hem 28 Şubat vesilesi ile o tarihi hatırlayanlara, ama o tarihi hatırlayıp sadece iktidar hırsı ile başka masalara meze olmayanlara selam olsun.

1.OTURUM TEKRAR

Dr. Murat Yılmaz

Cumhurbaşkanlığı Sosyal Politikalar Kurulu Üyesi

TEKRAR

Hem millet hem de siyaset hafıza olmadan oluşturulamaz. Sayın Bakanın konuştuğunda söylediği her şeyin bizim hafızamızda bir yeri olması lazım ki karşılıklı anlaşabileyim. Siyasi tarihimizdeki darbeleri biliyoruz ancak sadece darbeler yok. Mesela 14 Mayıs 1950 gibi sadece “elli gramlık” oylarıyla Türkiye’yi değiştiren büyük zafer günlerimiz de var. Bunların hepsinin anılması, hatırlanması gerekir. Sivil toplumun faaliyetleri bu bağlamda çok kıymetlidir. Ben özellikle Millî Eğitim Bakanlığı’na bir çağrıda bulunmak isterim. Darbe dönemlerinde olanları sadece sivil toplum etkinliklerinde konuşmakla veya annelerimizden-babalarımızdan ya da şahit olduğumuz hikâyelerden ibaret bir hatırlama ile sınırlı kalmamalıyız. Bunların kesinlikle MEB müfredatına girmesi gerekir. Okullarda öğretilmesi lazım ki bu sayede gelecek nesillere aktarılabilen ve bu sayede unutulmasın.

Bizim tarihimizde kısa şubat ayına giren darbelerin hepsini saymayacağım ama birkaç tanesini ifade etmek istiyorum. Çok bilinen kısa şubat darbesiyle başlamak isterim. Malum 27 Mayıs darbesi olduktan sonra 1961 yılının Ekim ayında seçimler olacaktır. Seçimlerden önce, eğer yaşarsa, Menderes’i ve Menderes çizgisinden gelenleri yenemeyeceklerini bildikleri için seçimden bir ay önce Menderes, Polatkan ve Zorlu birlikte idam edildiler. İdam Eylül ayında gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla Ekim seçimine nasıl bir atmosferde girildiğini fark etmenizi istiyorum. Seçimlerden bir ay önce başbakan ve iki bakan idam ediliyor akabinde seçimler olmuştur. O seçimlerde de Menderes’i yarsarken yenemedikleri gibi cenazesini bile yenememişlerdir. Bütün gayretlerine rağmen CHP tek başına iktidar olamamıştır. Sağ partiler, Demokrat Parti geleneğinden gelen partiler seçimi kazanmıştır. Bu sefer yeni bir darbe tehdidi ile iki şeyi yapmaya çalıştılar. Bir, cumhurbaşkanlığını darbeci Cemal Gürsel’e, iki, başbakanlığı darbeyi destekleyen darbenin şartlarını oluşturan CHP Genel Başkanı İsmet İnönü’ye vermek istemişlerdir. Bunun da öncesinde, “Silahlı Kuvvetler Birliği” diye anılan cunta oluşmuştur. Bu cuntacılar adına “21 Ekim Protokolü” denilen bir protokol imzaladılar. Oradan iki tane ifadeye dikkat çekmek istiyorum. Birinci ifade; “Tür Silahlı Kuvvetleri 15 Ekim 1961 günü yapılmış olan seçimlerden sonra gelecek olan yeni Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanmadan evvel, duruma fiilen müdahale edecektir.” İkinci ifade, “İktidar milletin hakiki ve ehliyetli mümessillerine tevdi edilecektir.”

Dikkat buyurunuz, seçimler olmuş millet oyunu kullanmış ve doğrudan bir usulle temsilcilerini seçmiştir. Ama darbeciler için onlar temsilci değildir. Temsilci olma vasfı-

na sahip olan kişilerin kendilerince belirlenmesi gerekmektedir. Önemli olan nokta demokrasi için elzem olan seçim mekanizması dışında, birilerinin varlığıdır. Bu öyle bir mantık ki, yine dikkat buyuralım, seçimler hemen olmuş sonuçlar ilan edilmiş ve seçimlerden hemen sonra ülkede ne bir kargaşa ne bir anarşi ne bir problem ne bir anlaşmazlık yokken bu ifadeleri rahatça kullanabiliyorlar.

1957 yılının 27 Ekim’inde bir seçim olmuştur. Tarih 27 Ekim, malum Cumhuriyet Bayramından 2 gün öncesidir. İki gün sonra 29 Ekim nedeniyle tüm ülkede törenler düzenlenecektir. Tam bu sebeple, 29 Ekim tarihinde 27 Mayısçılar bir darbe planlamışlardır. 27 Mayıs 1960 öncesi 1957 yılında da planlanan bir süreç vardır. Mantıkları da şudur, Cumhurbaşkanı ve hükûmet hepsi bir arada bulunacak, hepsini beraberce yakalayabiliriz. Cumhuriyetten anladıkları, cumhuriyetçilikten anladıkları bundan fazlası değildir. Kamuoyunda bir süre önce eski bir general, “erken seçim olsaydı 27 Mayıs olmazdı” demişti, işte o erken seçim dediği tarih 27 Mayıs 1960’dır.

Bahsettiğim 21 Ekim Protokolü ile Cemal Gürsel ve İsmet İnönü’nün görev almasıyla ve onların kulisleriyle 1961 yılında muhtemel yeni bir darbe hazırlıkları da durmuş oldu. Ancak darbecilik, cuntacılık öyle bir virüstür ki orduyu tahrip etti. Ordunun içerisinde bir araya gelen klikler, şerefleriyle görevlerini yapan subayları tasfiye ettikten sonra, cuntalar oluşturmaya başladılar. Cuntalardan birinin adına “Albaylar Cuntası” denildi. Albaylar cuntasının üst komuta kademesi Cemal Gürsel ve İsmet İnönü ile anlaşınca, alt kademe de yer alanlar ayrı bir darbe tarihi belirlediler. Ekim, kasım, aralık, ocak, şubat... Beş ay boyunca bütün bu süreç aleni toplantılarla gerçekleşmiştir. Medya sürecin yakından takipçisi olmuştur. 28 Şubat’ta planlanan darbe anlaşılınca, bu yeni darbeci ekip darbe tarihini 22 Şubat 1962 tarihine aldılar. 22 Şubat’ta darbe olunca başarısız oldular. Neticede başarılı da olabilirlerdi. Cumhurbaşkanı ve Başbakanı teslim almalarına rağmen kibirlerinden başarısız oldular. Bu dönemde İsmet İnönü şöyle bir söz söyledi, darbeye özellikle Harbiyeliler kullanıldığı için, “Harbiyeliler aldatılmıştır” dedi. Kıyamet koptu! Daha önce darbenin içinde yer alan darbecilerin başbakanı olan İsmet İnönü hedef hâline getirildi. Aleyhe başlatılan kampanyada slogan şuydu, “Harbiyeli aldanmaz.” Seçimlerde kendisini temsil edecek kişileri seçme yeteneğine sahip olmayan Türk Milleti aldanır, seçemez ama Harbiyeli aldanmaz! Dikkat buyurun, başarısızlıkla sonuçlanan bu darbe girişiminden on dört ay sonra 1963 yılının Mayıs ayında bu sefer “Harbiyeli aldanmaz” parolası ile bütün Türkiye’nin gözü önünde yeni bir darbe yaptılar. Nerede planlandı? Ankara Sıhhiye’de orduevinin çay bahçesinde. Medyanın, istihbaratın, askerî istihbaratın, hükümetin gözünün önünde Albay Talat Aydemir ve

arkadaşları bir araya gelerek darbe planlamışlardır. Bir önceki girişimlerinden sadece 14 ay sonra...

Darbe veya darbecilik bir devlet nizamını böyle çökertir. Gözünüzün önünde darbe olur, darbe planlanır ve bunu engelleyemezsiniz, devleti mefluç hâle getirir. Evet bu mefluç hâle getirme anlayışı beraberinde bir vesayet sistemi kurmuştur. Vesayet sisteminin içerideki mantığı dediğimiz gibi milletin aldanacağı varsayımına dayanıyordu. Millete karşı darbe yaparsanız muhakkak suretle milletin gücünün karşısında bir güç ararsınız. Bu güç neresi olur büyükelçilikler olur! Büyük devletler olur! Darbeciler sıfatları, ideolojileri ne olursa olsun büyük yabancı güçlerin birer kuklasına dönüşmek zorundadır. Nitekim öyle de oldu. 27 Mayıs'tan sonra dışarıdan da bir vesayet sisteminin içine girdik. Bu mücadele 27 Mayıs'tan sonra milletimizin sabrı ile devam etti.

İnsanlar tüm bu olanları gördüler. Gördüklerini çocuklarına, torunlarına anlattılar. Milletimiz bizim bin yıllık tarihimizden, İslam tarihinden gelen “fitne çıkmasın içerde kargaşa çıkmasın” diye yutkundu, sabretti. Siyasi partiler kapatıldığında sabrettiler. Rahmetli Erbakan'ı ve sabrını hatırlayın, tahammülünü hatırlayın. Milletimiz aynı Onun gibi sabretti tahammül etti ve şunu bekledi; milletin kendisinin olan bu devlet bu kurumlar netice itibarıyla bir hâle yola gelecek ve hakikati görecekler. Her sabrın bir sonu var! 15 Temmuz'da meydanlara çıkmak suretiyle bu sabrında bir sonu olduğunu gösterdik. Millet olarak içerdeki ve dışardaki vesayet sistemine tahammülün kalmadığını gür bir biçimde ifade ettik.

15 Temmuz'un hemen akabinde Türkiye'de çok büyük ve önemli reformlar yapıldı. 27 Mayıs'la bozulan asker-sivil ilişkileri, vesayet sistemi kökünden sökülme suretiyle, yeniden tanzim edildi. Demokrasiye uygun bir şekilde vesayet sistemini ve darbeleri tetikleyen parlamenter sistem anayasa mühendisliği ile yeniden dizayn edildi ve değiştirildi. Bugün hâlâ bunu hazmedemeyen çevreler var. Dikkat buyurun 27 Mayıs'tan sonra sadece bu konularda yazıp çizen, sadece bu konular üzerine mesai sarf eden insanlar vardı. 15 Temmuz'dan sonra asker-sivil ilişkileri rahatsız olan kesimlerin hayallerinin ötesinde düzeltildi. Demokratik standartlara kavuşturuldu. Hiçbiri “elinize sağlık çok iyi oldu, isabet oldu, bizde bunları elli yıldır istiyoruz” demediler. Demedikleri gibi demokratik dönüşümü de görmezden geldiler.

Bugün muhalefet partileri güçlendirilmiş parlamenter sistem istiyorlar. Demokratik olarak bunu isteyebilirler de. Ancak aynı partiler Ukrayna işgal edildikten sonra

Rusya'nın Ukrayna'yı işgal ederken hava bombardımanı yaptığından Türkiye'nin hava savunma sistemine saldırdılar. Yetmedi S-400'lere karşı çıktılar. S-400 ittifakı kurduklar. S-400'lere karşı güçlendirilmiş parlamenter sistem zayıflatılmış hava savunma sistemi mantığında olan bu altı siyasi partiyi mevcut içerisinde düşünerek, bu korelasyonu nasıl anlayacağız? Bir muhalefet partisi ülkenin hava savunma sisteminden neden rahatsız olur? Üstelik komşusu olan bir ülke işgal edilirken tam aksine “neden bunu az aldınız bir tane değil de fazla almadınız neden bunu geciktirdiniz” demeleri lazım gelmez mi?

Türkiye, İran-Irak harbinden bu yana NATO'dan Amerika Birleşik Devleti'nden hava savunma sistemi istiyor. İran-Irak savaşı yaklaşık 40 yıl öncesini ifade ediyor. 40 yıldır hava savunma sistemini Türkiye'ye vermediler. Suriye savaşı dolayısıyla Türkiye'ye NATO Patriot hava savunma sistemi gönderdi. Rus uçağı düşünce o Patriot sistemini de Hollanda geri çekti. Hava savunma sistemiyle güçlendirilmiş parlamenter sistem arasındaki ilişkiyi, zayıflatılmış hava savunma sisteminin muhalefeti neden bu kadar teşvik ettiğini bize inşallah izah ederler.

28 Şubat'tan itibaren ülkemizin savunma sanayiini çökertme anlayışı vardır. 28 Şubat'ta bizim yapabileceğimiz tank modernizasyonunu götürüp İsrail'e verdiler. Bizim yerli millî sistematiğimizi İsrail'e elimizle teslim ettiler. Uçak lastiği üreten bir Petlas vardı, onun sahibi olan firmayı hedef hâline getirdiler. 28 Şubat bunların hikâyesi. Bunlar gibi nicelerin hikâyeleri. Aklımıza unuttuğumuz hafızamıza yeni şeyler geldi, bunları gerçekten yazıp çizmeli ve gelecek nesillere anlatmalıyız. Benim zihnimde o kadar çok hatıra var ki hepsinden burada bahsedemeyeceğim. Şu kadarla özetleyeyim, gerçekten bu milletin izzeti nefsine yönelik ağır bir saldırı söz konusu oldu. En ahlak-sızlarından bir tanesi İstiklal Marşımıza ve onun yazarına Gülhane Askerî Komutanlığında GATA komutanının hakaret etmesidir. Bir askerî doktor Mehmet Akif'e hakaret ederek Türk Milleti'nin ortak paydasını hedef hâline getirdi. Milletimiz olağanüstü sabrı ve mücadelesi ile bunu aştı. Birçok isim zikredilebilir şüphesiz, ancak rahmetli Erbakan'dan bahsetmek gerekir. Erbakan dışında da ben iki ismi özellikle rahmetli oldukları için ifade etmek isterim Hasan Celal Güzel ve Muhsin Yazıcıoğlu.

Muhsin Yazıcıoğlu'nun şu sözünü hatırlatayım, “Türkiye İran olacak diye 28 Şubat'ı yapmak istediler böyle bir kurgu uydurdular ancak Türkiye İran olmayacak. Suriye olmasına da biz izin vermeyeceğiz” dedi. Suriye olmak ne demek, bunun üzerinde uzun uzun düşünmemiz lazım. Nitekim bugün Suriye'ye bakarsak şu geçtiğimiz dö-

nemde Suriye'nin yaşadıklarını tekrar düşünürsek 28 Şubat'ın bir Suriye projesi, bir Türkiye'yi Lübnanlaştırma projesi olduğunu daha derinden anlarız. Keza bugün-
de HDP'yi dâhil ettirdikleri ittifakla Türkiye'yi yönetilemez hâle getiren bir yeni Lübnanlaştırma projesi ile karşı karşıyayız. Bu proje, bu mücadele hâlâ devam ediyor. Türkiye kendi siyasi hafızası ve mücadelesi ile bu yeni gelen dalgayı da inşallah tarihiyle, kültürel ve insanlık bağlarıyla bağlı olduğu havzalarda ve bütün dünyada mücadele ederek bertaraf edecektir. Düne, yani 25 sene önceki 28 Şubat'a, göre çok şanslıyız. O dönem de sadece bir Kanal 7 vardı. Bir de Ankara'da yayın yapan OSSİM TV vardı. Başka televizyon kanalı yoktu. Televizyonda ancak birkaç kişi konuşabiliyordu, fazla yer bulunamıyordu. Şimdi hamdolsun milletimizin ve milletimizin seçtiği insanların mücadelesi ile bu alanlar açıldı. İnşallah milletimiz, devletimiz ve medeniyetimiz bu açılan yolları genişleterek daha güzel noktalara doğru ulaşacaktır.

Doç. Dr. Nebi Miş

SETA Siyaset Araştırmaları Direktörü - Sakarya Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi

TÜRKİYE'DE DARBELER VE DEMOKRATİKLEŞME

Tebliğimi sunmadan önce 1965 seçimleri öncesinde “Adalet Partisinin İç Yüzü” ismiyle yayımlanan, asıl amacı seçimleri etkilemek olan kitaptan kısa bir pasaj okumak ve çalışmalarımı bunun üzerine inşa etmek istiyorum;

“Halt yığınları 1946'dan daha şiddetle tahrik edilmekte, frensiz heyecanlar başı boş dolaşmaktadır. Ne istemektedir adalet partisi? Elbette iktidarı. Bu istedikleri iktidar her türlü kontrol organlarının dışına taşan koalisyon-suz bir iktidardır. Tek başına bir iktidardır. Bu bir 1950 iktidarındır. Bu heveslerin ne derece tehlikeli ne derece maceracı karakterde olduğunu söylemek bile yersiz. Demokrat Parti'de 5 yıl önce aynı tehlikeli gidişe heves etmiş sonrada tarihî determinizmin akışı önünde kaybolup gitmiştir. Artık bu milletin ne yeni bir Demokrat Partiyeye tahammülü var, ne de yeni bir Adnan Menderes'e”

Şimdi bu kitap yayımlandığında, Adnan Menderes daha yeni idam edilmişti. Olaya dair acılar oldukça tazedir. Darbe sonrası 1965'de bir genel seçim yapılacaktır. Daha iyi anlamak için bir iki cümle daha paylaşmak istiyorum. Paylaşacağım metin dönemin Hava Kuvvetleri Komutanı Memduh Tağmaç'a ait. “Her kötülüğün başı politikacıdır. Bu politikacıların hiçbirinde memleket sevgisi diye bir şey yoktur. Hepsi haindir. Zerre kadar memleketi düşünene rastlamadım. Onların oluşturdukları Meclis'ten hayır gelmez. Bende biliyorum bugün karar versem yedi dakikada Meclis'in kapısına kilit asarım. Fazla değil, sadece yedi dakika...”

Şimdi bu iki hatırlatmaya Türkiye'de darbe zihniyetinin devamı açısından bakmak gerekir. İfade ettiğim söylemleri 1970'lerde, 80'lerde, 90'larda hatta özellikle AK Parti ilk dönem iktidar yılları olan 2010 öncesinde, aynı zihniyetin ağızından benzer nitelikte kurulan cümlelerde, yazılan kitaplarda görebilirsiniz.

Bizler ülkecek son yıllarda şubatta, martta, mayısta, temmuzda, eylülde darbelerin yıl dönümlerini konuşuyoruz. Türkiye'nin darbe tarihinin epeyce yoğun olduğunu hatta 15 Temmuz gibi çok yakın bir dönemde FETÖ'cü hainlerin eski darbe geleneklerinden yararlanarak bir darbe teşebbüsünde bulunduğunu biliyoruz.

Bunun üzerine bir sorum var:

1960'larda hatta 70'lerde Türkiye ile benzer gelişmişlik düzeyine sahip olan ülkelerde darbeler yapılmıştır. Ama 1980'lere gelindiğinde, bu ülkeler kendi darbeleri ve darbecileri ile yüzleşmiş, siyasal alandan, demokratik alandan darbe ve darbecileri temizleme başarısını gösterebilmiştir. O zaman ne oldu da bu ülkeler, örneğin bunun içinde Yunanistan gibi İspanya gibi Portekiz gibi ülkelerde var, 1980'lerde kendi darbecileri ile yüzleşip, onları yargılayıp siyasal alandan arındırmalarına rağmen, Türkiye'de darbe ve darbe girişimleri devam etti?

Bu soruyu aslında birbirini tamamlayan yedi maddede ben özetleyebilirim. En sonuncu maddeden başlamak istiyorum.

Bütün darbe bildirimlerinde bir nolu bildiride, darbelerin demokrasiyi koruduğu ve rasyonel demokrasiyi inşa etmek için darbenin yapıldığı söylenir. Darbe kültürü üzerine yazanlar, çizenlerde çoğu zaman bunu tekrar ederler. Bugün Türkiye'de hâlâ hayatta olan çok ünlü siyaset bilimcilerin 1990 öncesi ya da 2000 öncesi yazdığı metinlere baktığımız zaman Türkiye'deki darbeleri demokrasiyi koruduğuna ve rasyonel demokrasiyi yerleştirmeye yönelik yapıldığına dair açıklamalarını görürsünüz. Bu ünlü akademik isimler maalesef uluslararası çevrelerden Türkiye'de demokrasi literatürü ile ilgili en fazla atıf alan kişilerdir. Bu kadar uzun bir süre önemli bir literatür oluşurken bu akademisyenlere, darbelerin demokrasiyi koruduğunu ve rasyonel demokrasiyi kurmak için yapıldığını ifade eden bununla da kalmayıp bunun için yabancı dilde kitaplar yazan akademisyenlere, şunun söylenmesi gerekir: Siz demokrasi teorisi üzerinden dersler anlatıyorsunuz, demokrasinin gelişmesi için şartlarını söylüyorsunuz ancak işte çalışmamın girişinde paylaştığım pasajlarda çok yakından görüldüğü gibi darbecilerin aslında ilk hedefledikleri şey, demokrasinin temel yapı taşı kurumlarını, siyasal partileri, Meclis'i etki altına almaktır. Bununla da yetinmeyen darbeciler, toplumun çevresinden gelen seçmenleri hedef alarak, onları demokratik alanın dışına itme vazifesi görmüşlerdir. Bu sebeple darbelerin bayram olarak kutlanması rasyonel demokrasiyi korumak için bir şey değildir. Bu bağlamda Türkiye'de darbelerin sürekliliğinde öne çıkan temel hususlardan biri, darbenin ve darbecilerin siyasal alanda, akademiye, medyada, basında olağanlaştırılması, darbenin sanki olağan bir süreç gibi insanların zihnine yerleştirilmesidir. Bu amaca uygun en faydalı araç ise çalışmamın girişinde paylaştığım pasajların yer aldığı birçok kitabın, metnin üretilmesidir.

İkinci mesele tam da bunun üzerinden darbeyi olağan bir süreç olarak, zihniyet olarak görmedir. Darbecilerle mücadele edebilecek bütün yapılar, kurumlar, siyasal partiler başta olmak üzere parçalanıyor kırılanlaştırılıyor. Aynı zamanda toplumsal özgüveni yok etmek için tüm bu süreçler devletin imkânları kullanılarak, basın kullanılarak, ekonomi sınıfını kullanarak devam ettiriliyor. *Adalet Partisi'nin İç Yüzü* adlı kitapta söylenen ilk şey şudur, “Adalet Partisi tek başına iktidar istiyor. Koalisyonları istemiyor.” Bu siyasal partiye yönelik bir suçlamadır. Çünkü onlarda biliyor ki, siyasal alan kırılan olduğunda, siyasal alan parçalandığında, partiler güçsüz olduğunda, darbe ve darbe kültürünün devam etmesi çok daha kolaydır.

Üçüncü mesele, siyasete güvensizlik meselesidir. Dönemin Hava Kuvvetleri Komutanı'nın metnine baktığınız zaman, bütün siyasetçileri, istisna olmaksızın, hain olarak yaftalayıp, bunların oluşturduğu Meclis'ten hayır gelmeyeceğini söylemektedir. Bu metne yıllarca itiraz edilmemesi bir şeyi göstermektedir: siyasete yönelik demokrasinin en önemli kurumsal mekanizmalarından biri olan siyasal partilere güvensizliği inşa etmek aynı zamandau darbe sürecinin devamı ile ilgilidir. Kuşkusuz burada darbelerin devam etmesinde eleştiri kültürünün yokluğu önemli başlıklardan birisidir. Eleştiri kültürünün gelişmemesi ki kuşkusuz bunun içinde korku ve pragmatik nedenler de vardır, darbeyi eleştirecek darbecilerle yüzleşecek literatürün, metinlerin oluşmasına neden olmaktadır. Maalesef bu durum aynı zamanda darbelerin Türkiye siyaseti içerisinde belirli gruplar tarafından olağanlaştırılmasını beraberinde getirir.

Önemli başlıklardan birisi de şudur; maalesef siyasetin bir kısmının pragmatik nedenlerle ya da gerçekten darbeciler üzerinden bir iktidar alanı kuracağı fikri nedeniyle darbenin meşruluğuna yönelik olarak darbecileri aklayan söylem ve eylemleridir. Unutmayalım ki 15 Temmuz sonrası muhalefetin “kontrollü darbe” söylemine benzer 27 Mayıs 1960'dan itibaren meclis kürsülerinde, Meclis de siyasetin darbecilerle iş tutan kesimi darbecileri sürekli övmüş ve onlarla birlikte hareket etmiştir. Siyasetin bir kısmının bu vesayet düzeni üzerinden iktidarını sürdürmesi de yine Türkiye'nin erken dönemde darbecilerle yüzleşmesini mümkün kılmamıştır. Kuşkusuz burada, kimlik grupları arasındaki çatışmalar ve toplumsal özgüvenin yok edilmesi gibi hususlar da darbe ve sonrasına dair süreçlerin devamıyla doğrudan ilgilidir. İlk başta söylediğim mesele, Türkiye'de Darbeler ve Demokratikleşme meselesinde üzerinde duracağımız en önemli konulardan birisidir. Darbelerin demokrasiyi koruduğu yanılmasının çok

uzun bir süre tedavülde tutulması, bunu üzerinden söylem üretilmesi belki de darbelerin ve darbecilerin erken dönemde yargılanmasını siyasal ve toplumsal alandan arındırılmasını mümkün kılmamıştır.

2015'lere, 2016'lara kadar insanların zihninde darbenin yapılabileceği düşüncesinin oluşması bu çizdiğim çerçeve ile ilgilidir. Peki, bugünden baktığımızda yani darbe ve darbecilere yönelik olarak hem 28 Şubat hem 27 Nisan hem de 15 Temmuz'da, özellikle darbecilerle yüzleşilmesinin ve darbenin başarısız olmasının temel sebebi nedir? dersiniz cevap olarak en önemli başlıklardan birisi olan siyasetin krizlerle ve darbe zihniyetiyle mücadeledeki kararlılığı ön plana çıkacaktır. Siyasal öğrenme önemlidir. Eğer 27 Nisan'da siyaset çok sert bir biçimde muhtırayı verenlerin karşısında durmasaydı ondan sonraki süreçte darbecilerle hesaplaşma süreçleri daha aşağı düzeylerde kalabilirdi.

Siyasal partilerin güçlenmesi, partilerin 2000 sonrası darbeye yönelik olarak mesafelenmesi, 2000 sonrası darbelere yönelik olarak Türkiye'deki bazı kesimlerin mesafelenmesi siyasal alan içerisindeki dönüşümün zorlanmasıyla ilgilidir. Bu bağlamda Türkiye'de medyanın çoğullaşması, bürokrasinin çeşitlenmesi, dengeleyici güvenlik sisteminin oluşturulması ve aynı zamanda da toplumsal özgüvenin inşa edilmesi, darbelerle yüzleşilmesi darbelere yönelik olarak toplumsal zihnin toplumsal hafızanın dönüşmesine yol açmıştır. Türkiye'de toplumsal hafızanın inşasında ve canlı tutulmasında 28 Şubatların, 27 Mayısların, 12 Martların, 15 Temmuzların çok sık bir şekilde hatırlatılması, konuşulması bunun üzerine sempozyumlar kitaplar yazılması gereklidir.

Dr. Rasim Koç

Araştırmacı

TÜRKİYE'DEKİ DARBE GELENEĞİNİN ZİHİNSEL ARKA PLANI

Darbeler konusunda çok şey söyleniyor, çok şey söylüyoruz. Hatta çok şey yazıyoruz. Ben sadece darbelerle ilgili okuyucuları kısa bir zaman tüneline girerim.

Devletlerde devamlılık esastır diye genel bir kabul vardır. Aslında devlette devamlılık esasken, devleti meydana getiren konularda da devamlılık esastır. Kurumların bizatihi yaşanmış olayların mekanlara sirayet etmesi ve mekanların o olayları bize hatırlatması gibi işlevleri de vardır. İnsan ve mekân arasında bir geçişkenlik vardır. Darbeler bağlamında konuya bakarsak darbe ve mekân arasında da bir bağ görürüz. Dünyanın her yerinde darbelere rastlamak mümkündür ama çok nadir ülkelerde ise darbeler âdeti bir gelenek veya kültürün parçası olur. Bunda elbette ülkelerin siyasi ve sosyal özellikleri de etkindir. Rejimleri demokrasi olmayan az gelişmiş toplumlarda darbelere siyasi hayatın parçasıdır. Demokratik rejimlerde, gelişmiş toplumlarda ise darbenin bir kültür bir alışkanlık veya bir beklentiye dönüşmesi çok çok nadir ülkelerde görülür. Bu ülkeler sınıfına giren ülkelerde biri de maalesef Türkiye Cumhuriyeti'dir. Bizde neden darbeler devamlı olmuştur, bir gelenek hâline gelmiştir, âdeti bir siyasi kültüre dönüşmüştür hatta onun da ötesinde 10 yılda bir olur hâle gelmiştir ona bakmamız gerekir. Nitekim 15 Temmuz öncesinde artık Türkiye'de darbeler dönemi kapanmıştır, herkes göğsünü gere gere özgüvenle darbeler dönemi bitmiştir diye noktayı koymuştu. Ama öyle olmadığını gördük. Herhâlde bunda sonra öyle olmayacağını da biliyoruz.

Bizde darbeler tarihi aslında cumhuriyetle, 27 Mayıs'la beraber başlamadı. Pek çok konuda olduğu gibi darbeler bahsinde de Osmanlı'dan gelen bir gelenek olduğunu görüyoruz. Osmanlı'dan gelen bu geleneği de ikiye ayırabiliriz; birincisi gelenek yeniçerilerin "istemazük" anlayışı ile ortaya çıkan padişahın hâl edilmesi yani tahttan indirilmesi veya öldürülmesi. Aslında bu çok gelenekçi bir yaklaşım. Bizim bugünkü darbe tanımını yaparken ilişkilendirdiğimiz nokta daha ziyade, İkinci Mahmut dönemi ile başlayan modern devlet ve modern devlete bağlı kurumların genişlerken yeni kurumların ihdas edilmesi, yeni insan kaynaklarının sisteme girmesi ve bu yeni durum zamanla bürokratik sınıfsal bir yapıya dönüşerek kendisini devletin üstünde görmesine neden olur. Bu yaklaşımda hükümdar artık sembolik bir hâl alıyordu. Bürokrasi kendi içinde sınıfsal bir sistem kurarak kendi düzenini kendisi işletiyordu. Bu durum zaman zaman padişah ile sadaret ve bürokrasiyi karşı karşıya getiriyordu. Bunların ilki Sultan Mahmut döneminde kendini gösterse de asıl olarak Sultan Abdülaziz döneminde bunu en belirgin şekilde görüyoruz.

Klasik dönem Osmanlı yönetim şekli ilim erbabından oluşan ilmiye, eli silah tutan asker sınıftan oluşan seyfiye ve daha ziyade kalem işleriyle uğraşan bürokratik yapıyı ifade eden kalemiye diye üç sınıfa ayrılır. Modern devlete geçişle beraber özelliklerle yeniçerilerin ortadan kaldırılması ve modern orduya geçişle birlikte, bürokrasi tek bir çatı altında toplanmıştı. Osmanlı Bürokrasisi yüz elli yıldır duraklayan, gerileyen bir devletin padişah tarafından yönetsel olarak eksiklerinin tamamlanması ve zamana uyum sağlaması amacıyla genişletilmiş bir kurumsal yapıydı. Bu yapı içerisinde çok önemli şahsiyetler yetişmiştir. Tanzimat'ın önemli isimlerini örnek olarak verebiliriz. Zamanla bürokrasinin gelişmesi ve kendi içinde bir gelenek oluşturmasıyla bürokratlar ile hükümdar arasında bir güç çatışması alanı oluştu. Tanzimat döneminde genişleyen Osmanlı bürokrasisi karşısında yetkileri sınırlanan padişah arasında ciddi bir çatışma olmadığı gibi bu dönemin devlet adamları ve bürokrasisi devletin çöküşünü yavaşlatmak için büyük gayretler sarf eder. Lakin bürokrasideki bu seçkinlik devam ettirilememiştir. Özellikle Sultan Abdülaziz döneminde ihtiras sahibi devlet adamlarının padişah ile karşı karşıya gelmesi bu örtülü meydan okumada genişleyen bu yeni sınıfın büyük kesimi padişahın karşısında olmuştur. İlk modern darbe aslında Sultan Abdülaziz'e yapılmış ve Abdülaziz tahttan indirilmiştir. Sultan Abdülaziz döneminde Osmanlı Devleti kara devletinden deniz devletine geçmiştir. Deniz devletine geçerken de Akdeniz'de ve Karadeniz'de mutlak hakimiyet olması gerekmektedir. Abdülaziz'e kadarki duraklama döneminde, dönemin tamamında denizlerde Ruslara karşı yenildik. Hiçbir zaferimiz yoktur. Ruslar o dönem Ege'de Çeşme Limanına kadar, Karadeniz'de Sinop'a kadar gelmiştir. Kırım'da Batıların yardımıyla beraber Rusları geri püskürttük. Olayın dramatikliği bu noktada başlamaktadır. Osmanlı donanmasını dünyanın üçüncü büyük donanması hâline getiren, deniz harp okullarının ve bahriye nazırlığının kurulmasında öncülük yapan Bahriye mekteplerini gerçek anlamda modern denizcilik ile buluşturan Sultan Abdülaziz'in tahttan indirilmesinde Mektebi Bahriye öğrencilerinin rol almıştır. Sultan Abdülaziz'i tahttan indiren ve sonrada onu öldüren anlayış nedir? Bürokrasinin egemenliğini elinde bulunduran Sadrazam Hüseyin Avni Paşa, Sultan Abdülaziz ile arasında güç çatışmasına girebilecek derecede kendinde bir güven hissediyordu. Bunu nereden alıyordu? Bürokrasiden alıyordu. O bürokrasi Sultan Abdülaziz'i tahttan indirmiştir. Dönemin fetva emini siz donanmadan haber verin ben size sayfa sayfa padişahın tahttan indirilmesi için hal fermanı yazarım. Bu darbe sadece padişahın tahttan indirilmesi ve öldürülmesi ile sonuçlanmadı. Bu siyasi cinayetin devlet hayata neden olduğu sebepler imparatorluğun yıkılışına kadar devam edecek bir zincirleme kazalara da sebebiyet vermiştir. Peki bu olayın sonrasında neler oldu? Osmanlı Devleti deniz devleti olma hüviyeti Sultan Abdülhamid'in tahta geçmesiyle

tekrar kara devleti vasfına dönüştü. Deniz devletinden kara devletine dönerken denizlerdeki hakimiyet alanının tamamını İngilizlere terk etmek zorunda kaldık. Çünkü Osmanlı donanması siyasi darbenin merkezi olmuş tamamen politikleşmiştir. Abdülhamid böylesi bir donanma ile yoluna devam etmek istemeyerek uzun bir süre donanma âdeta unutuldu.

Trablusgarp Savaşı'nda İtalyanlara karşı deniz kuvvetlerimizin hiçbir şey yapamaması nedeniyle Akdeniz'de tamamen kabuğumuza çekilmek zorunda kaldık. Sultan Abdülhamid deniz devletinden kara devletine geçerken bunu bir tercih olarak mı kabul etmiştir? Hayır. Zorunluluk olarak görmüştür, çünkü Osmanlı donanması bir padişahı tahttan indirmiş, öldürmüş ve başka bir yabancı ülke ile kendi denizlerindeki egemenlik alanlarında ortak politika belirler hâle gelmiştir.

Sultan Abdülhamid bir hususu çok iyi fark etmiştir. Osmanlı padişahları içinde modern dönemde, yani İkinci Mahmut sonrasında, en fazla yaver kullanan İkinci Abdülhamid'tir. 400'e yakın yaveri vardır. Hatta 400'den fazla olduğu da söyleniyor, peki neden? Osmanlı ordusunun ve bürokrasinin siyasete karışması karşısında padişah sarayında âdeta Bab-ı Ali'ye rakip kendi bürokrasisini yaverleri üzerinden inşa etmeye çalışmıştır. Mesela Arabistan'da isyan çıktığında ordu içinden komuta atamaktansa yaverlerinden seçtiklerini birliklerin komutasına getirir. Yaverlerinden seçtiği isimlerden birisi de Fatin Rüştü Zorlu'nun babası İbrahim Rüştü Paşa'dır. Akabe'de İngilizleri ilk bozguna uğratan İbrahim Rüştü Paşa'dır. Tesadüf mü? Sonrasında İbrahim Rüştü Paşa ittihatçılar tarafından sürgün edilmiş ve sürgünde ölmüştür. Mezarı da bugünkü sınırlarımız içinde değildir. Aynı sivil-asker bürokrasisi en nihayetinde Abdülhamid'i de tahttan indirmiştir.

Tüm bunlara bakıldığında Atatürk aslında bir şeyi idrak etmiştir; ordu ve siyaset kesinlikle birbirinden ayırt edilmesi gereken iki kurumdu. Bu iki kurumun kesinlikle birbiriyle geçişken olmaması gerektiğini fark etmiştir. Atatürk, cumhuriyetin temelini bu anlayışı koymuş ve altını çizmiştir. Ama 27 Mayıs gelmiş ve Atatürk'ün bu çizgisini silmiştir. Aslında Atatürk'ün cumhuriyet ile inşa ettiği ordu siyaset ilişkisini ortadan kaldıran anlayış, yine Atatürk'ün izinden gittiğini söyleyen askerler tarafından ortadan kaldırılmıştır.

Demokrat Parti'ye, 27 Mayıs günü darbe gerçekleştiğinde darbeyi gerçekleştirenlerce Demokrat Parti ve özellikle de Celal Bayar ve Adnan Menderes için diktatör yakıştırıl-

ması yapılmıştır. Darbeciler o dönem için demokrasi dışı bir rejim arayışındadır. Darbecilerin ikinci cumhuriyetçiler gibi olma fikri vardı. O zamanda Fransa'da Charles de Gaulle gibi yeni siyasi oluşumları örnek göstermeye çalışmışlardır. Darbecilerin hükûmeti itham ettiği hususlardan diğerleri yolsuzluk iddiaları ve Amerika ile olan ilişkilerdir. Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu devlet bakanlığı ve dışişleri bakanlığı döneminde Amerika'ya yaptığı ziyaretlerden daha fazlasını Cumhuriyet Halk Partisi'nin Genel Sekreteri Kasım Gülek yapmıştır. Neredeyse ziyaretlerinin tamamında Amerika'nın en saygın Time dergisinde kendisine yer verilmiştir. Gerek darbeci subaylar gerekse ana muhalefet partisi iktidarı Amerikancılıkla suçlarken kendileri demokrat partinin yolumdan aynen devam etmiştir. Bu ilişkiler Demokrat Parti dönemindeki gibi Türkiye'nin menfaatine olmayacaktı. Nitekim Lozan'da kabul ettiğimiz Kıbrıs adasının İngiliz hakimiyetini, DP iktidarı döneminde özellikle de Fatin Rüştü Zorlu'nun büyük gayretleri sonucunda Amerika ile yürütülen ilişkiler ve ikna sonucunda Türklerden ve Rumlardan oluşan bağımsız bir Kıbrıs doğmuştur. 1876-1877 de terk ettiğimiz adaya tekrar Türk askeri çıkmıştır. 1965 yılında Kıbrıs'ta siyasi gerginliklerin arttığı kanlı Noellerin yaşandığı sırada dönemin başbakanı İsmet İnönü sessiz kalmak zorunda kalmıştır.

Bahsi geçen hususlar “Amerika'da darbenin içindedir” anlayışı değildir. Böyle bir algıda oluşabilir ki böyle kabul gören genel bir anlayış da var. Buradaki yaklaşım daha çok 1959'un sonunda başlayan Ankara- Moskova'ya yakınlaşmasından kaynaklı 27 Mayıs Darbesi gerçekleşmiştir gibi bir anlayış vardır. Bu durumdan rahatsız oldukları için Amerikalılar darbenin perde arkasında yer aldı denmektedir. Son belgeler ışığında görünüyor ki Türkiye-SSCB arasındaki yakınlaşmadan 2 yıl önce yapılacak bir darbede Yassıda'nın kullanılması için haritalar hazırlanmış.

1958 yılında Yassıda'nın bir hapisane olarak planları çizilmiştir. Ayrıca darbecilerin ağzından edindiğimiz bilgilere göre ilk darbe teşekkülü 1955'te planlanmıştır. Darbecilerin söylemi, 1955'te darbe gerçekleştirildiği zaman gözaltına alınanları nerede tutacağız olmuştur. Sadece üç-beş kişi değil, Yassıda'da darbe sonrası 592 sanık tutulmuştur. Tutuklu bulunanlar cumhurbaşkanı, başbakan, bakanlar, milletvekilleri ve bürokratlardır. O kadar insanı güvenli bir şekilde bir arada tutmak için akıllarına Yassıda gelmiştir. Bunun için ilk çizim 1958'de harita olarak yapılmıştır. Haritada hapisaneler, mahkeme salonları şekillenmiştir.

Cuntacılar neden Yassıda'yı seçmişlerdir? ABD'de bir roman yayımlanmış ve çok meşhur olmuştur. Ünü ABD dışına çıkıp dünyada o kadar yayılmıştır ki, meşhur ol-

masının üzerinden 7 yıl geçtikten sonra da filmi de çekilmiştir. Film ilgi görmüş ve dünyanın en çok izlenen filmleri arasına girmiştir. Clint Eastwood'un başrol oynadığı "Alkatraz Kuşçusu" yani Alkadraz Hapishanesi, Amerika'nın en büyük şehirlerinden San Francisco'ya 2.5 km uzaklıkta bulunan adada yer almaktadır. Amerika'nın en cani suçlularının, Al Capone dâhil, orada tutulduğu, hapsedildiği bir hapishanedir. Bu hapishane ile ilgili bir roman yazılmıştır. Romanı okuyanlar şunu fark etmektedirler ki dünyanın en güvenli hapishanesi ancak bir adada olabilir, yani Yassıada.

Tarihsel olarak baktığımızda 1955'te romanın yayımlanması 1958'de Yassıada haritasının çizilmesi tüm bunlar birlikte düşünüldüğünde bazen hiçbir şey tesadüf değildir. Her olayın bir sebep ve sonucu vardır. Bazı olayların birden fazla sebep ve sonucu vardır. Bunlardan biri de darbelerdir. Darbelerin birden fazla sebep ve sonucu vardır ki bunu ancak zaman ve belgeler ortaya çıkartır.

Onun için belirtmek isterim ki, 15 Temmuz'la ilgili de zamanla ortaya daha çok bilgi, belge çıkacaktır. Bu belgeler, bilgiler çıktıkça meseleyi daha geniş açıdan görebileceğiz. Ancak görmemiz sorunu çözmemize yeterli midir? Bunun kararını millet verecektir.

Prof. Dr. Emine Gürsoy Naskali

Profesör Doktor

DARBELERİN GETİRDİĞİ AMBARGOLAR 27 MAYIS ÖRNEĞİ

Darbeler kendilerini yüce ve kalıcı kılmak düşüncesiyle devleti devlet yapan kurumlara ve toplum belleğine müdahale etmek gibi bir yöntem izlemiştir. Toplum, belleğini oluşturan kaynakları, kayıtları, bilgileri eğip büküp yok etmeye çalışmıştır.

Darbeler hedef aldıkları siyasi partiler ve siyasi şahsiyetler lehinde söz söylemeyi yasaklamış, ceza hükümleri ile caydırıcılık getirmiştir. 27 Mayıs örneğinde Demokrat Parti ve dönemin siyasilerinden sadece darbenin söylemine ve iftiralarna uygun şekilde bahsedilebilir olmuştur. Bu anlayışın günümüzde bile devam ettiğini söyleyebiliriz.

27 Mayıs Darbesinin Vesayet Alanları

Darbe Modeli Olarak 27 Mayıs

27 Mayıs darbelerin ilkidir ve darbe geleneğinin kapısını açmıştır. “Darbeler yapılabilir ve bu işi başarabilirsiniz” mesajını vermiştir. 12 Eylül’den 15 Temmuz’a bütün darbeciler 27 Mayıs’ı örnek almış, 27 Mayısçıların kitaplarını okumuş, yargılamaları incelemiştir. Bunu kendi ifadelerinden, hatıratlardan, 14 Temmuz faillerinin evlerinde yapılan aramalardan ve mahkeme kayıtlarından biliyoruz.¹

1 Anadolu Ajansı ve TRT Haber’de şu bilgiler verilmişti:

<https://www.aa.com.tr/tr/darbe-girisimi-cati-davasi/darbeciler-27-mayis-darbesini-ornek-almis/767271>
Aynı haber: <https://www.trthaber.com/haber/gundem/darbeci-hainler-27-mayis-darbesini-ornek-almis-303023.html>

“Darbeci hainler ‘27 Mayıs’ darbesini örnek almış.”

Fetullahçı Terör Örgütü’nün (FETÖ) darbe girişimiyle ilgili hazırlanan çatı iddianamesinde, darbe girişiminin planlama ve icra safhalarında 27 Mayıs darbesinden örnekler alındığı tespit edildi.

FETÖ’nün 15 Temmuz’daki darbe girişimine ilişkin Genelkurmay Başkanlığındaki eylemlerle ilgili 221 şüpheli hakkında hazırlanan çatı iddianamesinde, darbe girişiminin planlama ve icra safhalarında 27 Mayıs darbesinden örnekler alındığı belirtildi.

Ankara 17. Ağır Ceza Mahkemesince kabul edilen iddianamede, bazı şüphelilerin ev ve iş yerlerinde yapılan aramalarda, 27 Mayıs darbesine ilişkin belgelerle kitapların ele geçirildiği bildirildi.

İdeolojileri dışında her iki olay arasında şekli bakımından benzerlikler bulunduğu ifade edildiği iddianamede, darbe girişiminin planlama ve icra safhalarında 27 Mayıs darbesinden örnekler alındığına dikkat çekildi.

İddianamede, şu tespitlere yer verildi:

“TSK personeli FETÖ mensuplarının başında, kalkışmanın başarıya ulaşması için gerekli olan, önceden kesin olarak belirlenmiş orgeneral seviyesinde bir komutanın bulunmaması, darbenin planlamasında, organizasyonunda, sevk ve idaresinde genellikle kurmay yarbay, kurmay albay ve tuğgeneral rütbesindeki personelin görev alması, her iki darbenin başlangıç saatinin normal koşullarda saat 03.00 olması, 27 Mayıs darbe bildirisindeki ‘Yurtta Sulh’ vurgusu, Yurtta Sulh Konseyi’nin üye sayısının da Millî Birlik Komitesindeki gibi 38 olması gibi hususlar dikkate alındığında, FETÖ’nün yine askerî hiyerarşiye uyulmadan yapılan ancak başarıya ulaşan 27 Mayıs darbesinin planlama ve icra safhalarından örnekler aldığı anlaşılmaktadır.”

Darbeciler, 27 Mayıs yargılamalarının tutanaklarını incelemiştir

Orduda Tasfiye

27 Mayıs devlet kadrolarında yaptığı tasfiyeler ve atamalarla devlet teşkilatını ele geçirmiş ve kurumları kendi zihniyetine uyumlu hâle getirmiştir.

En başta ordu ele geçirilmiştir. 27 Mayıs'ta Türk Silahlı Kuvvetlerinden 235 general ve 4 bin 700 subay-astsubay bir çırpıda emekli edilmiştir. Emekli edilenler emekli tazminatlarını alırlarsa geri dönüşleri mümkün olmuyordu. Bu sebeple tazminat parasının bulunup verilmesi gerekiyordu. Emekliye sevk edilen ordu mensuplarının emeklilik

Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Fahri Kasırga'nın kaçırılması olayının da şüphelilerinden darbeci Kurmay Albay Mutlu Serkan Vürdem'in odasında, 27 Mayıs darbesi sonrası yapılan yargılamalara ait duruşma tutanaklarının aslının bulunduğu belirtiltiği iddianamede, Genelkurmay Personel Başkanlığında çalışan darbeci Yüzbaşı Metin Gümüşurun'un da 2016 yılı içinde, 1960 darbesine katılan Emin Aytekin'in yazdığı, 27 Mayıs darbesinin anlatıldığı "İhtilal Çıkmazı" adlı kitabı, Genelkurmay Kütüphanesinden iki kez alarak incelemede bulunduğu ifade edildi.

İddianameye göre Ankara Konutkent'teki villada, 6-7-8-9 Temmuz 2016 tarihlerinde, FETÖ'nün "hava kuvvetleri imamı" olduğu ileri sürülen firari Adil Öksüz'ün başkanlığındaki darbe girişimine ilişkin toplantılara aktif olarak katılan eski Genelkurmay Personel Plan ve Yönetim Daire Başkanlığında Şube Müdürü Kurmay Albay Mustafa Barış Avılalan'ın da 27 Mayıs 1960 darbe planı ve atama listeleri üzerine çalışmalar yaptığı belirlendi.

"Amaç meşru hükümeti devirmektir"

27 Mayıs darbesi ile 15 Temmuz darbe girişimi arasında ideolojik açıdan farklılıklar bulunduğu ise tartışma götürmez bir olgu olduğu tespitine yer verilen iddianamede, şunlar kaydedildi:

"15 Temmuz darbe girişimini gerçekleştiren, asker elbisesi giymiş ve örgütsel bağı olan terörist robotların amacı, her türlü silahla kullanmak suretiyle, Türkiye Cumhuriyeti devletinin tüm anayasal kurumlarını ele geçirmek ve bu süreç tamamlandıktan sonra devleti, toplumu ve fertleri, FETÖ'nün ideolojisi doğrultusunda yeniden dizayn ederek oligarşik (aristokratik) özellikler taşıyan bir zümre eliyle ekonomik, toplumsal ve siyasal gücü yönetmek iken, 27 Mayıs darbesini yapan ve herhangi bir örgütsel bağı bulunmayan cuntacı askerlerin amacı ise kısmen rejim içinde kalarak, uygulamalarından memnun olmadıkları demokratik yöntemlerle ve millî iradeyle seçilmiş meşru hükümeti devirmektir.

Hâl böyle olunca, darbenin başarılı olmasından sonra Millî Birlik Komitesinin isim isim oluşturulmasında olduğu gibi 15 Temmuz darbe girişiminin başarılı olması hâlinde Yurtta Sulh Konseyinin içinin doldurulacağı yönünde bir kanaat oluşmuşsa da 15 Temmuz 2016 akşamı darbe girişimi adı altında Cumhuriyet tarihinin en büyük terör saldırısını gerçekleştiren ve hücre tipi yapılanmaya sahip FETÖ'nün, böylesine büyük çaplı bir eylemi planlayan, sevk ve idare eden mensuplarının, tam bir dayanışma ve birliktelik içinde Yurtta Sulh Konseyi adını verdikleri yapılanmanın birer üyesi olarak fiillerini işledikleri ve örgütün yapısını ayrıntılı olarak incelediklerinden de anlaşılacağı üzere, her biri 'öğrenci' konumunda bulunan şüpheli askerlerin, örgüt tarafından verilen emirleri harfiyen yerine getirme yükümlülüklerinin bulunması ve görev yaptıkları birimlerin stratejik önemi dikkate alınarak, tıpkı atama listelerinin hazırlanmasında olduğu gibi, konsey üyelerinin de üst düzey sivil örgüt yöneticileri tarafından, darbe eylemlerini organize, sevk ve idare etmek için belirlendikleri kanaatine varılmıştır."

İddianamede, konseyde sivillerin de olabileceği düşünülse bile bu yapılanmanın tamamen askerlerden teşekkül edildiğinin anlaşıldığı ve darbe girişiminin başarılı olması hâlinde, Türkiye'yi yönetme aşamasına gelineceye kadar konseyin başkanlığını üstlenecek kişinin devlet başkanı olarak görev yapacağı konusunda kesin bir kanaat oluştuğu belirtildi.

27 Mayıs darbesi

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk darbesi, 27 Mayıs 1960'ta, Demokrat Partinin (DP) "Türkiye'yi baskı rejimine ve kardeş kavgasına götürdüğü" gerekçesiyle, Türk Silahlı Kuvvetlerindeki bir grup subayın ülke yönetimine el koymasıyla gerçekleşmişti.

Dönemin Genelkurmay Başkanı Rüştü Erdelhun, cuntacı subayların "Cuntanın lideri ol" teklifini reddetmiş ve Millî Birlik Komitesince gözaltına alınmıştı. Yassıda mahkemesinde yargılanan ve idama mahkûm edilen Erdelhun'un cezası daha sonra ömür boyu hapse çevrilmiş, bu cezası da 1964 yılında Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel tarafından affedilmişti."

tazminatını “yardım” adı altında Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ödemişti. Bu “yardım” sevkiyatını da Alparslan Türkeş organize etmişti.

Üniversite ve Eğitim Kurumları

Bir benzer tasfiye de üniversiteye yapılmıştı. 147 profesör ve doçent bir kalemde emekli edilmişti. İş biraz aceleye geldiği için yanlışlıkla kendi adamlarından birkaçını da bu listeye yazmışlar ve emekli etmişlerdi. İlk ve orta eğitimde de Demokrat Partili (DP) olarak bilinen öğretmenler de yerlerinden edilmiş, emekliye ayrılmak veya istifa etmek zorunda bırakılmıştır.

Adalet Kurumu

Zihniyet bakımından ablukaya alınan kurumlardan biri de adalet kurumu ve hukuktur.

27 Mayıs'tan hemen sonra darbeciler, yargı içinde bir tasfiye hareketine girişmiş ve yedi ay içinde Yargıtay'ın toplam 241 üyesinden 66'sını resen, Danıştay'ın 54 üyesinden 28'ini, yani yarısından fazlasını emekli etmişti. Kürsüde toplam 3 bin 123 hâkim ve savcı varken bunların 520'si rızası dışında, cebren emekliye sevk edilmişti.² Böylece adalet kurumuna yeni bir şekil ve gözdağı verilmişti. Darbenin kurduğu Yassıada mahkemesinde görev yapacak hâkimler,³ savcılar,⁴ soruşturma kurulu üyeleri⁵ özel olarak

2 Dönemin Adalet Bakanı Sadullah Ergin'in açıklaması. 30.04.2010, <http://www.hurhaber.com/ergin-den-yassıada-li-yanit/haber-260524>

3 Yassıada mahkemesinin hâkimlerinin yarısı askerî kanattan geliyordu. Hâkimler kadrosu şu kimselerden oluşturulmuştu: Başkan: Salim Başol; Asil üyeler: Ferruh Adalı; Hasan Gürsel; Cahit Özden; Nahit Saçlıoğlu; Rıza Tunç, Hıfzı Tüz, Abdullah Üner, Selman Yörük, Yedek üyeler: Mehmet Çokgöler, Kemal Gökçen, Vasfî Göksoy, Nahit Hatipoğlu, Adil Sanal, Ali Doğan Toran.

4 Yassıada mahkemesinin savcılarını şu kimselerden oluşturulmuştu: Başsavcı: Altay Ömer Egesel, Başsavcı yardımcıları: Fahrettin Öztürk, Faruk Siret Değermen, Salim Ertem, Orhan Erdoğan, Süleyman Taşar, Niyazi Kırdar, Necdet Darcıoğlu, Servet Tüzün, Turgut Lüleci, Avni Yurtsever, Ahmet Bayrak.

5 Yassıada mahkemesinin soruşturmasını yapan kurulu Millî Birlik Komitesi seçmiş ve tayin etmişti. Soruşturma Kurulu listesi 1 Temmuz 1960 tarihli 10540 sayılı Resmî Gazete'de Millî Birlik Komitesi Kararı olarak yayımlanmıştı. Kurulda yer alan isimler şöyleydi: Yüksek Soruşturma Kurulu Başkanı: Kurelman Celalettin (Yargıtay 6 nci Ceza Dairesi Başkanı), Yüksek Soruşturma Kurulu Üyeleri: Akkaya Orhan (Yargıç Yüzbaşı), Ar Fahri (Savcı), Bayrak Ahmet (Maliye Hesap Uzmanı), Belen Semih (Yargıç Üsteğmen), Benli Naci (Yargıtay üyesi), Beşe Hakki Kamil (Eski Vakıflar Genel Müdürü), Değermen F. Siret (İstanbul 5 inci Asliye Hukuk Yargıçısı), Demiraslan Haydar (Yargıç Yarbay), Egesel Altay (İzmir Cumhuriyet Savcısı), Hiçşaşmaz Mazhar (Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Görevlisi), Kalayoğlu Sırrı (Yargıtay üyesi), Karaoğlu Mustafa (Ankara Yargıçısı), Kayla Ziya (Maliye Teftiş Heyetinden), Kırdar Niyazi (Emet Cumhuriyet Savcısı), Kıyak Fahrettin (Cumhuriyet Başsavcı Yardımcısı), Kızıroğlu Kazım (Yargıtay üyesi), Kümbetlioğlu Hikmet (Danıştay üyesi), Lüleci Turgut (Yargıç Yüzbaşı), Ok Orhan (Yargıç Binbaşı), Özdöl Turgut Cemal (Yargıç Yüzbaşı), Öztan Fazlı (Yargıtay üyesi), Öztürk Fahrettin (Yargıtay Raportörü), Perk Mustafa Hayrettin (Yargıtay 2 nci Hukuk Dairesi Başkanı), Senil İbrahim (Danıştay 2 nci Daire Başkanı), Şenel Cebbar (Cumhuriyet Başsavcı Yardımcısı), Taşer Süleyman (Yargıç Binbaşı), Tönük Vecihi (Danıştay üyesi), Tüzün Fehmi (Yargıtay üyesi), Yurtsever Avni (İstanbul Vilayeti Hukuk Müşaviri), Yücefer Adil (Hesap Uzmanları Kurulundan). Yüksek Soruşturma Kuruluna 100 civarında isim önerilmiş ancak bu

seçilmiş kimselerdi. Bu kadro Millî Birlik Komitesinin⁶ güdümünde hareket edecek bir kadroydu. Başhâkim oturumlardan birinde ağzından kaçırılmış ve tutuklulara hitaben “Sizi buraya tıkan kudret böyle istiyor” deyivermişti. Sonraki yıllarda sözlerinin yanlış anlaşıldığını iddia etse de bu sözler Yassıada mahkemesinin özeti olmuştu.⁷ Yassıada mahkemesi süresince Cumhurbaşkanlığına tahsis edilmiş Savarona gemisi, bu hâkim ve savcılarını Marmara Denizi’nde gezintilere çıkarmıştı. Bu kadro, Yassıada yargulamalarını darbecilerin arzu ettiği biçimde neticelendirmiş; yargılanan 400’ü aşkın Demokrat Parti milletvekili ve yöneticiye idam, müebbet ve hapis gibi cezalar dağıtmıştı.

isimlerin bir kısmı Millî Birlik Komitesince veto edilmiş, bir kısmı ise bu işe girmek istemediklerini bildirmişlerdi. Yüksek Soruşturma Kuruluna, DP döneminde inşa edilen ancak henüz açılışı yapılmamış olan Türkiye Büyük Millet Meclisi binasının büyük toplantı salonu tahsis edilmişti. Kurulun güvenliğini sağlamak, daha doğrusu meclis binasına girip çıkmasını önlemek veya kontrol etmek amacıyla meclise bir paraşütçü birliği konuşlandırılmıştı. Bu tedbirleri Cemal Madanoğlu koordine ediyordu.

6 Yassıada darbe mahkemesini, kendisine Millî Birlik Komitesi adını veren 27 Mayıs darbesinin 38 kişiden oluşan cuntası kurmuştur. Yüzü aşkın idam talebinin yer aldığı iddianamenin hazırlandığı sırada Millî Birlik Komitesi üyeleri şu şahıslardan oluşuyordu: Orgeneral Cemal Gürsel, Orgeneral Fahri Özdilek, Korgeneral Cemal Madanoğlu, Tuğgeneral İrfan Baştuğ, Tuğgeneral Mehmet Özgüneş, Tuğgeneral Mucip Ataklı, Tuğgeneral Sıtkı Ulay, Kurmay Albay Alparslan Türkeş, Kurmay Albay Ekrem Acuner, Kurmay Albay Fikret Kuytak, Kurmay Albay Muzaffer Yurdakuler, Kurmay Albay Osman Köksal, Kurmay Albay Sami Küçük, Hava Kurmay Albay Haydar Tunçkanat, Kurmay Yarbay Ahmet Yıldız, Kurmay Yarbay Kadri Kaplan, Kurmay Yarbay Mustafa Kaplan, Kurmay Yarbay Orhan Kabibay, Kurmay Yarbay Refet Aksoyoğlu, Kurmay Yarbay Sezai Okan, Kurmay Yarbay Suphi Karaman, Kurmay Binbaşı Dündar Taşer, Kurmay Binbaşı Orhan Erkanlı, Kurmay Binbaşı Suphi Gürsoytrak, Kurmay Binbaşı Şefik Soyuyüce, Kurmay Binbaşı Şükran Özkaya, Kurmay Binbaşı Vehbi Ersü, Deniz Kurmay Binbaşı Münir Köseoğlu, Deniz Kurmay Binbaşı Selahattin Özgür, Hava Kurmay Binbaşı Emanullah Çelebi, Tank Binbaşı Muzaffer Karan, Piyade Binbaşı Fazıl Akkoyunlu, Kurmay Yüzbaşı İrfan Solmazer, Kurmay Yüzbaşı Kamil Karavelioğlu, Kurmay Yüzbaşı Muzaffer Özdağ, Kurmay Yüzbaşı Numan Esin, Deniz Kıdemli Yüzbaşı Rifat Baykal, Jandarma Yüzbaşı Ahmet Er.

Yassıada darbe mahkemesi sonuçlandırıldığında ve 15 Eylül 1961 günü kararlar açıklandığında, bu kararları onaylayacak Millî Birlik Komitesinin üye sayısı 13’e inmişti. İrfan Baştuğ trafik kazasında ölmüş, 14’ler grubu Millî Birlik Komitesinden tasfiye edilmiş ama yine imtiyazlı bir konumla ve yüksek bir maaşla yurt dışında çeşitli ülkelere hükümet müşaviri olarak tayin edilmişlerdi.

Yüksek Adalet Divanının 15 kişilik idam listesi Millî Birlik Komitesinin önüne geldiğinde 13 cuntacının idamlarının lehinde, 9 cuntacının da aleyhte oy verdiği söylenir. Şu isimlerin idamlarının yapılması yönünde oy verdiği kaydedilmiştir: Mucip Ataklı, Fikret Kuytak, Muzaffer Yurdakuler, Ekrem Acuner, Sezai Okan, Vehbi Ersü, Kadri Kaplan, Haydar Tunçkanat, Ahmet Yıldız, Refet Aksoyulu, Mehmet Özgüneş, Emrullah Çelebi, M. Şükran Özkaya. Bu isimlerden Haydar Tunçkanat ve Ahmet Yıldız, İnönü’ye çok yakın isimlerdi, 27 Mayıs sonrasında da bu yakın ilişki sürmüştü. Haydar Tunçkanat sorgulamalara da katılmıştı, ada kumandanına yakınlığı ile biliniyordu.

Şu isimlerin de idamlarının yapılmaması yönünde oy verdiği kaydedilmiştir: Cemal Gürsel, Fahri Özdilek, Sıtkı Ulay, Sami Küçük, Osman Köksal, Suphi Karaman, Suphi Gürsoytrak, Kamil Karavelioğlu, Selahattin Özgür.

7 Yassıada mahkemesinin zabıtları ve toplu savunma metni Emine Gürsoy Naskali tarafından yayımlanmıştır: *Yassıada Zabıtları X, 1-2, Topkapı Olayları Davası*, haz. Emine Gürsoy Naskali, Kitabevi, İstanbul 2012; *Yassıada Zabıtları IX, İstimlak Davası*, haz. Emine Gürsoy Naskali, Kitabevi, İstanbul 2012; *Yassıada Zabıtları VIII, Kayseri Olayları Davası*, haz. Emine Gürsoy Naskali, Kitabevi, İstanbul 2012; *Yassıada Zabıtları VII, Demokrat İzmir Gazetesi Davası*, haz. Emine Gürsoy Naskali, Kitabevi, İstanbul 2012; *Yassıada Zabıtları VI, Vatan Cephesi Davası*, haz. Emine Gürsoy Naskali, Kitabevi, İstanbul 2012; *Yassıada Zabıtları V, Anayasa Davası*, 4 cilt, haz. Emine Gürsoy Naskali, Kitabevi, İstanbul 2011; *Yassıada Zabıtları IV, Bebek Davası*, haz. Emine Gürsoy-Naskali, Kitabevi, İstanbul 2008; *Yassıada Zabıtları III/1-4, İstanbul Ankara Olayları Davası*, haz. Emine Gürsoy-Naskali, Kitabevi, İstanbul 2008; *Yassıada Zabıtları II, 6-7 Eylül Olayları Davası*, haz. Emine Gürsoy-Naskali, Kitabevi, İstanbul 2007; *Yassıada Zabıtları I, Örtülü Ödenek*, haz. Emine Gürsoy-Naskali, Kitabevi, İstanbul 2006; Emine Gürsoy Naskali, *Yassıada Duruşmaları Anayasa Davası Toplu Savunması*, Kitabevi, İstanbul 2013.

Yassıada'nın soruşturma kurulu üyeleri, hâkimleri ve savcılarını sonraki yıllarda adalet sisteminin hep en üst mertebelerine atandılar. Adalet bakanı oldular, Anayasa Mahkemesine, Yargıtay'a, Askerî Yargıtay'a, Danıştay'a başkan ve üye oldular.⁸ Hâliyle adalet mekanizmasına kişisel geçmişleriyle damga vurdular. Kendilerinden sonra yerlerine gelecek kişileri de kendilerine benzer insanlardan seçtiler. Hatta çocukları onların yerini aldı. Adalet bürokrasisi darbeye hizmet etmiş insanlarca şekillendi.

Adalet bürokrasisi, sadece Yassıada mahkemesinde değil tüm Türkiye'de darbeye hizmet etmişti veya hizmet etmeye mecbur bırakılmıştı. Türkiye'nin her yerindeki savcılar, Demokrat Partililerin "suçlarını" ortaya çıkarmakla görevlendirilmişti. Bu amaçla Türkiye çapında tahkikat yapılmıştı. (İşin bu yönü, araştırılmamış ve ortaya konmamış bir bahistir.)

1961 Anayasası yürürlüğe girdikten sonra 1962 yılında İnönü hükûmeti, Tedbirler Kanunu⁹ adıyla anılan bir kanun çıkardı. Tedbirler Kanunu 1969'a kadar yürürlükte kaldı.¹⁰ Özet olarak bu kanun 27 Mayıs'ın ve Yassıada mahkemesinin tenkit edilmesini, Demokrat Partililerin methedilmesini yasaklıyor, kanuna karşı gelenlerin bir yıldan beş yıla kadar ağır hapis cezasıyla cezalandırılacağını bildiriyordu. Böylece bir sansür sürecine girilmişti. Yürürlükten kaldırıldıktan sonra da kanunun baskısı sürmüştür. Tedbirler Kanunu'na dayanılarak birçok dava görülmüştü. Mesela Tünelciler davası. Yassıada mahkemesinin "şeni" mahkeme" olduğunu söylediği için Celal Bayar hakkında da Ağır Cezada dava açılmıştı.¹²

8 "Sizi buraya tıkan kudret böyle istiyor" diyen Başhâkim Salim Başol, 61 Anayasasıyla kurulan Anayasa Mahkemesine üye yapıldı. Başsavcı Altay Egesel Yargıtay'a üye yapıldı, sonra da Yargıtay 1. Ceza Dairesi Başkanlığına getirildi. Necdet Darıçoğlu Askerî Yargıtay başsavcı yardımcılığına, Askerî Yargıtay başsavcı başyardımcılığına, Askerî Yargıtay üyeliğine, Anayasa Mahkemesi üyeliğine ve nihayet Anayasa Mahkemesi Başkanlığına getirildi. İbrahim Hilmi Senil Danıştay Başkanlığına, Anayasa Mahkemesi üyeliğine ve nihayet Anayasa Mahkemesi Başkanlığına getirildi. Yüksek Soruşturma Kurulu üyelerinden Necdet Menteş, Yargıtay Başkanlığına getirildi; Ulusu hükümetinde de Adalet Bakanı yapıldı. Ferruh Adalı Yargıtay 1. Başkanlığına, Abdullah Üner önce Yargıtay 2. Başkanlığına sonra da Anayasa Mahkemesi üyeliğine, Nihat Saçlıoğlu Askerî Yargıtay'da üyelik, daire başkanlığı, 2. başkanlık ve başsavcılık yaptıktan sonra Anayasa Mahkemesi üyeliğine, Hasan Gürsel hâkim tuğgeneral olarak Askerî Yargıtay daire başkanlığı yaptıktan sonra Anayasa Mahkemesi üyeliğine, Servet Tüzün Askerî Yargıtay üyeliği ve Anayasa Mahkemesi üyeliğine getirildi. Hikmet Kümbetlioğlu Danıştay 8. Daire Başkanlığına, Fahrettin Kiyak Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına, Fazlı Öztan Yargıtay 2. Başkanlığına, Anayasa Mahkemesi üyeliğine, Vecihi Tönük Danıştay 6. Daire Başkanlığına, Fahrettin Öztürk Danıştay 1. mürettep daire başkanlığına, Mustafa Hayrettin Perk Yargıtay 2. Hukuk Dairesi Başkanlığına, Ziya Kayla Maliye Müsteşarlığına, Merkez Bankası Genel Müdürlüğüne, Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu üyeliğine, Türkiye Vakıflar Bankası İdare Meclisi Başkanlığına, Merkez Bankası banka meclisi üyeliğine, Bakanlar Kurulu kontenjanından YÖK üyeliğine, İş Bankası denetçiliğine, Hakkı İsmail Beşe Kurucu Meclis üyeliğine, Mustafa Karaoğlu Danıştay üyeliğine, Anayasa Mahkemesi yedek üyeliğine getirildiler.

9 Kanunun resmî adı "Anayasa nizamını, millî güvenlik ve huzuru bozan bâzı fiiller hakkında kanun" dur.

10 1969'da kanun kaldırıldığında Süleyman Demirel başbakan, Cevdet Sunay cumhurbaşkanıydı.

11 Şeni "kötü, alçak, utanç verici".

12 Celal Bayar, *Kayseri Cezaevi Günlüğü*, haz. Yücel A. Demirel, Yapı Kredi Yayıncılık, İstanbul, 1999.

Tarihe ve Kimliğe Ambargo

27 Mayıs'ın derinden işletilen bir uygulaması da Demokrat Parti ve Demokrat Partililerin adını toplum hafızasından silme gayreti olmuştur. Sayısız örnek sunulabilir, burada sadece bir iki örnekle iktifa edeceğim.

1950'li yıllarda sinemalarda filminden önce 10-15 dakikalık dünya ve memleket haberleri veren bir film gösterilirdi. O yıllar televizyon öncesi yıllardı. Bu haberler içinde Cumhurbaşkanı'nın ve Demokrat Parti ileri gelenlerinin görüntüleri de yer alır, yapılan işlerden bahsedilirdi.

Millî Birlik Komitesi üyesi Ahmet Yıldız,¹³ 1960 darbesinden sonra Kurmay Binbaşılıktan Kurmay Albaylığa terfi edilip Basın, Yayın ve Turizm Genel Müdürü yapılmıştır. 61 Anayasası'na yazılan bir madde ile darbecilere, seçilmeden mecliste senatör olma imtiyazı tanınmıştı. Tabii senatör de olan Ahmet Yıldız, bu film arşivine girerek on yılın haber rulolarından Demokrat Parti ile ilgili tüm görüntüleri -devlete ait bu filmleri-makaslayıp yaktırmıştır. O yıllara ait görseller böylece imha edilmiştir. Bugün devlet arşivlerinde 50'li yıllara ait görüntü bulamazsınız.

Bir başka örnek:

1952'de Yunan Kralı Paul ve Kraliçe Frederika Türkiye'ye bir resmî ziyarette bulundular. Türkiye'yi ilk defa bir Yunan kralı ziyaret ediyordu. Cumhurbaşkanı olan büyükbabam Celal Bayar ile görüşmeler olumlu geçmiş, kişisel bir dostluk havası oluşmuştu. Gerçi Ege'deki Yunan mezalimine şahit olan anneannem Reşide Bayar, protokolde yer almayı kabul etmemiş ve ağırlama programına katılmamıştı. Kral ve Kraliçe Yunanistan'a döndüklerinde jest olarak Batı Trakya'da bir Türk okulu açılmasını istemişlerdi. Gümölcine'de okulun inşaatı hemen başlamış ve aynı yıl içinde inşaat tamamlanmıştı. Batı Trakyalı Türklerin büyük sevinçle karşıladığı ve geleceklerini kökten değiştiren bu okula Yunan hükûmeti tarafından "Celal Bayar Lisesi" adı verilmişti. Aynı yıl Yunanistan'a iadeiziyarete bulunan Celal Bayar, okulun açılışında hazır bulunmuştu.

13 [http://dictionary.sensagent.com/Ahmet%20Yıldız%20\(siyasetçi\)/tr-tr/](http://dictionary.sensagent.com/Ahmet%20Yıldız%20(siyasetçi)/tr-tr/) 3. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın torunu Prof. Dr. Emine Gürsoy Naskali, dün toprağa verilen darbeci subaylardan Millî Birlik Komitesi üyesi Ahmet Yıldız'ın cenaze törenini kınadı. Yıldız'ın, idamların yıl dönümüne yakın bir tarihte hayatını kaybettiğini hatırlatırken Selimiye'deki askerî törene tepki gösteriyor. Gereğini de şöyle dile getiriyor: "Darbeciler törenlerle uğurlandığı sürece darbeci zihniyetten kurtuluşun zor olduğunu görüyorum. Darbeciliğin hem karşısında olmak hem de adını bile kimsenin hatırlamadığı darbecilere askerî defin törenleri düzenlemek bir arada olmaz." 2009.

1960 darbesinden sonra 14'ler henüz Millî Birlik Komitesinden ayrılmadan önce Komite, Yunan hükûmetine bir yazı göndererek¹⁴ Gümölcine'deki bu okulun adının değiştirilmesini talep etmişti. Sonuçta okulun adı "Komotini (Gümölcine) Azınlık Okulu" olmuş, Yunanistan'da bir Türk ismi ve tarihimizin bir izi darbe eliyle silinmişti. Gerçi Batı Trakyalılar ve Yunanlılar arasında okulun adı bugün hâlâ Celal Bayar Lisesidir.

Yine Celal Bayar üzerinden bir anı nakledeyim. 80'li yılların başında bir 10 Kasım günü TRT'yi izliyorduk. Celal Bayar'ın sesini ve Atatürk için söylediği sözleri duyduk. Derken spiker "İnönü'nün Atatürk için söylediği veciz sözleri dinlediniz" anonsunu yaptı.

Gazeteci yazar Tekin Erer bir yazısı dolayısıyla mahkemeye verilmişti. Söz konusu yazıda "Atatürk'ün arkadaşı Celal Bayar" ifadesini kullanmış. Celal Bayar nasıl Atatürk'ün arkadaşı olurmuş, diye Tekin Erer mahkemeye verilmiş. Bayar için doldurmuş olduğu taş plakta Atatürk, "Arkadaşım Celal Bey" diyordu. Taş plak "delil" olarak mahkemeye sunuldu.

Bunun gibi uğraşlarla geçmişe ambargo getirilip kurgu bir geçmiş, onlarca yıl belleklere sunulmaya çalışıldı.

14. Bk. Millî Birlik Komitesi Genel Kurul Toplantı Tutanakları, 6 Cilt, TBMM, Ankara, 1961

Av. Ali Özkaya

TBMM Anayasa Komisyonu Başkanvekili

28 ŞUBAT DARBESİNİN HUKUK VE HUKUK KURUMLARINDA YOL AÇTIĞI TAHRİBAT

28 Şubat'ın 25. yıl dönümündeyiz. Hepimiz o süreci yaşadık. Ben de o dönem Ankara'da hem avukatlık hem de Sincan'da özel bir kolejın kurucu genel müdürlüğünü yapıyordum. 30 Ocak günüydü, ramazandı... Gölbaşında hep beraber Sincan Sanayici ve İş Adamları Derneği'nin yemeğindeydik. Belediye Başkanı hızlı bir şekilde benim toplantım var diyerek yemekten ayrıldı. Biz belediye başkan yardımcıları ile beraber kaldık. Geç saatte Sincan'a döndük. Amacım aracımı alıp Cebeciye evime gitmekti. Beklerken televizyonu bir açtık ki o meşhur Sincan olayları başlamış. Hepsi o belediye başkanımızın hızlıca gittiği yemeğin ardından olan olaylardı. Olaylar başladıktan iki-üç gün sonra da arkadaşlarımız gözaltına alındılar. Akabinde Ulucanlar Cezaevinde uzun bir süre tutuklu kaldılar. Hatta belediye başkan yardımcımızın tutuklu kalmasının tek sebebi, eğitim kültür daire müdürlüğünün ona bağlı olmasıydı. Duruşmalar başlamıştı. Bir cuma günü Sincan'da duruşmam olduğu için erken saatlerde adliyeye gittim. Tam adliyeye dönen köşede demiryolunun orada tankların ortasında kaldım. Her yer tanktı. Gayri ihtiyari aklıma ilk gelen "bu zamana kadar bütün darbeler cuma günü olmuş, herhâlde darbe oldu." Radyoyu açtım Hasan Mutlucan bir türkü mü söylüyor diye karıştırmaya başladım. Herhangi bir şey bulamadım. Bir avukat arkadaşımı aradım darbe mi oldu diye. O da bir şeyden haberi olmadığını söyledi. Sonradan Çevik Bir'in açıklamalarından öğrendik ki, kendilerine göre bir "balans ayarı" yaparak darbenin bir provasını yapmışlardı. O dönem Ankara'da ve İstanbul'da avukatlık yapan arkadaşlarımız yargının üzerinde çok ağır baskıyı yakından gördüler. Yüksek mahkemelerin başkanlarını ve üyelerini Genelkurmay'a davet edip hepsine brifingler verilmişti. 1982 Anayasamız açık yargı yetkisini Türk milleti adına hâkimler kullanır demektedir. Anayasamıza göre mahkemeler bağımsızdır. Hiçbir mahkemenin üzerinde T.C. Hâkimler Savcılar kurulu yazmaz, Ankara Asliye Hukuk Mahkemesi veya İstanbul 5. Ağır Ceza Mahkemesi yazmaz. Her mahkeme müstakildir. Üniversitedeyken ceza usul hukuku hocamız "hâkimlere genelge gönderilmez, emir verilemez, tavsiyede bulunulamaz" derdi. Ardından da eklerdi, "Fakat arkadaşlar telefon edilemez değil. Hâkimler de sizin gibi insan, çocuğu var. Eşinin tayinini çıkarttın mı hâkimlik bağımsızlığı, hâkimlik teminatı sıkıntıya girer. Bir telefon gelir hâkimin bütün psikolojisi bozulur." derdi. Gerçekten o dönem hâkimlerin psikolojisinin bozulmuştu. Hâkimleri baskı altına almak için gerekli olan ilk ve en önemli unsur yüksek mahkeme üyelerinin brifinge alınması olmuştur. Ardından ise Ankara'daki bütün hâkimleri, Yargıtay tetkik hakimlerini Genelkurmay brifinglerine davet ettiler. 28 Şubat'ta Adalet Bakanı Şevket Kazan'ın "hiç kimse görevini bırakıp

brifinglere gitmesin” demesine rağmen Ankara Adliyesinde 3-5 hâkim ve savcı brifinge gitmemiştir. Diğer bütün hâkim ve savcılar brifinglere gitmiştir. Genelkurmay’da verilen brifinglerin sonucunda ciddi durumlar doğmaya başlamıştır. Yargının kalbi hâkimler ve savcılar kurulu ile yüksek mahkemelerdir. Onların verdiği kararlar her şeyi alt üst edebilir. O dönem Türkiye’nin her yerinden çok davalara baktık. Van’daki başörtülü kızdaki Edirne’dekine kadar bütün davalara baktık. Hâkimler ilk açtığımız davaları kabul ettiğinde başörtüsü ile üniversiteye girilebilir dediklerinde kararlar temyiz edildi. Danıştay bu kararların hepsini bozdu. Bozmak da yetmedi bu kararları veren hâkimlerin hepsine yer değiştirme cezaları verilerek görevlerinden alındılar. Hukuk sistemi içerisinde bir hâkim için verilebilecek en ağır yaptırım ihraç, ihraçtan bir düşüğü ise yer değiştirme cezasıdır. Yer değiştirme cezası alan hâkimler sonraki kararlarında başörtüsü lehine olacak kararlar veremediler. Bu dönem yer değiştirme cezası alan birçok hâkim ancak AK Parti döneminde değiştirilen kanunlar ve aflarla birlikte 1. Sınıfa ayrılabildiler ve önemli görevlere geldiler. Başörtüsü ile derse girmek o dönem kural olarak kınama cezasını gerektirmekteydi. Disiplin cezalarında genel olarak, bir disiplin cezasını gerektiren fiili iki kere işlediğinizde bir üst cezayı almanız gerekir. Danıştayın bu davalar temyizen önüne geldiğinde önceki içtihadını değiştirdi. Danıştay dedi ki, “siz ısrarla derse girmeye devam etmek isterseniz bu anayasal düzene karşı suçtur, dolayısıyla sizin memuriyetten veya öğrencilikten ihraç edilmeniz gerekir.” Verilen haksız kararlar neticesinde; rektörler, hocalar yöneticilerin her birisi sürecin baskısına duçar kaldılar ve nihayetinde başörtülü kardeşlerimizin binlercesi eğitim hakkından mahrum oldu. Sadece öğrenciler değil, on binlerce öğretmen de meslekten ihraç edildi.

28 Şubat öyle bir süreçti ki, çok kısa süre içerisinde dört tane hükûmet kuruldu. 1995 seçimlerinden sonra Anavatan ve Doğruyol hükûmeti olan 53. Hükûmet, Refah-Yol hükûmeti olan 54. Hükûmet, Mesut Yılmaz’a Doğruyol partisinden istifa ettirilen 45 milletvekili ile kurulan 55. Hükûmettir. Bu hükûmet Ecevit’in DSP’si ile koalisyonla ikna edilmiş olup cumhuriyet tarihinde yolsuzluktan düşürülen tek koalisyon hükûmetidir. Başbakan Mesut Yılmaz ve Devlet Bakanı Güneş Taner yolsuzluk nedeni ile güvensizlik oyu ile düşürülmüştür. Bu süreçte seçim kararı alınmış ve 60 milletvekili olan DSP Genel Başkanı Olan Bülent Ecevit’e hükûmet kurdurulmuş ve neredeyse tüm milletvekilleri bakanlık yaptırılmıştır.

Bugünlerde millet ittifakı mensuplarınca ileri sürülen “Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem”, gerçekten Türk siyasi tarihinin yakın döneminde yaşanan en karanlık koalisyon hükûmetleri olduğu düşünüldüğüne bu iddia oldukça anlamsız kalmaktadır.

Baskı ve tehdit ile oluşturulan hükümetler dönemi yakın siyasi tarihimizin acı gerçeğidir. Öyle ki meclisin beşinci partisi en düşük oy oranı ve milletvekiline sahip CHP'nin Milletvekili Hikmet Çetin oluşan siyasi boşluk nedeni ile 28 Şubat döneminde Meclis Başkanı seçilmiştir. Azınlığın çoğunluğa tahakküm kurduğu bir dönem olmuştur. Hukukun, siyasetin rafa kaldırıldığında varılacak yer bu tür uygulamalardır.

28 Şubat döneminde ülkemizde yoğun mezun sayısı olan Mısır El-Ezher Üniversitesi ve diğer orta doğu ülkelerinin üniversitelerinden mezun olanlar, YÖK'ün aldığı karar ile diplomalarının lisans karşılığı iptal edilmiş 2 ve 3 yıllık lisansa denk sayılarak diplomasız kalmışlardır. YÖK, Ezher Üniversitesi ve benzeri üniversitelerin mezunlarının diplomalarını iptal ediyorum diyerek, bu kişilerin öğretmenliklerini, idareye ilişkin görevlerinin hepsini bir gecede yok saymış ve anayasal hakları ellerinden alınarak bakanlık bu kişileri memur olarak atamıştır. Diplomaları iptal olunca bu arkadaşlarımız idarecilik yaptıkları kurumlarda memur olarak görev yapma durumuna getirilmiştir. Tabii, bu dönemde hukukun kötü örnekleri gibi vicdan sahibi iyi uygulamaları da söylememiz gerekir. Danıştay 5. Dairesinin o günkü Başkanı, zannederim sonradan Danıştay Başkanı da oldu, o dönem geliştirdiği içtihatla öğretmenlerin ilk atandığı tarihte 2 yıllık yüksek okul mezunlarda öğretmen olarak atanabildiğine göre bu kişilerde diplomaları, iki ve üzeri yıllara denk sayıldığından öğretmen olarak atanmış olmaları kazanılmış haklarını etkilemez diyerek YÖK'ün ve Millî Eğitim'in kararlarını kaldırmış haksızlığı bir nebze olsun düzeltmeye çalışmıştır. Bu içtihatla o gün memuriyete inen arkadaşlarımız tekrar öğretmenliğe ve idarecilığe başladılar. Ancak bir kısmının ataması öğretmenliğe fakülte mezunlarının alınmasından sonra olduğundan tekrar mesleğine dönememişlerdir.

Sayın Cumhurbaşkanımız o süreçte bir şiiri okuduğu için mahkûm olmuştur. O zaman ki mahkûmiyet kararını veren hâkimlerden birisine, Yargıtay Başsavcısı meşhur Vural Savaş, telefon açmış ve mahkûmiyet kararını bir an önce yazmasını sonrada dosyasını uçağa koymasını ve göndermesini istemiştir. Vural Savaş iş hızlı tamamlansın diye ilgili kararı veren kişiye “senin de hakimlikte birinci sınıfa ayrılma cezan var bunu da bir an önce kurulda konuşalım ve çözelim...” diyerek hâkimlerin tarafsızlığı ve bağımsızlığı ilkelerini ihlal etmiştir. Sayın Cumhurbaşkanımızın dosyası Yargıtay'a ulaşınca önünde binlerce dosya olmasına rağmen, en arkadan çekilerek öncelikli işleme alınmıştır. Dosyanın Yargıtay'a ulaşması ile Başsavcının onaylama tebliğnamesi kararını vermesi toplam 8 gündür. Hukuk, demokrasi rafa kalktığında; darbeci zihniyet hüküm sürmeye başladığında maalesef her türlü hakkın ve Anayasa tarafından güvence altına alınan her türlü özgürlüğün yürürlükten kalktığı bir dönem yaşadık.

28 Şubat döneminde çıkartılan çok ilginç kanunlar vardır. İlk bahsetmek istediğim hepimizin de çok iyi bildiği 4306 Sayılı Kesintisiz Eğitim Kanunu. Sekiz yıllık kesintisiz eğitimin çıkartıldığı ve bütün meslek liselerinin orta okul bölümlerinin kapatıldığı, imamhatip düşmanlığı nedeniyle bütün esnafın ve dükkanların çıraksız kalmasına sebep olan bir kanun çıkartılmıştır. Mesut Yılmaz'ın o dönem için “bu kanun siyasi hayatıma, başbakanlığıma dahi mal olsa yine de çıkartacağım” dediği kanun olarak hafızalarımızda yer almıştır. Gerçekten de 4306 sayılı Kanun yürürlüğe girdikten sonra Mesut Yılmaz bir daha başbakan olamamış ve bu Kanun siyasi hayatına mal olmuştur.

Mesut Yılmaz'ın başbakan olduğu dönemde çıkartılan 4379 ve 4380 sayılı kanunlar yine önemli değişiklikler getirmiştir. Yapılan düzenlemeler ile Diyanet İşleri Başkanlığı Kanunu'na 35.madde eklenmiştir. Bu değişiklikle camilerin yönetiminden Diyanet sorumludur hükmü getirildi. Ayrıca İmar Kanunu'na bir ilave yapılarak camilerin ancak validen izin alınarak yapımına başlanabileceği düzenlendi. Peki bu düzenlemelerin sonucu olarak ne oldu? Camilerin müştemilatlarında kiraya verilen yerler vardır, kirasını ödemeyen kiracılara karşı cami dernekleri dava açarak haklarını talep eder ve alacağını tahsil ederler. O dönem açılan dava da dosya temyiz incelemesi için Yargıtay önüne geldiğinde Yargıtay 28 Şubat'ın kaotik sürecinin içinde şöyle bir yorum yaptı; “camilerin yönetimi bu kanuna göre Diyanet'e ait olduğundan, hiçbir caminin mülkiyetini vakıf ve dernek alamaz. Vakıf ve dernek yönetimi alamadığına göre kiralanan yerler için dava açma hakkıda yoktur. Dolayısıyla bu camilerin mülkiyetinin hepsi Diyanet'e ve Hazine'ye devredilmesi gerekir ve davayıda hazine açar. Dolayısıyla bu camilerin hepsinin mülkiyetinin diyanete ve hazineye devredilmesi gerekir.” Bu son derece sıkıntılı içtihadı rağmen, vicdan sahibi olan o günkü Yargıtay 6. Hukuk Dairesinin bir kısım çoğunluk üyeleri dedi ki, “evet belki kanun yorumu öyle yapılabilir ama bu dava kira davasıdır, bu davada mülkiyet dinlenmez. Dolayısıyla cami derneği kira alacağını tahsil edebilir dedi.” Böylece 6. Hukuk Dairesi kararı ile haksızlık önlenmiş oldu.

Hukuk ve siyaset iç içe iki kavramdır. Birebirinden bağımsız olmayan ve birbirini çok etkileyen bu iki kavram vicdan sahibi hâkimler olduğu müddetçe zor dönemlerde bile insanların rahat nefes alabildiği bir ortamı oluşturur aksi halde ise vicdansız hâkimlerle hayat zindan olur. 1960 ihtilalinde de benzeri bir durum yaşanmıştır. Hatırlanırsa Yassıada'da adı “yüksek” olan mahkemeye ilk defa o günkü Yargıtay Başkanvekili ... 11. Hukuk (Ticaret) Mahkemesi Başkanı atandığında o zamanki bu kişi “hayır ben böyle bir mahkemeyi kabul edemem, böyle bir haksızlıkta görev alamam” demiş ve teklifi reddetmiştir.

Rahmetli Adanan Menderes'in ilk çıkarttığı kanun ezan kanunudur. Yine ilk çıkarttığı yönetmelik Ankara İlahiyat Fakültesi Eğitim Yönetmeliğidir. İlk atadığı Yargıtay üyeleri içinde İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı Salim Başol'da vardır. Salim Başol Yassıada'da mahkeme başkanı olmuş ve idam cezasına hükmetmiştir. Demokrat Parti ve Menderes, Yargıtay Başkanı olmayı çok isteyen Salim Başol'u Yargıtay Başkanı atamamış ve daha öncede Milletvekili müracatını değerlendirmemiştir. Bu nedenle Demokrat Partiye karşı son derece ön yargılı ve düşmanca tavır sergilemiştir. 7248 sayılı rahmetli Menderes ve arkadaşları ile ilgili kanun teklifini TBMM komisyon başkan vekili olarak süreci bizzat yönettim ve detayları ile incelemeye çalıştım. Rahmetli Menderes ile ilgili Türkiye'de tek bir doktora tezi yok. Bütün akademisyen arkadaşlarımı aradım, onlarda bir tane doktora tezi olmadığını söylediler. Demek o dönem o kadar çok korkulmuş ki bir tane çalışma dahi yapılamamış. Yassıada yargılamalarında mübaşir olarak görev alan ve Ankara'da Yargıtay Başsavcılığında mübaşir olarak görev yapan bir tanıdığım vardı. Birgün ona dedim ki sizinle röportaj yapalım, siz tarihin bizzat kendisisiniz. Yassıada'da olan her şeyi gördünüz, her şeye tanıksınız. Bunu dediğimde 1994 senesiydi. O beyefendi, zannediyorum, korkusundan aradan 30 yıl geçmesine rağmen röportaj teklifimizi kabul etmedi ve konuşmadı. Kendisine siz vefat ettikten sonra yayımlayalım dememe rağmen bunu bile kabul etmedi. Darbe kültürü, demokrasi dışı süreçler hukuku katleden, insan haklarını ve insanların güvenlik duygularını ortadan kaldıran bir durumdur. Ülke olarak biz bunların bir kısmını Allah'a hamdolsun aştık.

28 Şubat sürecinde Hasan Celal Güzel'in davasında savunma görevini yürüten avukatlardan birisiydim. Rahmetli Hasan Celal Güzel'in DGM'de yapmış olduğu o tarihî savunma keşke bütün hukuk fakültelerinde okutulabilse ve filmi olsa da gösterilebilseydi. 30 yıla yaklaşık meslek hayatımda gördüğüm en güzel savunmalardan birisidir. Muhteşem bir mantık ve muhteşem bir felsefe üzerine kuruluydu. Onu da rahmetle anıyoruz. O dönem için rahmetle anmak istediğim Muhsin Yazıcıoğlu ve Erbakan Hoca da vardır. Erbakan Hoca'nın o dönem Türkiye'nin birinci partisi olan Refah Partisi kapatılmasına rağmen "bu kararın tarih içinde bir nokta kadar kıymeti yoktur" demesi ve geniş kitlesinin hiçbir şekilde taşkınlık yapmaması, hukuk dışına çıkılmasına izin vermemesi oldukça kıymetliydi. Ne yaptı Erbakan Hoca, taraftarı olan insanlara yeni parti kurdu ve onun talebeleri bugün ülkemizi çok daha iyi bir noktaya getirdiler. 28 Şubat'ın bütün mağduriyetlerini giderip insan hak ve hürriyetlerini genişletmeye devam ediyorlar. Allah bir daha bu millete 28 Şubat ve benzeri dönemleri ve orada yaşanan acıları yaşatmasın.

Prof. Dr. Birol Akgün

Türkiye Maarif Vakfı Başkanı

28 ŞUBAT VE ULUSLARARASI KONJONKTÜR

28 Şubat günü darbe değil de keşke ülkemizin geçmiş ve güncel başarılarını konuşuyor olsaydık. Türkiye'nin kaybettiği o yıllarda çok daha güzel işler yapılabilseydi de biz de bugün gençlerimize kahramanlık öyküleri anlatabilseydik. Bizim tarihimiz neredeyse bize öğretilmiş çaresizliği, her on yılda bir hatırlatmak, demokrasinin yerleşmesini engellemek üzere zor şartlar ve hikâyelerden oluşuyor. Belki de toplumsal bilinç dediğimiz şey böyle oluşuyor. Demokrasi bilinci dediğimiz şey belki bu mücadele tarihinin insanlarda bırakmış olduğu ortak hafızadır. Konu başlığında ifade edildiği üzere ben darbelerle daha çok büyük resim içerisinden bakmak istiyorum. Uluslararası dinamiklerin darbelerle ilişkisi üzerinden bir analiz yaparak kendi bakış açımdan bir süreç okuması yapmaya çalışacağım. Temel tezim şudur: Bütün darbeler ister Türkiye'de olsun ister başka ülkelerde olsun, aslında uluslararası şartlardan bağımsız değildir. Biz sadece Türkiye'yi konuşuyoruz ama Türkiye'deki darbe süreçlerine baktığımız zaman 1958 ve 1960 tarihlerinde sadece Türkiye'de darbe olmadı; Orta Doğu'da, Asya'da ve Latin Amerika'da da benzer darbeler oldu. Aslında yakın dönemdeki siyasi tarihte darbeler genelde bir küresel trenddir ve denir ki Türkiye de bu uluslararası trendlere uyar. Bazen geç gelir ama mutlaka bu süreç işler. Dışarıdaki iklimden çok çabuk etkilenen bir ülkeyiz. Çünkü gelişmekte olan bir ülke olarak darbe mevsimlerine karşı son zamanlara kadar çok dirençli bir demokratik bünyeye sahip değildik. Ama bugün itibarıyla çok daha iyi bir konumdayız ve kendi geleceğimizi kendi millî irademizle bağımsız olarak belirleyebiliyoruz. Darbeleri atlatacak sosyo-ekonomik yapıya ve demokratik bilince ve tecrübeye eriştik.

Türkiye'deki darbe zeminini yaratan dış şartların başında ülkemizin İkinci Dünya Savaşı sonrasında dünyada kendisine edindiği konumu gelmektedir. Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı sonrası doğu-batı kutuplaşmasında Batı'ya eklenme ve NATO'ya katılması, Türkiye için çok realist bir okumayla gerçekleşiyor. Bir taraftan komünizm tehlikesi çok yakın bir tehdit iken, bir yandan boğazların ortak kullanımı meselesi vardı. Günümüzdeki Rusya'nın Ukrayna işgalini görünce geçmişteki Türk siyasi elitlerinin aldığı kararın isabeti şüphesiz daha iyi anlaşılıyor. Bu, politik tercih o günkü siyasi elitlerin yaptığı son derece meşru, son derece stratejik ve realist bir değerlendirmenin ürünüdür. Ancak bu tercihin bize siyasi getirisi olduğu kadar, götürüsü de olmuştur. Getirisi, ülkemizin çok partili demokrasiye geçmek zorunda kalmasıdır. Unutmayalım ki tek parti iktidarın bitişi böyle bir uluslararası konjonktürün değişiminin sonucudur. Yoksa 1945 Türkiye'sinde kimse Millî Şef İnönü'yü ve Cumhuriyet Halk Partisi'ni siya-

si iktidarı halkın iradesiyle seçilmiş başka bir partiye ve farklı bir lidere bırakmaya ikna edemezdi. Bu değişim ancak uluslararası konjonktürün etkisiyle başarılmıştır. Çünkü savaştan galip çıkan müttefiklerce kurulan Birleşmiş Milletler'e kurucu üye olabilmenin şartları vardı. Temelde üyelerden iki şey istenmişti: Bir, İkinci Dünya Savaşı'nda yenilmiş olan faşist cepheye savaş açmış olmak; iki, Batı dünyasının ortak değerlerini kabul etmektir. Ortak değerlerin özünde de temel hak ve özgürlükler ve rekabetçi demokrasi vardır. 1946'da çok partili sisteme geçilmesi ve Demokrat Partinin kurulması, hatta partilerin birinin isminin Cumhuriyet Halk Partisi olması diğerinin Demokrat Parti olması bile hiç tesadüf değildir. Bu isimler dahi Amerikan demokratik hayatındaki parti isimlerinden esinlenerek seçilmiştir.

Wallerstein'in ifade ettiği, küresel kapitalizm dünya sistemindeki rolleri itibarıyla ülkeler arasında eşitsiz bir iş bölümü yaratmıştır. Sanayileşmiş ülkeler ileri teknolojiler üzerindeki tekelleri sayesinde üretim ve yönetim merkezlerini oluştururken; çevre ülkeler ise Merkez ülkeler için tarım ve madencilik gibi hammadde ve emtia üretimi alanlarına yoğunlaşmış; yarı çevre ülkeler ise merkez ile çevre arasında geçişken alanları oluşturmaktadır. Yarı çevre ülkeler bir anlamda sistemin işleyişinde köprü rolü oynar ki, hem merkezin fikirlerini, sistemini çevreye aktarabilsin hem de merkezin güçlenmesi için çevreden yapacağı devşirmeleri, elitleri yönlendirmede kolaylaştırıcı işlevi görsünler. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Türkiye'ye de yarı çevre rolü düşmüştür. Kurumlarıyla, üretim yapısıyla, uluslararası iş birlikleriyle Türkiye'nin ekonomik kalkınma stratejileri, dış politikası ve güvenlik politikaları ile içerideki vesayetçi siyasi rejimin işleyişi ve halk iradesinin sınırları büyük ölçüde bu yarı çevre fonksiyonunu icra edecek şekilde kurgulanmıştır. Bu nedenle 1946 sonrasında çok partili demokrasi içerisinde Anadolu insanının demokratik mücadelesi bu içerideki vesayeti ve dışarıdaki kuşatmayı kırarak halkın çıkarları ve değerleri temelinde bir Anayasal demokrasi kurmak ve dışarıya karşı da devletin sistemden otonom davranabilme kapasitesini artırmaya yönelik olmuştur.

1950'li yıllarda Türkiye'de açılan bazı üniversiteler, enstitüler ve diğer kurumlar uluslararası anlaşmalarla kurulmuştur. Burada isim zikretmeyeceğim, hepsi o dönemin ürünüdür. Ayrıca Amerikan merkezli Ford Vakfı ve Rockefeller Vakfı gibi kurumlar da Türkiye'nin dönüşmesi konusunda önemli roller oynamıştır. Bu kurumlarda yetişenlerin yetişme tarzları ve kullanılan eğitim diline baktığımız zaman da o felsefeye ve istenilen amaca hizmet etmeye yönelik olduğunu görürseniz. Bu kurumların bazısı zamanla kapatılmış, bazısı dönüşmüş bazısı ise halen faaliyetlerine devam etmektedir.

Bu çizginin dışına çıkma eğilimi gösterildiğinde veya çizgi dışına çıkma eğilimi olmasa bile dışarısının içeriği kontrol edebilme yeteneklerinin zayıfladığı noktalarda, içerideki “zinde güçler” vasıtasıyla darbeler tasarlanır. Batılı bir düşünür olan Skocpol’un *Devletler ve Toplumsal Devrimler* isimli bir kitabında özetlediği gibi, bir ülkedeki siyasi iktidarın içerideki meşruiyet zayıfsa ve dışardan da müdahale edebilecek zafiyetleri varsa darbe veya devrim şartları hazır demektir. Çoğu zaman da bu şartlar yapay biçimde Merkezdeki hegemon güç ile içerideki uzantıları (ordu, medya, istihbarat vs) arasındaki işbirliği ile kolayca oluşturulabilir. Onun için 60’lı yıllarda, yani İkinci Dünya Savaşı’nın hemen sonrasında, temel ayrışma özgürlük ve demokrasi söylemi üzerinden yapılmıştır. Barışsever, demokrasi ile yönetilen özgür ülkeler ABD ve Avrupa etrafında halkalanmaya başlayınca Türkiye’de Huntington’ın “ikinci demokrasi dalgası” dediği dönemde bu cepheye katılmıştır. Yeni kurulan Hindistan ile Amerikan işgali altında Anayasal sistemleri yeniden tasarlanan Japonya ile Almanya bu kategoride yer almaktadırlar. O dönemde hem Türkiye’de hem dünyada demokrasi ile yönetilen ülkeler her zaman Amerikan çıkarlarına hizmet etmiyordu. Birisi geliyor Arapça ezanı serbest bırakıyor, sanayileşmeye çalışıyor içeride modernleşme, şehirleşme gibi başka dinamikler devreye giriyordu. İnsanlar kendi inançlarına, renklerine, çıkarlarıyla uyumlu yöneticileri seçmek istiyordu. Batı’nın bütün yönlendirmelerine rağmen seçmenlerin tercihi doğal mecrasına akıyordu. Çünkü siyaset dediğiniz, demokrasi dediğiniz şey bir şekilde insanların değerlerine ve çıkarlarına hizmet eden hangi partiye insanlar oraya yönelirler. Halkın iradesini Silahlarla da her zaman kontrol edemezsiniz.

İşte burada Huntington’ın 60’larda yazdığı aslında 90’lar da yazdığı kitaplarından bile çok daha önemli olan *Gelişmekte Olan Ülkelerde Siyasal Düzen* isimli bir kitabı vardır. Yazar kitapta diyor ki, bu ülkelerin gelişme süreçleri, yani hem demokratikleşme hem ekonomik kalkınma süreçlerinde siyaseten halkın talepleri ve beklentileri düzenin kontrol edilmesini aşacak kadar yükselirse, istikrarı koruma adına gerektiğinde askerî darbeler caiz görülmelidir. Aslında 1960’lar, 70’ler ve 80’ler de Türkiye dâhil dünyanın pek çok ülkesinde ardı arkasınca gerçekleşen siyasi ve askerî darbelerin uluslararası siyasi meşruiyetini sağlayan fikir, işte Amerikan çıkarları doğrultusunda geliştirilen Huntington’ın bu formülünde gizlidir.

Türkiye’de pek çok ülkeden farklı olarak bağımsız düşünme becerisi olan eski imparatorluk geleneği içerisinde gelişen ordunun ve subayların olduğunu da unutmamak gerekir. 1960 darbesi sonrasında orduyu gençleştirme adına beş bin subay birden tasfiye edildi. Bu aynı zamanda şu anlama gelmektedir, iyi-kötü Türkiye’nin Batı bloklarına

entegre olmadan önce içeride yetişmiş, farklı renklerde de olsa bağımsız düşünen subayları vardı. 60 darbesi sonrası ciddi sayıda subay çok modern olmadıkları gerekçeyle ABD'nin vermiş olduğu ilave maddi yardımlarla tazminatları ödenmek suretiyle emekli edildiler. Bunu, Türkiye özelinde yeni bir vesayet sistemini tahkim etmeye yönelik bir adım olarak görmek gerekir kanaatindeyim. Bu düzenin kalıcı hâle gelebilmesi için ordu içerisindeki darbeci zihniyeti bir anlamda Batıyla entegre edilmek istenmiştir. NATO içerisinde eğitilmiş subayları istedikleri zaman kullanabilmenin planı yapılmıştır. Başka bir siyasi cepheyle bakarsanız, Türkiye'deki istihbarat ve güç ilişkilerini belirleyen CIA'in Türkiye'deki uzantıları ilginç bir şekilde Ankara'da bu işleri yönetmeye başlamışlardır. 1960 darbesinin bildirisini okuyan Albay Türkeş'in anılarında belirttiği üzere, bizim İstihbarat Teşkilâtımızın üst katında Amerika'nın askerî yapılanmasının ekibi görev yapıyordu. Onun alt katından ve oradan gelen bilgilere göre o dönemde istihbaratı da, siyasi gündemi de tek merkezin belirlediği anlaşılıyor. CIA'in 1959-71 arası Ankara istasyon şefliğini yapmış kişi, Ruzi Nazar olarak bilinen Özbek asıllı bir Türk'tür. Hiçbir şey tesadüfe bırakılmamıştır. Bu coğrafyanın uluslararası alandaki rolünü doğru oynaması ve kendisine çizilen sınırları aşmaması adına içeride bütün mekanizma baştan kurgulanmıştır.

28 Şubat sürecini esasen yukarıda açıklamaya çalıştığım analitik çerçevede okumak gerekir. 90lar'ın ortasına hızla gelindiği zaman yine bir belirsizlik vardır. Soğuk savaş bitmiş, artık iki kutuplu dünyada kapitalizm ve komünizm ikilemi kalmamıştır. Komünizm gitmiş, Varşova paktı ve Sovyetler Birliği dağılmıştır. Ancak iki kutuplu siyasetin eseri olan NATO yoluna devam etmektedir. Aynı şekilde Amerikan hegemonyası güçlü olarak yola devam etmektedir. Her hegemonyanın bir fikri, bir zikri yani siyasi değerleri olmalıdır. Kendi gücünün konsolidasyonunu sağlamak için bu gereklidir. Batı dünyası için 1990'lar Fukuyama'nın da *Tarihin Sonu* kitabında iddia ettiği gibi liberal demokrasinin zafer yıllarıdır. Herkes modernleşme yoluyla bir gün liberal demokrasiye geçecek ve büyük anlatıların rekabeti artık olmayacaktır. Siyasal olarak liberalizmin alternatifi kalmadı denilmektedir. Fukuyama kitabında ayrıca İkinci Dünya Savaşı'nda faşizme, soğuk savaş döneminde ise komünizme galebe çalan liberalizm için tek tehdit kaynağı olarak radikal İslamcı düşünceyi işaret etmiştir.

Londra'da yapılan soğuk savaş sonrası ilk NATO toplantısında ise o zamanki İngiltere'de Başbakan Margaret Thatcher'in ağzından artık kızıl tehdidin bittiğin ama yeşil tehdit döneminin başladığı ifade edilmiştir. NATO için soğuk savaş sonrası bir "ötekisi" yani ortak tehdit lazımdır. Ortadoğu'da daha sonra şer eksenini diye isimlen-

dirilen İnan ve benzeri ülkeler tehdit olmaya başlamıştır. Buna paralel Doğu Avrupa ve Orta Avrupa'da inanılmaz bir değişim başlamıştır. Ülkeler birbiri ardına demokrasiye geçmeye başlamış, kapitalizmi benimsemiş ve çok partili siyasal hayat hazırlıkları başlamıştır. Bizim ülkelerimiz de Ortadoğu'da heyecan uyandırmaktadır. 2011'de Arap Baharı dediğimiz sürecin başlamasındaki heyecan gibi. 28 Şubat'ta Rahmetli Erbakan Hoca'nın Refah-Yol'u üzerinden bu model olmayı okuyabiliriz. Türkiye İslam dünyası ülkeleri için bir semboldür. Sadece Türkiye'ye özgü değil, Arap dünyasının o dönemine baktığımız zaman, yeni ortaya çıkan siyasi partilerin yarattığı heyecan dalgasını da görmemiz lazım. Cezayir bunun en önemli örneğidir. 28 Şubat öncesinde Ortadoğu'da yaptıkları deneme Cezayir örneğidir. Onun başarısı üzerine Türkiye de 28 Şubat'ı uygulamaya koymuşlardır. Biz bu bağlantıları çoğu zaman kaçırıyoruz. Çünkü Türkiye'de Cezayir gibidir, dikkat edin her ikisi de bağımsızlık mücadelesi vererek halkın emperyalizme karşı kafa tutarak şehit vererek kurduğu devletlerdir. Özgürlükçü ve bağımsız düşünce ilk bu tarz ülkelerde etkileşim alır. Cezayir'de Abbas Medeni'nin o günkü partisi %61-62 oy almasına rağmen bastırılmıştır. İkiyüz bin insan o dönem Cezayir'de hayatını kaybetmiştir. Bugün hâlâ o travmadan kurtulamadılar. Kongo'da gelişmekte olan bir ülke olarak iç savaşın, askerî baskının nelere mal olduğunu yerinde gördük. Kongo'dan Senegal'e geçtik ve sanki arada elli yıl var gibiydi. Niye böyle diye kendi aramızda tartıştık. Orada bulunan Maarif Vakfı okulları üzerinde analiz yaptığımız zaman, hiç hayatında darbe görmemiş Senegal'de bir istikrar, güven var. Orası da bir Afrika ülkesi, orası da Batı coğrafyasına yakın değil ama istikrar, güven halkın refahını da düzeltiyor huzurunu da düzenliyor. Türkiye'de de aynı şekilde 90lar'ın ortasında soğuk savaş döneminde stratejik çevre dediğimiz balkanlardan Avrasya hattına kadar olan bu coğrafyada, Türkiye'nin etkileyebileceği geniş alan mevcut. Aynı şekilde kuzeyden güneye baktığımız zaman demokrasisini koruyan, istikrarlı, gelişmiş kalkınmış, kendine güvenen Türkiye bu coğrafyada Amerika'nın kendisine biçtiği rolün ötesinde geçen bir işlev görmeye başlamıştır. Erbakan Hoca belki bunu sembolik bir zoruydu D-8'i kurması, ekonomide alternatif modeller denemesi vs. anlamında. Bunları yapan Erbakan Hoca değil de bir başkası olsaydı benzer durumlarla karşılaşabilirdi.

Türkiye 90'lı yıllarda soğuk savaş sonrası Doğu Avrupa'nın ve akabinde bütün Avrupa'nın normalleşmesi ile savunma harcamalarının azaltıp, ekonomik gelişmeye kaynak ayırmaya başlamıştır. Buna barış kâğıdı denilmektedir. Barışın getirmiş olduğu gelişmeyi daha fazla geliştirmeyi sağlayamadık. Çünkü içeride iç karışıklıklar, PKK terörü ve demokrasinin alanının daralmasıyla kaynaklar çok küçük yerlere gitti. Ülkenin 2001 krizine girmesinin temelleri âdeta atıldı. Ülkecek ödediğimiz insani mali-

yetleri hiç saymıyorum. O dönemde master ve doktora için biz Amerika'ya gitmiştik. 94 yılından itibaren acaba bugün mü geri çağırılacağız yarın mı geri çağırılacağız diye elimiz kulağımızda bekliyorduk. Şu an ismini zikretmeyeyim rektör olan bir arkadaşımız, daha önce müsteşarlık yapmış bir arkadaşımız, sınavı kazanmasına rağmen 1416 sayılı Kanun'a göre güvenlik soruşturması gerektiğince hakkı iptal edildi. Daha sonra mahkemeye dava açtı ama Danıştay o zaman ki malum güçler lehine karar verdi. Buna benzer onlarca anlatılamayan hikâye vardır.

Bugün itibarıyla Türkiye hiç olmadığı kadar küresel sistemden daha özerk bir konuma yükselmiş durumdadır. Recep Tayyip Erdoğan'ın en büyük başarılarından biri bu anlamda içerideki siyasi istikrarı, ekonomik kalkınmayı sağlamak ve milletten aldığı güçle 15 Temmuz öncesi ve sonrasında gösterilmiş olan dirençle Türkiye'nin uluslararası alandaki stratejik bağımsızlığını, otonomisini güçlendirmektir. Bunu sağlayamamış olsaydık, belki de 15 Temmuz'dan sonra bugün Ukrayna, Suriye olacaktık. Arap Baharını da yine bu çerçevede okuyun lütfen. "Demokrasi dünyanın her yerinde uygulanır ama İslam dünyasında uygulanmaz." Amerikalı teorisyenler maalesef bunu söylediler. Biz bunu Türkiye olarak yıktık. Biz kendi irademizle, kendi değerlerimizle, kendi gücümüzle ayakta kalarak dünyadaki iyi örneklerden olma yolunda geçmiş travmaları atıp daha güvenli bir Türkiye'nin ve daha güvenli bir dünyanın kurulması için çalışmalıyız.

2.OTURUM FARK

Prof. Dr. Kudret Bülbul

TBMM Dış İlişkiler ve Protokol Başkanlığı Başkanı

FARK

Rahmetli Aliya İzzetbegovic Bosna savaşında Sırp'ın yaptığı onca şeyden sonra şunu söylemiştir, "Evlat ne yaparsan yap soykırımı unutma, Unutulan her şey tekrarlanır." Türkiye'de dönem dönem 15 Temmuz'lar, 28 Şubat'lar bitti denir. Aslında Aliya'nın sözüne referansla, olanların unutulduğu takdirde tekrar gelebileceğini görmemiz gerekir.

28 Şubat döneminin ruhunu psikolojisini gayet iyi yansıtan Constantino Kavafis'in meşhur şiirini sizle paylaşmak isterim:

Barbarları Beklerken;

"Neyi bekliyoruz böyle toplanmış Pazar yerine
Bugün barbarlar geliyormuş buraya
Neden hiç kıpırtı yok senatoda
Senatörler neden yasa yapmadan oturuyorlar
Çünkü barbarlar geliyormuş bugün
Senatörler neden yapsın yasalar
Barbarlar geldi mi bir kez yasaları onlar yapar
Neden öyle erken kalkmış imparatorumuz
Şehrin en büyük kapısında neden kurulmuş tahtına
Başında tacı törene hazır
Çünkü barbarlar geliyormuş bugün
Onların başbuğunu karşılamaya çıkmış imparatorumuz
Birde koca ferman hazırlatmış ona rütbelere unvanlar bağışlayan
İki konsülümüzle yargıçlarımız neden böyle
İşlemeli kırmızı kaftanlar giyip gelmişler neden böyle yakut bilezikler parlak
Görkemli zümrüt yüzükler takınmışlar ellerinde neden böyle altın gümüş
Kakmalı asalar var
Çünkü barbarlar geliyormuş bugün"

Bu şiiri gerçekten anlamlı kılan, inşallah bir daha böyle bir gündem ne Türkiye'nin ne de dünyanın olur, 28 Şubat psikolojisini bize çok iyi bir şekilde yansıtmıştır. Ülkenin yargıçlarının, ülkenin generallerinden emir aldığı, talimat aldığı, ülkenin beşli çetesinin emre hazır olduğu dönemi çok iyi yansıtmaktadır.

Bugün 28 Şubat 2022, dün 27 Şubat'tı. Dün akşam, benim de katıldığım, rahmetli Erbakan Hocamızı anmaya yönelik bir program vardı. Allah'ı Teala şöyle bir şeyi her-hâlde takdir etti ki Erbakan Hoca 27 Şubat'ta dünyadan ayrıldı. Sanki her 28 Şubat gelişinde bir gün öncesinde mutlaka beni anın bana yapılı, ben her ne kadar içime gömsem de, ne kadar bana yapılanları yansıtmam da siz bunu asla unutmayın diyerek dünyaya veda etti.

Darbeleri tek başına ele almamız, değerlendirmemiz çok doğru değildir. 28 Şubatlar, 15 Temmuzlar, 27 Nisanlar, 1960 darbesi... tüm bunları tek başına anlamamız pek mümkün değildir. Aralarında süreklilikler, örtüşmeler vardır. Bu anlamda 28 Şubat bana göre soğuk savaş vesayetinin son darbesidir. Veya soğuk savaş vesayetinin son kalkışmasıdır da diyebiliriz.

Darbeleri ülkelerle birlikte değerlendirmek gerekir. Türkiye gibi ülkeler oyun kurucu veya oyun bozucu ülkelerdir. Biz dönem dönem kendi birikimimizi, hasletlerimizi unutsak da küresel aktörler bunu asla unutmazlar. Türkiye gibi, Almanya gibi ülkeler kendi başlarına bağımsız bırakılamazlar. Almanya Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra bir kez daha küresel kalkışmaya girince, İkinci Dünya Savaşı meydana geldi ve savaş sonrasında mağlup Almanya'ya şimdiki anayasası dayatıldı. Kendisine dayatılan sistemde şu kadar askeriniz, şu kadar polisiniz olacak, şöyle yönetileceksiniz diye kanunlar da dayatıldı. Ben bunun Türkiye'de 1960 darbesinde yapıldığını düşünüyorum. Rahmetli Menderes'le birlikte bu milletin iradesiyle siyasal irade birleştiği zaman neler yapılabileceği görüldüğü için, 1960 anayasası ile Türkiye'de vesayet kurumsallaştırıldı. İlk kez 1961 Anayasası ile tanzim edilen Yüksek Hâkimler Kurulu, Millî Güvenlik Kurulu, Anayasa Mahkemesi gibi kurumlarla o günün ruhu ile uyumlu bir kombinasyon oluşturuldu. Burada ki amaç neydi? Eğer millî irade bir şekilde küresel aktörlerin iradesinin dışına çıkacak olursa gereken gerekildiği gibi yapılsındı. Dolayısıyla 28 Şubat'ı sadece Türkiye bağlamında değil Türkiye'deki önceki gelişmeler ve küresel ilişkilerle birlikte değerlendirmek gerekir.

28 Şubat niye soğuk savaş döneminin son vesayetidir? Vesayetçiler için esas olan vesayet kendisidir. Vesayet dayanağı, meşruiyet kaynağı değil. Soğuk savaş döneminin daha laikçi, daha ulusalcı görünümü olması vesayetçiler için çok anlam ifade etmiyordu. Önemli olan vesayet kendisiydi. Küreselleşme ile birlikte daha açık, şeffaf, çoğulcu bir dünya söz konusu olunca, soğuk savaş vesayeti katlanılamaz, sürdürülemez ve çok yüksek maliyetli hâle geldi. Ulusalcı, laikçi ve Batıcı görünümü 28 Şubat vesayeti

millete tepeden bakan, milletin değerlerini hor gören, halka zulüm ve baskıyla yaklaşan bir vesayetti. Küreselleşme süreçlerinde bu tür vesayetlerin sürdürülmesi artık zordu. O zaman ne yapılması gerekiyordu? Soğuk savaş vesayetinin geri çekilerek Ergenekon vesayetinin yerine Fergenekon vesayet sisteminin inşa edilmesi gerekiyordu. Milletin değerleri ile daha barışık görünümlü bir yapılanma üzerinden, perde arkasında yine aynı küresel emperyalist güçlerin uzantısı olan, içerikte aynı vesayet sisteminin, farklı bir görünümle sürdürülmesi gerekiyordu. Aslında yakın dönemde yaşadığımız şey tam olarak budur: Bir taraftan o eski soğuk savaş vesayet sistemi adına darbe girişimleri ile siyasal iktidar tehdit edilirken, kurtarıcı, koruyucu gibi, milletin değerleri ile barışık gibi görünen FETÖ/Fergenekon vesayetinin, Ergenekon vesayetinin yerine sisteme yerleştirilmesi idi.

Buraya kadar bahsettiğim hususlarla ilgili olarak hızlıca alınması gereken beş temel dersten bahsedebiliriz:

Birincisi, Türkiye’de darbeler, vesayet arayışları hiç bitmez. Türkiye, dünyanın uzak coğrafyalarında kendi başında etkisi olmayan bir ülke değildir. Türkiye farklı coğrafyalarda oyun kurucu bir ülkedir. Türkiye’nin izleyeceği politikalar kendisi kadar bölgesini ve küresel ilişkileri etkileyici niteliktedir. Bu potansiyeli nedeni ile küresel aktörler tarafından daima kontrol altında tutulmak istenecek bir ülkedir. Bu çerçevede, ben “artık Türkiye’de darbe, vesayet arayışları olmaz” argümanlarına asla katılmıyorum. Bu nedenle sürekli uyanık, her zaman tetikte olmamız gerekiyor.

Allah’a şükürler olsun, başkanlık sistemi ile, Türkiye yakın döneminde olmadığı kadar, kendisi için yönetilebilir bir ülke hüviyetine kavuşmuştur. Önceleri askerî, yargısal, bürokratik vb gerek anayasal gerekse fiili vesayet odakları üzerinden, Türkiye kendisi için değil, küresel aktörler için daha rahat yönetilebilir bir ülke idi. Küresel aktörler tarafından istenmeyen bir siyasal iktidar bu iç ve dış vesayet odakları tarafından rahatlıkla değiştirilebiliyordu. Böylelikle Türkiye, oyun kurucu değil muti bir ülke hâlinde tutuluyor, kendisine verilen rolün dışına çıkamıyor, buna izin verilmiyordu. Şimdi başkanlık sistemi ile Türkiye yakın tarihinde olmadığı kadar kendisi için yönetilebilir bir ülke hâlinindedir.

İkincisi, habis örgütlü azınlıklar örgütsüz topluluklara galebe çağırırlar, üstün gelirler. Örgütsüz toplulukları mahkûm ederler. Yakın tarihimizde bu durumun çok ağır örneklerine şahit olduk. Bunu her zaman aklımızda tutmamız gerekir. O nedenle mutlaka kötü

niyetli örgütlü azınlıkların sürekli bir şekilde demokratik gözetim ve denetim içinde tutulması gerekir. Türkiye 15 Temmuz sonrasında askerî, bürokratik, yargısal vesayeti zaptü rapt, kontrol altına almak için, çok ağır bedeller ödeyerek çok önemli mesafe kat etti. Ama o eski vesayet odaklarının boş durduklarını, o illegal yapılanmalarından ve amaçlarından vazgeçtiklerini düşünmek çok safdillik olur. Bu nedenle gerek bu tür yapılanmalara ve gerekse askerî, bürokratik, yargısal kurumlar gibi işleyiş bakımından yeterince şeffaf olmayan kurumlar üzerindeki demokratik meşruiyeti, bu kurumların kapalı yapılar hâline gelmesini önlemeyi asla ihmal etmemek, gerektiğinde sivil gözetim ve denetimi aktif tutmak, bu gözetimi yapısal hâle getirmek gerekir.

Üçüncüsü, 28 Şubat döneminde başlayan *İslami geleneğe sahip kurumların, vakıfların, tarihatların, derneklerin tehdit olarak görülmesi gafletine düşülmemesi*. Aslında doğrusu tam tersidir. Meşru köklü, geleneksel İslami oluşumlar yeni üretilmiş köksüz oluşumların panzehirdir. Eğer siz bin yıllık bir gelenek içerisinde gelerek toplumla bütünleşmiş, yaşadığı toplumla son derece barışık, huzuru, çoğulculuğu amaçlayan iyi niyetle topluma katkıyı veren kuruluşları ortada kaldırırsanız, üretilmiş hormonlu yapılara toplumları teslim edersiniz. Türkiye’de bu durumun alçakça örneği FETÖ’dür. Şimdi daha iyi anlaşılıyor ki, 28 Şubat sürecinde birçok geleneksel İslami kuruluş FETÖ’nün önünü açmak için kapatılmış, pek çok güzel insan yurt dışına sürülmüştür. Bu köksüz, hormonlu, bir geleneğe dayanmadığı için içeriği istenildiği gibi doldurulup şekillendirilen örgütlerin Afrika’daki örneği Boko Haram’dır. Ortadoğu’daki yansıması DAESH’dir. Tüm bu yapılar, bir tarihe, bir geleneğe, bir medeniyete referans vermeyen; bütün bir oluşumunu, varlığını yeni türemiş bir lidere borçlu olan yapılardır. Tabii ki siz bütün bir İslam geleneğini, İslam medeniyetini, bu medeniyetin geleneksel kurumlarını ortadan kaldırdığınızda bu tür gayri meşru/terörize hareketlere İslam adına yol vermiş olursunuz. Onların da amacı tam da budur. Çünkü onlar için en büyük engel bu köklü, test edilmiş, güvenilir kurumlardır. Nevzuhur, türedi, köksüz oluşumlara karşı panzehir veya olması gereken, tarihî kökleri olan, bir kişiye/örgüt liderine sorgusuz itaate, bu yoldan mankurlaşmaya davet eden değil, bir geleneğe dayanan ve o geleneğe davet eden geleneksel kurumlara sahip çıkmaktır.

Dördüncüsü, 28 Şubat Türkiye’de herkese bir şey öğretti; kendi meşrebinde, kabuğunda, çeperinde kalarak bir siyasal söylem iktidar olamaz! AK Partili yıllarda bize bir şey öğretiyor, sadece Türkiye için politikalar üreterek, Türkiye yönetilemez. Türkiye’nin iddiası son derece büyüktür. Nedir o iddia? Dünya beşten büyüktür. Bu küresel sistem için çok büyük tehdittir. Eğer küresel sisteme böyle devrimci bir itirazınız varsa, dünyanın her tara-

fındaki oluşumlarla ve gelişmelerle mutlaka yakın ilişki içinde olmamız gerekir. Nasıl Irak'ın işgali için işgal politikaları olarak küresel koalisyonlar kuruluyor; bu ülkelere yöneticiler, iş adamları, gazeteciler burslarla, özel programlarla küresel aktörler tarafından yetiştiriliyorsa bizim de çok benzer bir şekilde bunları yapmamız gerekmektedir. Sadece Türkiye için politikalar geliştirerek Türkiye yönetilemez. Çünkü Türkiye kendi başına bırakılabilir bir ülke değil. Türkiye'nin küresel bir vizyonu, iddiası varsa ki Allah'a şükür var dolayısıyla tüm dünyada buna dair buna uygun politikalar geliştirilmelidir. Batılı güçler kendi şer/emperyal amaçları için küresel işgal koalisyonları kuruyorlar. Bu düzeni sürdürmek için tüm ülkelere yönelik elitler yetiştiriyorlar. Buna karşı daha adil bir dünyada yaşamak istiyorsak Türkiye ve benzer ideale sahip ülkeler de küresel adalet koalisyonları kurmalı, tüm dünyada küresel adaleti savunan elitlerin (yönetici, gazeteci, yazar, akademisyen ...) yetiştirilmesi için çaba sarf etmelidirler.

Beşincisi, gerek 28 Şubat sürecinde gerekse sonrasında her an ulusal ve küresel düzeyde çoğulcu demokratik özgürlükçü kesimlerle koalisyonlarımız, yakın ilişkilerimiz olmalıydı/olmalıdır. Kimseyle alsa köprüleri atmamalıyız. Türkiye'de ve uluslararası arenada farklı düşünce, ideoloji, inanç ve yaşayış biçimlerine sahip ama özgürlükçü ve çoğulcu, insanlığı tahakküm altına almaya çalışan değil, birlikte yaşamayı hedefleyen kesimlerle yakın diyaloglarımız olmalı. Yine bu durumla ilişkili olarak, küresel bir vizyonumuz olduğuna göre bizim inşa etmemiz gereken şey, tüm dünyada küresel adalet komisyonları olmalıdır. Adaletsizliğe, dünyadaki zulme, dünyada ki yanlışla karşı, gidişata karşı yapılara karşı eleştirimiz varsa bunu tek başına yapabilmemiz mümkün değildir. O nedenle dünyanın her tarafında bizim gibi düşünen insanlarla iş birliği hâlinde olmamız gerekir. Gerçekten ben insanlığın özü itibarıyla bireysel düzeyde iyi olduğunu düşünüyorum. Dünyanın her tarafında iş birliği yapabileceğimiz her tarafında iyiliğe güzelliğe katkıda bulunacak insanlar var. Bu bağlamda sivil toplum örgütlerimiz, düşünce kuruluşlarımız, esnaf odalarımız, sendikalarımız, hukuk platformlarımız sadece Türkiye'de bu tür programları değil küresel düzeyde bu tür programları düzenlemeli ki her taraftan adaleti, huzuru, barışı isteyen küresel adalet komisyonları kurabilelim.

Mahmut Arslan

HAK-İŞ Konfederasyonu Genel Başkanı

28 ŞUBAT KARŞISINDA SENDİKAL MÜCADELE

Türkiye Cumhuriyeti'nin yakın siyasi tarihine baktığımızda, maalesef darbeler tarihini de birlikte görüyoruz. Türkiye sendikal hareketinin hukuki olarak ortaya çıktığı ilk tarihten bugüne yaşadığımız darbe ve darbe girişimlerine ilişkin sendikaların tutumlarına kısaca değinmek istiyorum.

28 Şubat'ı daha iyi anlamak ve bundan sonraki süreçleri daha iyi algılamak için tüm bu darbeler serüvenini anlamaya ihtiyaç vardır. Ben tebliğimde sadece sendikal hareket, sivil toplum ve darbe ilişkileri üzerine bir değerlendirmede bulunacağım.

Türk-İş, 1952 yılında kurulmuştur. 1960 darbesine kadar Menderes hükûmeti ile Türk-İş arasında son derece sıcak bir ilişki vardı. Adnan Menderes, Türk-İş Başkanı Nuri Başer'i çok takdir ediyor, çok sıkı iş birlikleri kuruyordu. Türk-İş, o zaman tek konfederasyondur ve devletin, kamunun tüm imkânları Türk-İş için açtı. Türk-İş, sendikacılık faaliyetleri kapsamında hızlıca geliştiriliyordu. **Türk-İş-Menderes ilişkisi 27 Mayıs gecesi bir anda değişmiştir.** 28 Mayıs günü, Türk-İş olağanüstü toplanmış ve genel başkanı Nuri Başer'i görevden almıştır. Gerekçe olarak, 11 Mayıs günü Nuri Başer'in Adnan Menderes'e kendisine sevgi saygı ve sadakatlerini bildiren bir telgraf çekmesi olarak gösterilmiştir. Bu telgraftan dolayı Nuri Başer Türk-İş Başkanlığından alınmıştır. Türk-İş Genel Sekreteri de telgrafı sakladığı için görevden alınmıştır. 28 Mayıs günü Türk-İş darbeyi desteklediğini, hatta 27 Mayıs darbesini desteklemenin bir vatanseverlik görevi olduğunu ifade eden açıklama yapmıştır. Bütün yöneticileri alyanslarını o zamanki Maliye Bakanına teslim ederek, sürece maddi olarak da katkı sunmak istediklerini ifade etmişlerdir. Türk-İş bununla yetinmeyip bütün üyelerinden birer yevmiyelerini darbeye destek olmak için vermelerini istemiştir. **26 Mayıs günü, Menderes'in en yakınında olanlar 27 Mayıs günü onu yüz üstü bırakmışlardır.**

1971 Muhtırası da aynısıdır. O muhtıradan hemen sonra Türk-İş ve DİSK sıraya girerek darbeci generalleri kutlamışlardır. DİSK o dönem diyor ki, askerlerin göreve el koyması bizim için büyük bir kıvanç kaynağıdır, çünkü laik Türkiye'ye sahip çıkmışlardır. Türk-İş de benzer bir şekilde bu muhtıraya asla bir muhtıra denmemesini ve bunun desteklenmesini söylemiştir.

12 Eylül ise daha vahim bir tablo çıkartmıştır. 12 Eylül darbesi ile birlikte darbeciler, HAK-İŞ'i, DİSK'i ve diğer konfederasyonları kapatmışlar, mal varlıklarına el koymuş-

lardır. HAK-İŞ'in o dönemde her şeyine el koydular. Ancak Türk-İş'i serbest bıraktılar. Türk-İş'in Genel Sekreteri, Bülent Ulusu hükûmetinin Çalışma Bakanı olarak görev aldı. Türk-İş Genel Başkanı o dönem ILO'da şu konuşmayı yaptı; "Sakin 12 Eylül'e darbe demeyin." ILO'da yani Uluslararası Çalışma Örgütünde bütün dünya sendikalarına seslenerek 12 Eylül'ün darbe olmadığını ifade etmiştir. "Bu darbe değildir, bu Türkiye'nin terörden kurtulması için Türkiye Cumhuriyeti'ne sahip çıkan askerlerin bir vatanseverlik görevidir" demiştir. Konuşmasının devamında askerî cuntacılarla anlaşmış olduğunu ifade ederek bir anayasa çalışmasının da yapıldığını, anayasa çalışmasında da yer aldıklarını ve çalışma hayatına ilişkin herhangi bir olumsuzluğun olmayacağını güvencesinin kendilerine verildiğini ifade etmiştir.

Peki süreç nasıl işledi? **Bülent Ulusu hükûmeti bizim sendikal dünyada elde ettiğimiz kazanımlarımızın büyük çoğunu elimizden aldı.** Sendika kurmayı ciddi bir biçimde zorlaştırdılar. Yüzde on barajları getirdiler, ikramiyelerimizi sınırlandırdılar, kıdem tazminatına tavan getirdiler. Sendikal üyeliklerin noterden yapılması şartı getirdiler. Bütün bu düzenlemeler Türk-İş'in tek konfederasyon olması üzerine kurulu bir sistemi gösteriyordu. O dönem dışlanmış ve baskılara maruz kalmış bir kişi olarak söylüyorum, bir sendikal faaliyet yaptığımızda hemen asker ve polis müdahale ediyordu. Suçumuz da o zaman çok yaygın olan söylem İrancılık, Humeynicilik gibi şeylerdi. **Her faaliyetimiz yasaklandı ve yargılandık. 12 Eylül hem çalışma hayatına çok ağır bir darbe vurdu, hem de sendikal hareketi ciddi manada zayıflattı.** Tek konfederasyon Türk-İş kaldı. DİSK öyle bir umuda kapıldı ki o dönem, darbecilerin teslim olun çağrısına uyan DİSK'in bütün yöneticileri İstanbul Selimiye kışlası önünde teslim olma sırasına girdiler. Teslim olursanız serbest kalacaksınız sözüne inanarak teslim olan herkes uzun süre yargılandı.

HAK-İŞ'in Yöneticileri, sendikalarımıza yapılan baskınlarla yakalandı, neyimiz varsa elimizden alındı ve Konfederasyonumuz kapatıldı. Daha sonra 1981 yılında Konfederasyonumuzu tekrar açtık. Ancak sendikalarımızda hiçbir şey bulamadık. Eskiden logomuz bir hilal içerisinde yeşil zemin cami minaresi ve fabrika bacasıydı. Erbakan Hocamızı rahmetle anıyorum, o günkü maddi manevi kalkınmayı, bağımsızlığı ve emeği de temsil eden bir logomuz vardı. Bu logo ile bir arkadaşımız Mamak Sıkıyönetim Komutanlığına gidiyor, oradaki bir komutan "Kardeşim bu logo ile gelme HAK-İŞ açılmaz" diyerek o dönemin fikrini zikretmiştir. Nedeni sorulduğunda, "Burada cami var, yeşil var, fabrika da var bu adamların bunlardan rahatsız olduğunu bilmiyor musun" diyor. Arkadaşımız, logolu antetli kâğıt yerine, düz bir beyaz kâğıtla başvuruyu yapıyor ve HAK-İŞ böylece tekrar açılıyor.

Bunu şu nedenle anlattım, Türkiye’deki demokratik süreçlerin karşılaştığı zorlukları, darbeleri konuşurken sivil toplumun sendikal ayağına bu çerçeveden bakmak gerekiyor. Ne yazık ki, Türkiye’deki bir takım sivil toplum kurumu denilen meslek kuruluşlarının ve özellikle de sendikaların, tarihsel olarak çok ciddi eleştirilmesi gereken yönleri vardır. 28 Şubat, tüm bu süreçler içerisinde bizim için bir turnusol kâğıdı gibidir. 28 Şubat sürecinin en başından sonuna kadar aktif bir sendikacı olarak yaşadıklarımız aslında postmodern değil bildiğiniz bir darbe olduğunu göstermektedir. Bu darbe, ne yazık ki sözde sivil ayak tarafından gerçekleştirilen bir darbedir. O yüzden de **burada sendikaların ve sivil toplumun bu darbeye kullanılmış olması Türkiye sendikacılık hareketi için bir utanç kaynağıdır. Çünkü, 28 Şubatçılara en çok destek verenler kendilerinin ifadeleri ile kurdukları “Beşli Çetedir”.** TİSK’in eski Genel Başkanı merhum Refik Baydur’un kendi ifadesi ve itirafıdır, beşli çeteyi neden kurduklarının gerekçesini açıklarken, “Biz günlük sorunlarımızı unuttuk, sendikal yapıdaki tartışmaları unuttuk, krizleri unuttuk tek bir şeye odaklandık; devleti ve rejimi koruma” diyor. Ne oldu da rejim korunmaya gerek duyuldu? Bir algı operasyonuna kapıldılar. Ne yazık ki Refik Baydur’un öncülüğündeki bu Beşli Çete o kadar gemi azıya aldı ki MGK kararlarının uygulanmasını takip etmek için İzleme Komitesi kurdular. Bu izleme komitesi kimlerden oluşuyordu, Türk-İş, TİSK, TOBB, TESK ve DİSK. **HAK-İŞ’in Demokrasi İzleme Komitesi kurulması taleplerini reddediyorlar.** Öncelikle MGK kararlarının uygulanıp uygulanmadığını izlemek için Türk-İş, TİSK, TOBB, TESK ve DİSK bir komite kurmuşlardır. Bu komiteler kurulduktan sonra İsmail Hakkı Karadayı Genelkurmay Halkla İlişkiler Başkanını Refik Baydur’a gönderiyor. Refik Baydur’un ifadelerinde de bu konu geçmektedir. Diyor ki, “Gönderilen komutan, artık iş sizde, silahsız kuvvetlerde, bu iş sizin üzerinizde siz gerekeni yapacaksınız” diyor. **Tabii askerin işini yapmaya bu kadar gönüllü siviller ve sivil toplum örgütleri olunca askerin de işini kolaylaştırmış oldular. İşte beşli çete bu amaca hizmet etmek için kuruldu.**

HAK-İŞ, o dönem hiçbir brifinge davet edilmedi. Dönemin Başbakanından ısrarla randevu talep etmemize rağmen, hiçbir randevumuz kabul edilmedi. **İşverenlerimize yapılan baskı nedeniyle birtakım işverenlerimiz HAK-İŞ ile arasına mesafe koydular. İşçi-işveren ilişkisini sürdürmek istediğimiz her mecrada önümüze engel çıkarttılar.** Anavatan Partili belediyelerden sendikalarımız tek tek tasfiye edildi. Üstelik Humeynici, irticacı, gerici suçlamasıyla sendikalarımıza saldırdılar. **Başta Bursa olmak üzere binlerce üyemiz HAK-İŞ’ten istifa ettirildi. Bunlar hep darbeye destek vermediğimiz için başımıza geldi.** Bankaların içinin boşaltılmasına, kimi askerlerin bankalara yönetici atanmasına, Türkiye’nin milyarlarca dolarının başka ülkelere gönderilmesine ve ekonomik açıdan yaşanan kayıplara girmiyorum bile.

28 Şubat sürecinde, bizi en çok yaralayan sendikal mücadeleyi birlikte yapmamız gereken, demokratik platformlarda birlikte yer aldığımız sendikacıların da bizden uzaklaşmasıydı. HAK-İŞ o dönem tam olarak büyük bir yalnızlığa itilmişti. **MGK kararlarına karşı ilk tepkiyi ortaya koyan, 5'li çeteye asla eklemelenmeyen, demokrasimiz için bunları bir tehdit olarak gören HAK-İŞ cezalandırılmıştı.** Konfederasyonumuzun o dönemki genel başkanı Salim Uslu'nun bütün bu eleştirileri itirazları yaparken de saygı çerçevesinde yerine getirdiğini belirtmek isterim.

Biz 28 Şubat'ın bir darbe olduğunu ve bu darbenin ayaklarının sadece bir bölümünün gündeme getirildiğini söylüyoruz. 12 Eylül 2010 referandumu, 28 Şubat süreci ve darbelerin yargılanmasının önünü açan bir süreçtir. Biz, Anayasa Referandumunda da HAK-İŞ olarak sahadaydık. "Darbelerin Karanlığından Demokrasinin Aydınlığına Evet" dedik ve 15. maddenin kaldırılmasını sağladık. Peki biz ne istiyoruz? Diyoruz ki, 12 Eylül darbesi ile yapılamayanlar 28 Şubat darbesi ile yapılmaya başlandı. 12 Eylül darbesi yargılamalarında davalara müdahil olma talebimiz kabul edildi. 28 Şubat yargılamalarında müdahil olma talebimiz ise kabul edilmedi. 28 Şubat darbesinin sadece asker ayağı yargılandı. Burada bir oyun var diye düşünüyorum. 28 Şubat yargılamalarının gerekçeli kararlarına baktığımızda aslında yargılanması gereken, hesap sorulması gereken geniş bir kesim vardır. **Sendikalar, Sivil Toplum Kuruluşları, Meslek Örgütleri, basın, yargıçlar, kamu görevlileri siyasetçiler var. Aslında 28 Şubat darbesinin bu sivil aktörleri ne yazık ki mahkemede hesap vermediler.** Türkiye demokrasisi ve ülkemizin geleceği açısından yeni darbelere muhatap olmamak için bu önemli tartışmaları sadece 28 Şubat günü masaya yatırmamız, başka günlerde de bu konuları konuşmamız gerekir.

Son söz, bugün 28 Şubat darbesinin mağdurları ne yazık ki başka bir platformda bir araya geldiler. Ben soruyorum ne oluyor diye? 28 Şubat darbesinde en ağır hakareti gören bakan, bugün bir siyasi parti lideri olarak 28 Şubat'ta başka bir toplantıdalar. 28 Şubat darbesinin yapılmasının en önemli gerekçesi Refah Partisinin bugünkü uzantısı siyasi partinin lideri yine aynı toplantıda saf tutmuş durumda. 28 Şubat gemisine asla binme diyen başka bir siyasi parti lideri de o toplantıda. Refah-Yol hükûmetinin ortağı olan siyasi partinin devamı da orada, 28 Şubat'ın hesabını AK Parti ile sorduk diyen bir başka siyasi parti lideri de orada. Ben şahsen 28 Şubat'ın bu kadar mağduru olmuş isimlerin özellikle 28 Şubat gününe bu toplantıyı neden denk getirdiklerini merak ediyorum. Başka bir gün yok muydu da bugünü seçtiler. Saadet Partisi, her sene 28 Şubat ile açıkladıkları demeçleri bu sene neden esirgedi. Bu soruyu da sormak gerekiyor.

Biz HAK-İŞ olarak, sivil toplum ve sendikaların Türkiye darbeler tarihindeki çok önemli rollerini konuşmaya devam edeceğiz. Amacımız, bugünkü bu aktörleri suçlamak değil. Bunları gündeme getirdiğimizde her seferinde TOBB Başkanı, TİSK Başkanı, Türk-İş Başkanı, DİSK Başkanı bana kızıyorlar. Biz diyorlar 28 Şubat'a karşıyız. Şu anki Başkanlarının hepsi karşı. Şunu yapabiliyorlarsa sözlerimi geri alacağım, genel kurullarınızda çıkıp "Biz 12 Eylül'de, 27 Mayıs'ta, 28 Şubat'ta yanlış yaptık. Yapmamamız gerekenleri yaptık. Sivil toplum ve sendikacılık olarak ihanete uğradık, artık bunu reddediyoruz ve bunun hesabını da soracağız" derlerse teşekkür ederim. Ama yapmıyorlar.

Değerli dostlarım, 27 Mayıs'ta da 12 Eylül'de de 28 Şubat sürecinde de referandum süreçlerinde de meydanlarda hep biz vardık. Biz buralarda görev yapan arkadaşlarımızla bir sorun yaşamıyoruz bizim derdimiz sizin tüzel kişiliklerinizle. TOBB olarak, TESK olarak TÜRK-İŞ olarak DİSK olarak TİSK olarak çıkıp biz darbe süreçlerinde yanlış yaptık özür diliyoruz demenizi istiyoruz. HAK-İŞ olarak sıkıntı çektik, yargılandık, üyelerimizi kaybettik. Hatta 12 Eylül referandumunda "Darbelerin Karanlığından Demokrasinin Aydınlığına" dediğimiz için yargıladılar bizi. Mahkemelerde hesap verdik. 28 Şubat sürecinde görmediğimiz baskı kalmadı. Ama onurumuzu haysiyetimizi asla kaybetmedik. 15 Temmuz'da da meydanlarda sadece biz vardık. 27 Nisan e-bildirisine de ilk tepki gösteren bizdik. Bundan sonrasında da demokrasimiz için millî irademiz için geleceğimiz için onurumuz için mücadele etmeye devam edeceğiz.

Prof. Dr. Muharrem Kılıç

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Başkanı

28 ŞUBAT'TA HUKUK

28 Şubat, postmodern darbe olarak adlandırıyor. Ben bu darbeyi “yeni nesil bir darbe” türü olarak tanımlıyorum. Nitekim bütün şiddet unsurları, lojistik desteği ve dinamikleriyle başlı başına bir darbe olarak karşımıza çıkıyor. Atipik kendine özgü dinamikleri olan bir darbe olarak karışımıza çıkmaktadır. Yakın tarihte yaşanmış 25 yıllık bir serencam söz konusudur. Darbenin mimarları tarafından öngörülen bin yıllık vadenin gerçekleşmediğini görüyoruz. Yani bunun ilanihaye devam edecek bir hendese ya da üstten tepeden inmece bir mühendislik eseri olarak devam edeceğine dair öngörünün akim kaldığını görüyoruz. Ancak bunun ilanihaye sonun kesildiği darbelerin bir daha Türk siyasi dönemi açısından adının anılmayacağını ifade etmenin mümkün olmadığını 15 Temmuz darbesi bize hatırlattı. Sunumumun sonunda 28 Şubat ile 15 Temmuz arasındaki benzerlik ve farklılıklara değineceğim.

Darbe olarak adlandırılan olayları harekete geçiren farklı dinamikler olduğunu görmekteyiz. Bu dinamiklerin başında aslında tarihî bir dinamik geliyor. Bunu yalnızca 28 Şubat darbesiyle değil, topyekûn bir militaristlik bir darbe türü olarak düşünmemiz gerekir. Yalnızca 1960 darbesi değil 1946 yılındaki cunta yapılanmasından cumhuriyet öncesi döneme varıncaya kadar saray darbelerinin özellikle modernleşme sürecinde Osmanlının son yıllarında ortaya çıkan müdahillerin ve darbelerin de anılması gerekmektedir. Darbelerin tarihsel kökleri bulunduğunu ifade etmemiz gerekiyor. Bu yalnızca ulusal alana müdahale gibi değil aynı zamanda küresel de bir sorundur. Demokratik siyasal sistemin zafiyete uğradığı, yalnızca siyasal sistem açısından değil, belki eş zamanlı da değerlendirilmesi gerekmektedir.

Bu kapsamda beş temel alan üzerinden bu dinamikleri tasnif edebiliriz. Bir diğer dinamik olarak sosyo-ekonomik dinamik karşımıza çıkıyor. Sosyo-ekonomik durumun ulusal ekonomik performansla da doğrudan ilişkili olduğunu görüyoruz. Bu aynı zamanda siyasal istikrarın da bir teminatı olarak karşımıza çıkıyor. Bu açıdan bakıldığında bu dinamiğin köklerinin varlık gösterdiğini ifade etmemiz gerekiyor. 28 Şubat darbesi açısından belki en fazla üzerinde durulması gereken sosyolojik dinamik olduğunu söylememiz gerekiyor. Burada ağırlıklı olarak insan hak ve özgürlükleri açısından bu darbenin ortaya çıkarttığı maliyete işaret edeceğim.

Sosyolojik dinamiğin altını özellikle çizerek ifade etmek istiyorum. Zira bu darbe daha önceki darbe tecrübelerinden de farklılık arz eder biçimde toplumun kitlesel anlamda temel değer alanları ile doğrudan çatışan bir darbe türü olarak karşımıza çıkıyor. Yani insanların dinî inançları, kabulleri, gelenekleri ile bütün bunun simgelerini hedef alır biçimde ciddi bir düşmanlaştırma, şeytanlaştırma formunda ortaya çıktığını görüyoruz. Bu sosyolojik etkinin etkili biçimde yansıma noktasında kimisinin sendikal ayakta, kimisinin sivil toplum ayağında, kimisinin akademisyen ve üniversite ayağında olmak üzere militarist irade ile aynı tarafta saflaşan bir kötücül şer cephesinin oluştuğunu görüyoruz. Bu yönüyle aslında sosyolojik dinamiğin harekete geçirildiğini yani bir anlamda sosyolojinin de temel hareket noktası olan toplumsal yapıyı dönüştürme saikinin harekete geçirildiğini görüyoruz.

Bu noktaya siyasal dinamik açısından baktığımızda, bunun da köklerinin her dem mevcut olduğunu ifade etmemiz gerekiyor. 1980 darbesi sonrası ortaya çıkmış olan ve halen cari olan 1982 Anayasasında da görüldüğü üzere anayasal düzenin kurgusunda temel motivasyon “siyasal alanın işlevsizleştirilmesi”dir. Yani apolitik bir biçimde tüm siyasal dinamiklerin, aktörlerin ve figürlerin değersizleştirildiğini görüyoruz. 1980 sonrası ortaya çıkan bu anayasal kurguda da aslında bütün bu siyasal alanın hap-sedilmesi/sınırlandırılması motivasyonuna dayandırıldığını ifade etmemiz gerekiyor. Bu noktada nasıl mekanik olarak icra edildiğini sorgulayabiliriz. 28 Şubat’ta da olduğu üzere birtakım vesayet odaklarını hareket geçirmek suretiyle bu mekaniğe işlevsellik kazandırıldığını görüyoruz. Bunların en önemli aktörlerinden birisi o dönem için de geçerli olan üniversiteler olarak karşımıza çıkıyor.

Bir TV programında bir hocamızın ifade ettiği üzere üniversiteler aslında 28 Şubat darbesinin laboratuvarı niteliğindedir. 28 Şubat sürecinde gün aşırı, haftada bir veya daha fazla sürekli olarak üniversitelerden başörtüsü/inancı nedeniyle üniversitelere alınmayanların görüntülerini basın üzerinden geniş kitlelere yayarak tabiri caizse “simgesel şiddet” yarattıklarını söylememiz gerekiyor. Burada simgesel şiddet belki fiziksel şiddet boyutuna varmıyor ancak diğer darbelerden farklılık arz eder biçimde yeni nesil darbe türünde baktığımız zaman simgesel şiddetin bütün unsurlarının kullanıldığını görüyoruz. Toplumun temel değer alanlarına ilişkin logoların, renklerin yasaklanmasının simgesel şiddet unsuru olarak ortaya çıktığını ifade edebiliriz. Hak ihlalleri açısından baktığımızda eğitim hakkından sağlık hakkına; ifade özgürlüğünden basın özgürlüğüne hatta yaşam hakkına varıncaya kadar birçok hak alanında ihlallerin farklı biçimlerde farklı tarihlerde ortaya çıktığını görüyoruz. Özellikle altı çi-

zilmesi gereken durumlardan bir tanesi ise kamu hizmetlerine girme hakkı açısından baktığımızda fişlemelerle, etiketlemelerle insanların tehdit edildiğini, görevlerinden el çektirildiğini yer değiştirmelerin yapıldığını bu doğrultuda ihlallerin ortaya çıktığını görmekteyiz.

Siyasal dinamik açısından baktığımız zaman hak ihlallerini doğuran neticeleri ortaya çıkaran temel faktörlerin başında da demokratik siyasetin felç edilmesi/paralize edilmesi düşüncesine dayandığını söylememiz gerekiyor. Bir anlamda evrensel demokratik hukuk sisteminin ilkeleri olarak hem hukuk devleti hem de hukukun üstünlüğü ilkesinin berhava edildiğini görmekteyiz. Jüristokrasinin yani bir yargısal aktivizmin varlık gösterdiğini de söylememiz gerekiyor. Yargıçlara verilen brifinglerde bütün illerin cumhuriyet başsavcılarını toplayarak bir bildirgeye, “laiklik” bildirgesine, imza attırdıklarını biliyoruz. Bunun üzerinden verilen telkinler ve talimatlarla yargısal alanı da tanzim etmek ve yargı adaletini felce uğratma şeklinde tecelli ettirdiklerini görüyoruz. Bir bütün olarak baktığımız zaman aslında bütün bu gerçekleştirilenlerin hukukun araçsallaştırılması olarak karşımıza çıktığını görmekteyiz. İstedığınız biçimde hukuku yasayı kanunu yorumlatmak suretiyle istediğiniz amacı istihsal etme durumunun ortaya çıktığını ifade etmemiz gerekiyor.

Burada siyasetin dinamik boyutuyla baktığımızda aslında egemenlik hakkının kullanılması noktasında Anayasa'mızın 6. maddesinde de yer aldığı üzere egemenliğin kayıtsız şartsız milletin olması ilkesi düsturunun bir açıklaması olarak karşımıza çıkan, hiçbir kimse veya zümreye egemenliğin kullanılmasının devredilemeyeceği ifade edilmekle beraber bu süreçte ne yazık ki bu yetkinin bu yetkiyi kullanmaması gereken kişilerin elinde bir yetki aşımıyla kullanıldığını görüyoruz. Bu durumun kuvvetler ayrılığı prensibine de aykırılık arz ettiğini ifade etmemiz gerekiyor. İcrai organların, yürütme organlarının, yargısal organlarla iş birliği çerçevesinde, kuvvetler ayrılığı prensibince bir denge denetleme unsuru olarak karşımıza çıkmadığını brifinglerle talimatlandırıldıklarını görüyoruz.

Üniversiteler bu işin laboratuvarı olarak karşımıza çıktığını ifade etmiştim. Burada yalnızca üniversitelere girişte dinî inançları çerçevesinde bir kısıtlamanın ortaya çıkmadığını, yanı sıra kat sayı uygulaması ile aslında nesillere sâri biçimde Türk eğitim sisteminde onarılması güç tahribata yol açtığını ifade etmemiz gerekiyor. Çalışma hakkına ilişkin olarak da ciddi kısıtlamaların ve engellerin ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Özellikle görev yeri değişikliği kimi zaman tehditlerle kimi zaman fiilen uygulan-

mak suretiyle çalışma hakkı açısından engellemelerin hak ihlallerinin ortaya çıktığını söylememiz gerekiyor. İfade özgürlüğü ve örgütlenme haklarının ihlali noktasında da kimi sivil toplum örgütlerinin sakıncalı olarak kabul edilen bir dönemin rejim zihniyeti yüzünden sivil toplum alanının bloke edildiğini, kapatmalara maruz bırakıldığını ifade etmemiz gerekiyor. Basın özgürlüğü açısından baktığımız zaman, akreditasyon uygulaması yapılmak suretiyle bazı basın yayın organlarının sistem dışı bırakıldığını biliyoruz.

Kamu hizmetlerine girme hakkı açısından daha önce de belirttiğim üzere, temel ilke aslında görevin gerektirdiği niteliklerin aranması iken bunun dışında başkaca ayrımlar temelinde birtakım kısıtlamaların getirildiği belirtmek isterim. Sağlık hakkının ihlali açısından, trajik bir tablo olarak merhum Medine Bircan'ı ifade edebiliriz. Sağlık hizmetlerinden o dönem başörtüsü nedeniyle yararlandırılmadığı için yaşamını yitiren Medine Bircan açısından aynı zamanda yaşam hakkının da ihlal edildiğini ifade etmemiz gerekiyor. O dönem sıklıkla karşımıza çıkan bu ihlaller nedeniyle çokça mağdur olduğunu ifade etmemiz gerekir.

Ayrımcılık ilkesi açısından Anayasa'mızın 10. maddesine baktığımız zaman kanun önünde eşitlik ilkesinin sayma usulüyle değil geniş biçimde kişilerin din, dil, ırk, renk ayrımı yapılmaksızın eşitliği ilkesi kabul edilirken bu noktada din, mezhep ve inanç merkezinde ciddi ihlallerin yapıldığını söylememiz gerekiyor.

Son söz olarak şunu ifade etmek isterim. Darbelere dair bütün durumlar aslında insan hakları sorunu olarak karşımıza çıkıyor. Ortaya çıkan hak ihlalleri tablosuyla birlikte insan hakları sorunu olarak literatürde kaydedilmiştir. Buna ilişkin olarak ne yazık ki işin sosyolojisi, siyasal dinamiği açısından yapılması gereken çalışmaların yeterince ilgi görmediğini ve üzerine çalışılmadığını da üzüntüyle ifade etmek isterim. 28 Şubat'tan 15 Temmuz'a kadar ortaya çıkan bu tarihsel koridorda bunu var eden şeyin ne olduğunu 15 Temmuz'u yaratan FETÖ cuntasını var eden dinamiğin köklerinde ara-
mak gerekiyor. Aslında 28 Şubat'ın ortaya çıkardığı siyasal alanı hapseden bakış açısını görüyoruz. Çünkü toplumsal değer alanlarına yönelik bu bakış açısı, bu sınırlandırıcı ihlal edici bakış açısı bu türden yapılanmalara güç kazandırdığını, kolektivist vesayeti ortaya çıkardığını söylememiz icap ediyor.

Av. Hüsnü Tuna

Avukat - AK Parti Konya 23. Dönem Milletvekili

SİVİL TOPLUMUN 28 ŞUBAT'LA İMTİHANI

Sivil toplumun bir darbeciler kulvarında yer alanları, bir de darbenin hedefi olan sivil toplum tarafları vardır. Darbenin hedefi olan sivil toplum yanı sıra bir de panelimizin konusu fark ve devamlılık yani darbeler arasındaki benzerlikler ve farklılıklara dair de birtakım şeyler söylemek istiyorum. Malum olduğu üzere, hepimiz biliyoruz darbeciler darbelerini meşru bir zemine oturtmak için çaba sarf ederler. Halk nezdinde ya da toplum üzerinde yapılan hukuksuzluğa karşı direniş engellensin diye bir meşru zemin çabası her daim olmuştur. 80 darbesinde her iki tarafa da aynı merkezden silah verilerek öğrenci olaylarını sağcı solcu sınıflamasıyla geliştirerek olayların büyütüldüğünü biliyoruz. Nitekim 12 Eylül hareketiyle olaylar birden kesilince madem böyle niçin bu saate kadar beklediniz sorusuna karşılık Kenan Evren'in, sürecin olgunlaşmasını bekledik sözü meşhurdur.

28 Şubat, bugün 25. yılını hatırladığımız ya da unutmadığımız bir sürecin adıdır. Meşrulaştırma süreci 28 Şubat için de olmuştur. O konuya değinmek istiyorum. 80 darbesini yapanlar ülkenin ileriye dönük siyasal yapısını organize etmek istediler ve seçimlerde birçok siyasiyi bloke ederek seçilmelerini engellediler. Buna rağmen yine muhafazakâr siyasal yapının birinci parti olarak çıkmasını engelleyemediler. Darbecilerin, 1980 sonrası süreçte gerçekleştirecekleri uygulamaların bir işareti mahiyetinde idi. Nitekim 80 sonrası iktidara gelen muhafazakâr siyasal yapı, Türkiye'nin vesayet sistemini organize eden ve destekleyen kurumlara müdahale etmeye başladığı anda işaret fişliğini yaktılar. Rahmetli Özal MİT müsteşarını değiştirme iradesini ortaya koyduğu zaman, 1988 yılıydı sanıyorum, parti genel kurulunda suikaste maruz kaldı. O eylem, müteakip dönemde gerçekleşmesi planlanan 28 Şubat'ın ilk işaret fişegidir. Darbeciler 28 Şubat'ın, yani 80 sonrası yapılacak darbenin, neye bina edilmesi gerektiği hususunu muhafazakâr siyasetin gelişmesiyle şekillendirdiler ve irtica üzerinden korkusu- tehlike üretmeye karar verdiler. Malum olduğu üzere 80'li yılların sonunda askerliğini yapan insanlar bilirler, askerî birliklerde eğitim tatbikatlarında "düşman kuvvetlerini" "kırmızı kuvvetler" olarak nitelendirilirdi. 80'li yılların sonunda NATO'da Türkiye'de ve üçüncü dünya ülkelerinde darbeleri organize eden, darbecileri arkadan yöneten NATO'nun konseptinde düşman hedefi değiştirildi. "Yeşil kuvvetler" yani "İslam Dünyası" düşman konseptine oturtuldu. Türkiye'deki darbecilerde 28 Şubat darbesinin böylece irtica zeminine oturtulmasında karar kıldılar.

1989 sonlarında Başbakanlığa Millî İstihbarattan bir yazı gelir. Yazıda, önümüzdeki günlerde Türkiye’de bir kısım cinayetler işlenecek, bu cinayetler yurt dışından getirilen tarikat mensupları tarafından işlenecek mesajı vardır. Yazı ayrıca birtakım isimler de barındırır. Bahriye Üçok, Muammer Aksoy, Çetin Emeç, Turan Dursun vb. kişilerin öldürüleceği yazıda belirtilmiştir. O yazının Başbakanlığa ulaşmasından itibaren bir ay geçmeden 1990 yılının Ocak ayında Bahriye Üçok öldürüldü. Cinayet kitap içerisinde gönderilen bir patlayıcı ile gerçekleştirildi. Daha sonra devam eden süreçte Çetin Emeç, Muammer Aksoy, 93’te Turan Dursun, 94’te Uğur Mumcu öldürüldü. Bu kişiler, laiklik hassasiyeti yüksek olan insanlar olarak bilinirler. Bu cinayetler, 90’lı yıllarda İsraili yöneticilerin ifadesiyle Türk Mossad’ı yani Mili istihbarat içerisinde faaliyet gösteren ve Türk Mossad’ı olarak nitelendirilen CIA ve Mossad ekiplerince gerçekleştirilmiş cinayetlerdir. Hâl böyle olmasına rağmen, o günün gazetelerini gören arkadaşlar bilirler ki, Çetin Emeç, Muammer Aksoy, Turan Dursun öldürüldükten sonra şeriatçı güçler öldürdü diye gazetelerde büyük puntolarla haber yapılmıştır. Bahriye Üçok öldürüldükten sonra laiklik karşıtı güçler tarafından öldürmüştür şeklinde başlıklar atılmıştır. ***Bu süreçte laiklik tehlikesinin boyutlarını gösteren bir cinayet serisi olarak bunlar işlenmiştir.*** 94 yılının sonlarında yapılacak olan mahalli seçimler çok önemliydi. O mahalli seçimlerde Refah Partisi’nin büyük çoğunlukla belediyeleri almasıyla, bence, darbeciler darbe sürecini biraz daha hızlandırdı. 95 genel seçimlerinde Refah Partisi’nin kaybetmesi için gereken her şeyi yaptılar. Hatta Taksim’de birlikte mitingler yaptılar. Ama 1995 seçimlerinde Refah Partisi’nin birinci parti olarak sandıktan çıkmasını engelleyemediler. 1996 yılında Refah Partisi’nin hükûmet kurmasını engellemeye çalışmalarına rağmen, Refah Partisi Doğru Yol Partisi ile koalisyon yaparak hükûmeti kurdu. Bu son olayla birlikte hazırda bekleyen cuntacılar darbenin kararını verdiler. 28 Şubat Darbesi, Millî Güvenlik Kurulu kararıyla ilan edilmeden önce “Avrupa Birliği’nden”, “İsrail’den” gelen istihbarat örgütleri heyetler, Türkiye’de Genel Kurmayda Çevik Bir ve ekibiyle görüşmeler yaptılar. Yine aynı dönemde Amerika’dan heyetler gelerek görüşmeler yaptılar. Özellikle Avrupa Birliği’nden gelenlerin yaklaşımı çok ilginçtir. Görüşmelerde bu Refah Partisi Doğru Yol Partisi hükûmetini kan dökmeden nasıl değiştireceksiniz, o konuda bilgilendirilmek istediklerini beyan etmişlerdir. Darbeciler 28 Şubat’ı nasıl yapacaklarına dair bilgiler vermişlerdir.

28 Şubat’tan önce Genelkurmay Başkanı İsrail’e giderek “İsrailin” onayını almıştır. 28 Şubat MGK toplantısından sonra Çevik Bir, Amerika’ya giderek “darbecilere -bizim çocuklar- gözüyle bakan derin Amerika’nın onayını almıştır. Böylece izinler alındıktan sonra 28 Şubat darbesi uygulamaya konulmuştur.

Sivil toplum kısmına gelecek olursak, 28 Şubat darbesi laiklik hassasiyetine bina edildiğini ifade etmiştik. Bunun bir unsuru da laiklik gelişmelerini İran'ın Türkiye'ye din ihracı ya da sistem ihracına dayalı var olan gelişmeler olduğu algısı oluşturmak suretiyle İran menşeli irticanın Türkiye'de düşman hâline getirilmiştir. 28 Şubat darbesi bunun üzerine bina edilmeye karar verildi. Aslında 90lı yılları hatırlayanlar bilir, 1984'te Şemdinli'de eylem kararı olarak Türkiye'deki yurt içi eylemlerini başlatan PKK'nın da ülke içerisinde yoğun eylemleri olmasına rağmen, birinci tehdit olarak irticanın-muhafazakâr siyasetin- gösterilmesi bu darbenin nedenini ortaya koymaktadır.

Millî Güvenlik Kurulunda darbecilere verilen brifinglerde darbenin sebebinin açıklanan bir resim vardır. **Boynunda poşu bulunan üzerinde otomatik kurşunların dizili olduğu elinde silah olan bir PKK militanı, arkası dönük önü ileriye dönük. Onun yanında darbenin hedefi olan ve 1. Tehdit olarak algılanan başı takkeli, çember sakallı, elinde tesbih olan bir T.C. vatandaşı vardır.** Bu, Darbenin açık bir şekilde kimleri hedef aldığını gösteren bir sembol niteliğindedir. Bir diğer sembol de darbecilerin irticaya karşı bilgilendirildiği brifinglerde sunulan irticacı gruplardır. Kimdir bu gruplar: Millî Görüşçüler, Millî Nizam Partisi, Millî Selamet Partisi, Refah Partisi, Millî Gençlik Vakfı, Avrupa Millî Görüş Teşkilatı, Radikal İslamcılar, Müslüman Gençlik, İslami Hareket, Kaplancılar vs. Aynı listede irticacı olarak tanımlanan tarikatlar: Nakşibendi, Kadirilik, Süleymancılık, Nurculuk, Işıkcılık. Bakınız bunların hepsi, özellikle Millî Görüşçüler adı altında sunulanların hepsi, Türkiye'de veya yurt dışında faaliyet gösteren legal-yasal kuruluşlar olmasına rağmen, irticai tehlikenin öncülerini olarak sunulmuşlardır.

28 Şubat'taki irtica tehlikesiyle İran ilişkilendirilmesi 2013 yılı 17-25 Aralık'ta Fetöcüler tarafından "polis-yargı darbe girişiminin de" aynen kullanılmıştır. 17-25 Aralık'ta hazırlanan dosyaların içerisine baktığınız zaman darbe/ kumpas iddianameleri, İran ajanlarının AK Parti iktidarı tarafından kamu kurumlarına yerleştirildiği ve bunların üzerinden Türkiye'nin İranlaştırılacağı tezine dayanmaktadır. 2010'lu yıllarda 17-25 Aralık'ı organize edenlerden Fetöcü Ali Fuat Yılmaz'ın, 28 Şubat'ta irticacı grupların darbecilere brifingle bildirilmesini ben üstlendim diyen açıklaması vardır. Ali Fuat Yılmaz'ın açıklamalarından Fetöcü ve emniyet içerisindeki Mossad'ın temsilcisi olan tiplerle asker içindeki NATO'nun temsilcilerinin birlikte, müştereken ve müteselsilen 28 Şubat darbesini organize etmiş oldukları anlaşılmaktadır. Bir diğer önemli nokta, 28 Şubat darbesi sürecinde ordudan atılanların da müdahil olduğu 28 Şubat davasını müdahiller vekili olarak takip edenlerden birisiyim. Müdahil vekili olarak sanıkların savunmalarının büyük bir bölümünü inceledim. Sanıkların bir çoğu, biz askeriye

fetöçüleri attık dediler. Askeriyeden o dönemde atılan askerlerden hiçbirisinde Fetö ile iltisak bulunmamıştır. Atılanların hepsi ya hanımı başörtülü ya çocuğu başörtülü ya kendisi namaz kılıyor vs. diye atılmıştır. Esas Fetö örgütü ile iltisaklı askerlerin, 28 Şubat darbesi sürecinde harp akademilerine alınarak yüksek rütbelere geçişlerinin sağlandığı ortaya çıkmıştır. Çünkü 15 Temmuz darbesini gerçekleştiren üst düzey generallerin, amirallerin vs. büyük çoğunluğunun 97,98,99 ve 2000’li yıllarda harp akademilerine girdiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla 28 Şubat darbesi de FETÖ, ABD, İsrail, NATO iş birliği ile gerçekleştirilmiş bir darbedir. 15 Temmuz ve ondan önceki 17-25 Aralık darbesi de FETÖ, ABD, İsrail birlikteliğiyle gerçekleştirilmiş darbe girişimleridir.

28 Şubat’ta darbeci Batı Çalışma Grubunun çalışma prensiplerini Yavuz Psikolojik Harekât Planlarıyla organize etmişlerdir. Bu durum andıç olarak kamuoyuna yansımıştır. Bu hareket planında darbenin uygulama yöntemini şöyle açıklanmaktadır; **“hareket tasarısı, psikolojik hareket teknik ve kurallarına uygun vasıta ve yöntemleri kullanarak devlet çapında seçilen hedeflere yönelik psikolojik hareket faaliyetlerini gerçekleştirmek”** tarzında olacaktır. Hareket tasarısında hedef kitleler açıklanmıştır. Bu operasyonun hedef kitleleri: *“düzenli camiye giden vatandaşlar, diyanet işleri başkanlığı personeli, ilahiyat fakültesi öğrencileri ve öğretim üyeleri, imam hatip okulları öğrencileri ve öğretim üyeleri, kuran kursu öğrenci ve hocaları, tarikat ve cemaat mensupları ve bu grupların etkisi altında kalmış vatandaşlarımız, irticai faaliyetler nedeniyle ceza ve tutuk evlerinde bulunan hükümlü ve tutuklular ile onların aileleri ve yakınları”*dır. 28 Şubat darbesinin kimlere yapıldığını açıkça gösteren şeylerden biriside başörtüsüdür. 28 Şubat deyince tabii ki başörtüsü gündeme gelmemesi mümkün değildir. Gündeme geldiği zamanda yeni nesil, “çok abartıyorsunuz bu hususu yani sürekli başörtüsü sorunundan bahsediyorsunuz” diyerek serzenişte bulunur ya da hadiseyi küçümseyen söylemler de bulunurlar. 28 Şubat’ın hedefi laiklik karşıtı güçlerin(!) “muhafazakâr vatandaşların” etkisiz hâle getirilmesi ve tehlikeli hâle geldiğinin gösterilmesiydi. Başörtüsü bunun müşahhaslaşmış şekliydi. Her ne kadar MGK sunumunda irticanın birinci tehdit hâline “sakallı tesbihli,takkeli” vatandaş üzerinden algı oluşturulmak istenmiş ise de darbe uygulamasında “başörtüsü ve başı örtülü vatandaşlar “ irticai bir tehlike kabul edilmek suretiyle onların üzerine bina edilmiştir. Bu nedenle 28 Şubat darbesinin asıl hedefi-mağdurları ya da ezilenleri hanımlar ve kız çocuklarıdır. Onun için başörtüsüne ve başı örtülülere yapılanlar hiçbir zaman unutulmamalı unutturulmamalı ve sürekli gündeme getirilmelidir.

Emin Pazarcı

AKŞAM Gazetesi Ankara Temsilcisi

28 ŞUBAT VE MEDYA: DARBENİN SÖYLEMSEL ANALİZİ

Ben içerisinde bulunduğumuz bu mekânın, Ankara Ulucanlar Cezaevi'nin sakinlerinden biriydim. Bundan 40 yıl önce 1980 darbesine giden süreçte, bizi burada bir süre misafir ettiler. Küçük küçük koşullarda 200-250 kişi kalıyorduk. O dönemde içeri girenler buraların ahır olarak yapıldığını söylüyorlardı. Bu ahırlarda pek çok insan, hatta toplu tutuklamalarda neredeyse 400-500'e varan kişi kalıyorduk. Yürümek bile mümkün değildi. Burası âdeta bir toplama kampıydı.

28 Şubat sürecine gelince, o dönemi de bizzat yaşadık. Medya ile yapılan toplantıların ilkinin bizimle gerçekleştirdiler. Ben o dönem de Akşam gazetesindeydim. Merkez medya olduğumuz için Erol Özkasnak (Genel Kurmay Genel Sekreteri) bizi Genelkurmay Karargâhında yemeğe davet etti. Genel Yayın Müdürümüz rahmetli Bülent Aydın ve savunma muhabirimiz Banu Soysal'la gittik. Yarım saat civarı girizgâhtan ve “kafaları kıracağız” gibi sözlerden sonra Paşa, Bülent Bey'e döndü ve “Sizin görüşleriniz nedir?” diye sordu. Bülent Aydın da topu bana attı, çünkü zor bir durum, zor bir süreç vardı. “Emin Bey size cevap verecek” dedi. Ben bir iki dakika topu çevirdim, çevirdim, baktım olmadı, “Paşam” dedim “Kafaları kırmak yerine kafaları değiştirsek” dedim. Erol Özkasnak şimdi bedelini ödüyor tabii, âdeta elini masaya vurdu, son derece rahatsız oldu ve bizi kovar gibi uğurladı. Maalesef ve maalesef, 28 Şubat'ın medya ve siyaset ayağından hiç hesap veren olmadı.

O yemekler ve toplantılar daha sonra yapılmaya devam etti. Sizlere Fatih Çekirge ismini vermek istiyorum. Fikret Bila, Fatih Altaylı, Ertuğrul Özkök daha bunları çoğaltabiliriz. Bunların tamamı o brifinglerde en öndeki kişilerdi. Sürece de sonuna kadar destek verdiler. Ama biz bunu söyledikten sonra Genelkurmay Karargâhından çıkarken hiç unutmuyorum, Banu Soysal bana döndü ve “Sen ne yaptın abi” dedi. O kadar vahimdi o dönemde kafaların değiştirilmesinden bahsedilmesi! Ben bir şey yapmamıştım aslında, sadece fikrimi söylemiştim. Ama yaptığım şeyin karşılığı zaman içinde görülmeye başlandı. Ciddi anlamda sıkıntılarla karşı karşıya kaldık. O dönemde görev alan siyasi aktörler de vardı. Mesela bugün bir siyasi partinin genel başkanı olan Meral Akşener. 28 Şubat sürecinden 1 hafta kadar önceydi zannediyorum, biz Kızılay'da bir Demokrasi Mitingi yaptık. Yine Akşam gazetesini temsilen İçişleri Bakanı Meral Hanım'a gittim ve yardım istedim. Kızılay gösterilere kapalı bir alandı ve biz böyle bir miting yapıp polis tarafından engellenebilir, coplanabilir, dağıtılabildik. İçişleri Bakanı olarak kendisin-

den destek istedim. O da sağ olsun destek verdi ama şöyle bir ifade kullandı, “Tamam dedi ben oraya birkaç tane panzer göndereyim”, o dönemde tomalar yoktu. Dedim ki “Abla panzeri ne göndereceksiniz, panzer bizi mi dağıtacak?”

“Hayır, sizi korumak için gönderiyorum” deyince, Ben de “Bizim korunmaya ihtiyacımız yok, bizi dağıtmasınlar yeter” cevabını verdim. Biz mitingi yaptık. O dönem Hak-İş çok ciddi destek verdi ve Kızılay’ı kapattık. Ertesi gün Cumhuriyet gazetesinde birinci sayfada bir başlık vardı, “Şeriatçı Miting Tutmadı” diye. Demokrasi mitingini şeriatçı miting olarak ortaya koymuşlardı. Komik olan şuydu, bizim gazetemizin yazarlarında şarkıcı Neco, Rahmetli Cenk Koray, Alevi Rıza Zelyut ve ben mitingde konuşma yaptık. Yine de mitinge şeriatçı yaftasını hemen vurdular. O dönem darbe zihniyeti karşısında bir şey yapanları hemen karalıyorlardı. Şeriatçılık, onlar için vazgeçilmez bir karalama ifadesi idi.

Meral Akşener’in İçişleri Bakanlığında bir gün Tansu Hanım’ın eşi Özer Çiller beni aradı. Dedi ki, “Muhsin Yazıcıoğlu’nu sen iyi tanıyorsun, dostundur, bunlar niye bize destek vermiyorlar?” O dönemde Tansu Çiller hakkında TBMM’de mal varlığı araştırma önergesi vardı. 7 milletvekili ile birlikte Muhsin Yazıcıoğlu hem koalisyonun yanında yer alıyordu, hem de Çiller’in mal varlığı araştırma önergesine destek veriyordu. Özer Bey’e “Ben karışmam, ama isterseniz Muhsin Yazıcıoğlu ile sizi görüştürürüm, siz kendiniz konuşun” dedim. “Tamam” cevabını verdi. Meral Akşener’den randevu alındı ve rahmetli Yazıcıoğlu’nu İçişleri Bakanlığı Konutu’na götürdüm. Orada çok ilginç bir karşılamaya tanık oldum. Meral Akşener, Muhsin Yazıcıoğlu’na, “Başkanım hoş geldin, biliyor musun ben ülkücüleri çok severim benim abim de ülkücüdür” gibi bir ifade kullandı. Meral Akşener’in ülkücülükle milliyetçilikle hiçbir ilgisi yoktu, çemberin dışındaydı. Sonradan Milliyetçi Hareket Partisi’nde ülkücüleri iktidara taşıma iddiası ile birden ortaya çıktı.

Muhsin Yazıcıoğlu’na benim yanımda şöyle bir teklif yapıldı: “Biz sizi koalisyona alalım, iki bakanlık verelim, bir tanesini biz boşaltalım, diğerini de Refah Partisi boşaltsın.” Amaç, Mal Varlığı Araştırma Önergesine “hayır” oyu vermelerini sağlamaktı. Refah Partisinin bu pazarlıktan haberi olduğunu hiç sanmıyorum. Bütün mesele Muhsin Yazıcıoğlu bir demokrasi mücadelesi verirken, o mücadeleden faydalanmaktı. Toplantıdan dışarı çıktığımızda Muhsin Yazıcıoğlu bana baktı, ben ona baktım, dedim ki: “Bunların Refah Partisi ile bile görüşüklerini sanmıyorum.”

Rahmetli “Ben de aynı kanaatteyim” dedi. Nitekim daha sonra bu önerenin bir 28 Şubat mücadelesi üzerinden siyasi rant elde etme veya paçayı kurtarma operasyonu olduğu ortaya çıktı.

28 Şubat’taki Millî Güvenlik Kurulu toplantısının ardından Meral Akşener, Mehmet Ali Birand’ın programına çıktı. 28 Şubat kararlarının uygulanmasına kefil olduğunu açık ve net olarak söyledi. 180 derecelik bir dönüş sergiledi. Şimdi de Türk siyasetinin dizayn etmeye çalışan bir figürle karşı karşıyayız.

O dönemde Mesut Yılmaz’ın Refah-Yol’dan önce hükûmet kurma çalışmaları vardı. Tam o sırada yanına gitmiştim. Refah Partisi’nden bahsettiğimde şu ifadeyi kullandı: “Aramızda kalsın, ama asker kesinlikle onları istemiyor.”

Bir gazeteci açısından önemli bilgiydi tabii. Biz de ona göre önümüzü gördük. Ama aynı Mesut Yılmaz, Çevik Bir’i tarif ederken, adını vermeyip, durumu pandomimle anlatmaya çalışmıştı. Bu gazetelerde yayımlandı. Gürcistan ziyaretindeydi, biz de oradaydık, bizi dışlayarak aralarında Ertuğrul Özkök ve Cengiz Çandar’ın da aralarında olduğu bir grup gazeteciyle görüşme yaptı. Olay gazetelere yansınca hayli ses getirdi.

Daha sonra kendisine Orgeneral Çevik Bir’le ilgili olarak “Kimi anlatmaya çalıştınız?” diye sorulduğunda, “Bir devlet memuru” demişti. Yani, Çevik Bir’in devlet memuru olduğunu söylemişti. Ama hiç isminden bahsedemiyordu. Bunun üzerine ben de DSİ Toplantı Salonunda yıllık basın toplantısını yaparken şöyle bir soru sormuştum: “Sayın Başbakan, devlet memurundan bahsediyorsunuz ama bu sergilediği tavır suç, bu devlet memuru hakkında bir işlem yapacak mısınız?”

Mesut Bey son derece sinirlendi ve dedi ki, “Sen, ya söylediklerimi tam anlamadın, ya da soru sormayı bilmiyorsun!” Oysa soru netti ve asıl sorulması gereken soru da buydu. Mesut Bey’in verdiği bu cevap üzerine, toplantının yapıldığı Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü Salonunda ANAP’lılar kendisini elleri patlayıncaya kadar alkışladılar. Orada ne duruma düştüğümü siz tahmin edin! Mesut Bey, askere tek kelime edemediği ve durumu kurtarmak istediği için böyle bir cevap vermişti. Neyse, aradan bir süre geçtikten sonra, yine bir seyahat sırasında Mesut Yılmaz uçakta yanıma geldi, “Soru sormayı öğrendin mi?” diye sarıldı. Dolaylı yoldan özrünü diledi.

Bir başka olay:

Mustafa Kahramanyol Demirel'in Başbakanlığı sırasında Balkanlar danışmanıydı. Asker kökenli kulak burun boğaz profesörüydü. Bosna'nın kurtuluşunda büyük başarılar göstermiş, ciddi mücadelelerin içine girmiş önemli bir isimdir. Yaptıklarını anlatsam herhâlde Lahey yargılamalarında kullanılacak çokça veri ortaya çıkar. Demirel'in o dönemde böyle bir faydası olmuştu, Kahramanyol'u yanına danışman olarak. Mustafa Kahramanyol göreve başladığında, "Aman beni karıştırma, ne yaparsan yap" yetkisini vermişti. Bu yetki sayesinde Kahramanyol, Demirel döneminde büyük başarıların altına imza attı ve Sırplar onu millî düşman ilan ettiler. Daha sonra Demirel, Cumhurbaşkanı olduğunda Mustafa Kahramanyol'un irticadan ordudan atılması kararnameyi onayladı. Çok ilginçtir gizli yazıyı ben gördüm. Mustafa Kahramanyol benim dostumdur. Orada suç olarak ne yazıyor biliyor musunuz, evinin kalorifer kazanının dönüşümünde boşa çıkan kalorifer kazanını camiye hibe etmesi ve eşinin başörtülü olması yazıyor. Ben aile dostuyum, eşi başörtülü falan değildi. Tamamen bir kumpastı. Kendisine bir kulp takılıp ordudan ihraç edilmişti. Demirel de kendisinin kim ve nasıl bir insan olduğunu bilmesine rağmen, o kararnameyi imzalamak zorunda bırakılmıştı.

Sonuç olarak, Erol Özkasnak'lar, Çevik Bir'ler ve 28 Şubat'ın askerî kanadından isimler cezalandırıldı. Fakat o dönemde suça iştirak edenler, generalleri tahrik eden gazeteci kesimi cezalandırılmadı. Maalesef onlar ve 28 Şubat destekçisi siyasi aktörler, bugün "toplumu kurtarma" iddiasıyla yine halkın karşısındalar. Bir illüzyon, yanıltma, algı operasyonu devam edip gidiyor. Biz de gazeteci olarak bunları millete anlatmaya çalışıyoruz.

BASIN
AÇIKLAMASI

28 ŞUBAT BASIN BİLDİRİSİ

**28 Şubat 2022 tarihinde 28 Şubat'ın sembolleşmiş yerlerinde okunan basın bildirisi:*

Milletlerin kendi kaderlerini tayin etme hakları, sadece özgür ve bağımsız yaşamalarını temin etme iradesi değil, insanların huzur ve mutluluğunun da teminatıdır.

Osmanlı bakiyesi topraklar üzerinde bağımsız Türkiye Cumhuriyeti kurulup yükselirken, Türkiye Cumhuriyeti'ni kurma, yaşatma ve yükseltme iradesinin sahibi milletimizin huzur, refah ve mutluluğunun orantılı olarak sağlanamamasının önündeki en büyük engelin, millet iradesi üzerinde kurulmak istenen vesayetçi anlayış olduğu görülmüştür.

Ortada varlığı inkâr edilemeyen bir medeniyetler savaşının olduğu aşikardır. Söz konusu bu savaş ise ikibinli yıllarla birlikte şekil değiştirmiş; beşinci kol faaliyetleri, kaleyi içten fethetme yöntemleri, sureti Hak'tan görünüp, milletin menfaatlerini savunur bir görüntü ile millet iradesinin üstünde tahakküm kurarak yönetimlerde etkin olma yolunu tercih etmeye başlamışlardır.

Kostümler değişse de, aktörler, niyetler ve eylemler baki kalmıştır.

Bu savaş devam ederken; bizler özgürlük, bağımsızlık, kendi geleceğini tayin etme, kendi medeniyetini yok olmaktan kurtarma mücadelesinde canla başla mücadele eden bir milletin var olmasına şahitlik etmekteyiz.

Malını canını bu uğurda feda eden şehitlerin emaneti, gazilerin hatırası üzerinde, yabancı medeniyetlerin değer yargıları ile oluşturulmak istenen yönetim biçimi millet iradesi ile ters düştüğünde ise, artık milletin iradesi tehditlerle, kuvvet kullanarak, susturulmak istenmiştir.

Bir tarafta hukuk devleti ve demokratik idealler; bir tarafta darbeler, darbe teşebbüsler ve bütün bunlarla kesintiye uğrayan yorgun bir demokrasi tarihimiz...

Milletimizin bağrından çıkan silahlı kuvvetler kimi zaman emir komuta içinde, kimi zaman içinde oluşturulan cuntalarla siyasi iktidarları tehdit etmiş, darbe sopasını göstermiş ve darbe yaparak siyasi iktidarlar üstünde vesayet oluşturmuşlardır.

28 Şubat, bir askerî darbedir

İşte, bütün bu tarihsel süreç içerisinde, takvimler 28 Şubat 1997'yi gösterdiğinde, literatüre “postmodern darbe” olarak geçen bir darbeye, darbeler envanterimize bir yenisi daha eklenmiştir.

Gelinen noktada ise artık bazı gerçeklerin altının kalın çizgilerle çizilmesi en önemli görevlerimizden birisidir: 28 Şubat, bir askerî darbedir.

Zira yaklaşık 25 yıldır devam eden darbe mi değil mi tartışmalarına yargı son noktayı koymuş, 28 Şubat'ın darbe olduğuna karar vermiş, 28 Şubat'ın baş aktörleri yasaların öngördüğü cezalara çarptırılmış ve cezalarının infazlarına başlanmıştır.

Bu bağlamda, daha önceki benzeri darbe süreçlerinde darbecilerini göklere çıkaran, onları kutsayan vesayetçi rejim söz konusu olduğunda, Türk demokrasi tarihinin en önemli kazanımlarından birisidir.

Öte yandan en az bunun kadar önemli bir diğer husus ise şudur: Türkiye hâlâ darbe tehlikesiyle karşı karşıya olan bir ülkedir. Son olarak 15 Temmuz Hain Darbe Teşebbüsüyle bir kez daha görülmüştür ki Türk demokrasi hayatının ve milletin önündeki en büyük engel, halkın iradesini yok sayan, milletin öz değerlerine düşman zihniyetin jakoben bakışıdır.

Bu yüzden, 28 Şubat, bizler için bitmiş bir süreçten çok, darbe tehlikesinin sürekli yaşandığı kanlı canlı bir hikâyedir, gerçekliktir.

Dolayısıyla 28 Şubat'ı hatırlamak, onun üzerine düşünmek, demokrasi tarihimiz üzerine düşünmek demektir.

Bugün burada 25'inci yılında 28 Şubat darbesini bir kez daha hatırlamak, gelecek nesillerin huzur, mutluluk ve refahının darbelerle kesintiye uğratılmasının engellenmesini sağlayacak bir panzehir işlevi görmektedir.

Bizim asıl amacımız, insanlarımızın huzur ve refah içinde, yarınlardan endişe duymadan, özgür ve bağımsız yaşamının teminatı olan Türkiye Cumhuriyeti devletimizin yönetiminin, milletimizin özgür iradesiyle oluşturacağı ellerde, herkesin temel hak ve

özgürlüklerini teminat altına alacak, adil, demokratik hukuk devleti idealinin yaşatılmasıdır.

İşte bu ideal, darbelerin olmadığı, hukukun egemen olduğu, huzurlu bir Türkiye'nin teminatıdır.

SEMPOZYUM
FOTOĞRAFLARI

Sempozyum Açılış

Süleyman Soylu - T.C. İçişleri Bakanı

Av. Yasin Şamlı - İstanbul 2 Nolu Baro Başkanı

Av. Eyüphan Korkmaz - Ankara 2 Nolu Baro Başkanı

Av. Ahmet Akcan - Türkiye Hukuk Platformu Genel Sekreteri

1. Oturum

1. Oturum

Oturum Başkanı - Dr. Murat Yılmaz

Prof. Dr. Birol Akgün

Av. Ali Özkaya

Doç. Dr. Nebi Miş

Dr. Rasim Koç

2. Oturum

2. Oturum

Oturum Başkanı - Prof. Dr. Kudret Bülbul

Emin Pazarcı

Av. Hüsni Tuna

Prof. Dr. Muharrem Kılıç

Mahmut Arslan

Sempozyum Genel

Sempozyum Genel

Sempozyum Genel

Sempozyum Genel

Sempozyum Genel

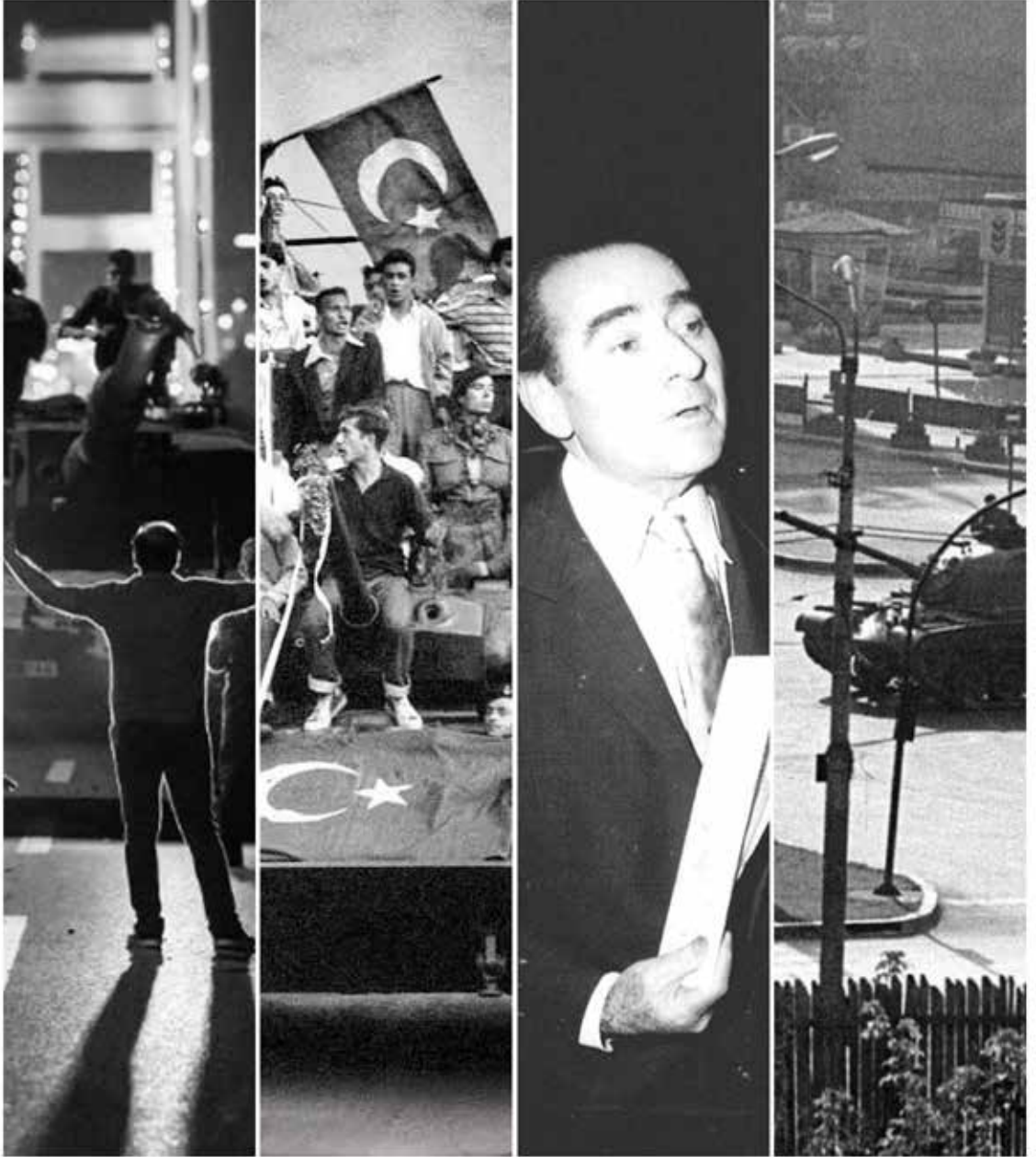

Sempozyum Genel

darbeler.com

TÜRKİYE'DE VE DÜNYA'DA DARBELER

Türkiye ve dünya tarihinde yaşanan darbe ve darbe girişimlerinin dijital kronolojisini tutuyor; demokrasinin daha sağlıklı inşası için geçmişin nabzını tutuyoruz.